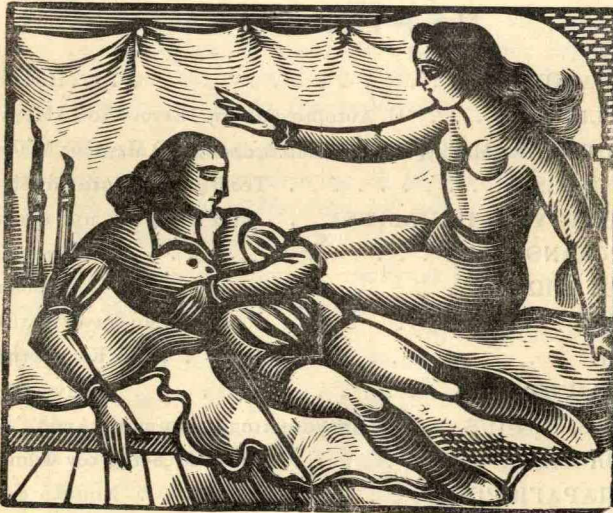

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 1944

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 300.000

ΝΕΑΝΙΚΗ ΘΩΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΝΕΩΝ

ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΑΣΣΟΥ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΡΧΙΖΕΙ ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ALAIN FOURNIER
Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΩΛΝ ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ κ. Roger MILLIEX

ΜΙΑ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΦΟΔΟΣ : Άρθρο τῶν κ. κ. Ε. ΚΑΚΝΑΒΑΤΟΥ καὶ Δ. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑ
Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ (Διήγημα) ΑΛΚΗΣ ΖΕΗ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ TRISTAN DÉRÈME (Άπόδοση Π. Δήμα).

ΝΕΑΝΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΝΕΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΡΑΧΟΥΤΗΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΧΤΗΣ: ΤΑΚΗΣ ΕΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΧΑΡΝΩΝ 63 - ΤΗΛΕΦ. 83.044

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Π. ΣΕΡΓΙΑΔΗ, ΓΕΡΑΝΙΟΥ 9, ΤΗΛΕΦ. 20.552

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΒΟΥΡΗΣ	Πορεία (ποίημα).
ROGER MILLIEX	'Η Αυτοβιογραφική Έννοια του «Μεγάλου Μώλν»
ALAIN FOURNIER (Μετάφρ. Κας Πλακοκεφάλου) «'Ο Μεγάλος Μώλν» (Μυθιστ.)	
TRISTAN DÉRÈME	Τέσσερα ποιήματα (ἀπόδ. Π. Δήμα).
Ε. ΚΑΚΝΑΒΑΤΟΥ-Δ. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑ	Μιά θέση και μια ἔφοδος (ἄρθρο).
ΣΤΕΦΟΥ ΡΟΔΑΝΘΗ	'Αδιαφορία (ποίημα).
ΚΩΣΤΗ ΝΕΧΑΛΙΩΤΗ	Spleen (ποίημα).
ΛΟΥΚΗ ΛΑΡΑ	'Αλεξανδρινό Μοτίβο (ποίημα).
ΑΛΚΗΣ ΖΕΗ	'Ο Κατρέφτης (διήγημα).
ΚΩΣΤΗ ΓΑΛΗΝΟΥ	'Ανησυχία (ποίημα).
HERMANN CLAUDIUS	'Αποχαιρετισμός (ποίημα) 'Απόδ. 'Αν. Παρίση.
ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ	Σεφυλλίζοντας τὸν Φάουστ (μελέτη).
ΓΙΑΝ. Π. ΠΑΡΑΓΙΩΡΓΑ	Χαμηλό φῶς (ποίημα).
ΓΙΑΝΝΗ ΒΗΛΑΡΑ	'Η Γυμνή Γυναίκα τοῦ Πάρκου (ποίημα).
ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΒΕΡΗ	Φυλακὲς (διήγημα).

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Σημειώματα. ΓΙΑΝΝΗ ΒΗΛΑΡΑ: Κριτική βιβλίου. 'Ηλία Βενέζη «Αἰολική Γῆ». Γιώργου Σακκά «Κόρφοι και Κάβοι». Μ. Γ. ΜΠΟΥΧΛΗ Θεατρική κίνηση. «Μιά ματιά στὰ περασμένα». Φ. ΔΕΝΔΡΗ: Μουσική κίνηση Θεσσαλονίκης. Νέα ἀπ' τὴ Γαλλία. Περιοδικά, Βιβλία. 'Αλληλογραφία.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 7

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 1944

ΤΟΜΟΣ 1

III O P E II A

Στὸν ΚΩΣΤΗ ΝΕΧΑΛΙΩΤΗ
μὲ βαθειὰ ἐχτίμηση καὶ φιλία

I

Κι' ὅπως ὀργώσαμεν, μοχθῶντας, νύχτες καὶ πρωινὰ
δουλεύοντας ἀχάριστα χωράφια, μὲ τὰ χέρια,
Κι' ὅπως τοὺς δώσαμε ζωὴ, νερό, καὶ θερινὰ
μαζεύαμε γιὰ χάση τους, ἀγέρια,

Κι' ὅπως ἐσπείραμ' ἔπειτα, διαλέγωντας, νυχτιές
ἀπ' τὰ σκουλήκια, τοὺς καλοὺς τοὺς σπόρους ξαγρυνῶντας,
Κι' ἀνεκτικὰ φορτώσαμε στοὺς ἄμους τὶς ποδιές
κι' ἐφύγαμε μ' ἐλπίδα τραγουδῶντας,

Κι' ὅπως κρατήσαμε ἔπειτα τὰ δρέπανα γερά,
μέσ στὴ καρδιά μας χύνοντας τὴ λησμονιὰ τοῦ κόπου
μέσ στὴ καρδιά μας δένοντας τοῦ πόθου τὰ φτερά
γιὰ τὸ καρπὸ τοῦ δουλεμένου τόπου,

Οἱ δροσοστάλες τῆς βροχῆς, ποῦχανε ροεὶ νοεῖς
καὶ τὰ ξερά, μᾶς δρόσιζαν μέσ σι' ὄργωμα, τὰ χεῖλη
πάψανε ξάφνον. . . Συμφορά! Τί πιά καρδιὰ μπορεῖς;
Σὰν τὸ πρωτὶ, μᾶς γύρισε στὸ δαίλι;

Σὰν ξάφνον, ἡ Μοῖρα σφίχτηκε κι' ἀπόμεινε βουβή;
Σὰν μᾶς ἐλησμονήσατε τῶν οὐρανῶν οἱ φίλοι;
Σὰν καὶ ποῦτρεχε γιὰ δῶ, ξεχάστηκε κι' ἀργεῖ
κι' ἀντὶ βροχῆ, φωτιά σούχουνε στείλει;

II

Κι' ὁ χλωροτόπος τῆς χαρᾶς, π' ἀνάτρεφε τὰ στάχια
μὲ θερινὸς ἀνασασμούς καὶ μὲ χρυσὲς δροσιές
ποῦχανε τόπους γιὰ σπορὰ καὶ τὰ θαλασσοβράχια
κι' ἔντυνε τὰ φθινόπωρα μὲ ροδοφορεσιές,

'Εβόγγησε, στὴ πύρινη κατάρα, πὸν τοῦ δίναν. . .
Τὰ στάχια τεντωθήκανε σὰ χέρια νησιτικά. . .
Τὸ χῶμα πύρωσε φωτιά, καὶ τὸν ἄερα ἀφίρναν
σὰ τρομαγμένα τὰ σταχτιά τῆς γῆς τὰ σερεπετά.

Τὰ δρέπανα καθρέφισαν χρυσὸ τὸ τρίμο τοῦ Ἴηλου
στὰ χέρια μας πὸν τρέμανε, στὸ νεῦμα τοῦ καῦμοῦ.
Χρυσὸ δαιμόνιο θάδανε στοῦ πρώτον τους τοῦ φίλου
τὰ μάτια πὸν ξαπλώνανε μηνύματα χαμοῦ.

Ὁ κάμπος ἐπαράδερνε στοῦ καμινιοῦ τῆ δάδα
 πὸν τὸν ἀγκάλιαζε θεοῖο παθιάριο λαγνό.
 Τὰ σιάρια, λάδι νᾶχανε, θ' ἀνάβανε λαμπάδα
 φωτιές γιὰ ν' ἀνταμώνουνε τὸ πύρινο οὐρανό.

III

Καὶ τὰ παιδιά μας, ὄνειρα μὲ μάγονια ροδιά
 πὸν τρέχανε καὶ τρέφονταν μὲ μῆλα, μὲ σταφύλια
 μὲ σώματα ροδάκινα, μ' ἀηδόνια γιὰ καρδιά
 μὲ παπαρούνας πέταλα στὸ στόμα τους γιὰ χεῖλια,

Τὸ βράδυ σὰ γυρίσανε, νὰ πιῶνε διψασμένα
 μέσ στα πηγάδια τοῦ σπητιοῦ βράζανε τὰ νερά. . .
 Γιὰ μιὰ στιγμή κνιτάζανε σὰ παραξευμεμένα
 κι' ἔπειτα ἀποκοιμήθηκαν καὶ ξύπνησαν νεκρά. . .

IV

Καὶ ἡμεῖς π' ἀνατραρήκαμε μ' ἰδανικά γαλάζια
 μὲ τὸν χρυσόξανθων σταχιῶν τίς φωτεινές ματιές
 μὲ τὰ διαμάντια τῆς βροχῆς ἀπάνου στὰ περβάζια
 μὲ τῆς αὐγῆς τὰ κρύσταλλα καὶ τίς σταλαγματιές,

Κάτσαμε καὶ στηρίζαμε τίς νέες χίμαιρές μας
 ἀπάνου κεῖ στὴ κορυφή τοῦ μελανοῦ βουνοῦ
 Καὶ περιμέναμε ἀπὸ κεῖ, τίς βαροσυννεφιές μας
 τὸ ξάνοιγμα τ' οὐράνιου, πὸν κλείσανε, κρονονοῦ. . .

Στεροὴ στιγμή. . . κι' εἶναι καιρὸς ἀκόμα, Θέ μου, ἀκόμα
 γιὰ νὰ σωθῆ, ἢ ὄνειρευτῆ, πὸν κἀνε σοδειά
 Στεροὴ στιγμή. . . θὰ ποτιστῆ τὸ διψασμένο χῶμα,
 καὶ θὰ ξυπνήσουνε τὰ ὠχρὰ πὸν σβύσανε παιδιά.

V

Στεροὴ στιγμή. . . Κι' ἐφύσηξε βορηᾶς στὸν οὐρανὸ
 κι' ἡ συννεφιά προχώρησε μπροστὰ στὸν σπαραγμὸ μας
 κι' ἐχάθηκε σκελίζοντας τ' ἀπέναντι βουνὸ
 ἀναίσθητη γιὰ τὸ στεροὸ πὸν ἀπόμεινε παλμὸ μας.

VI

Τώρα ἀρκετὰ πασχίσαμε νὰ βροῦμε μιὰ πηγὴ
 νὰ πιῶμε μιὰ σταλιά νερό. . . λίγο βρεμένο τόπο.
 Λυγίζουμε σὰ τὰ παιδιά, στὴ πτωμένη γῆ. . .
 Ὅσο πιὸ μπρὸς πιὸ κούραση . . . ὅσο πιὸ μπρὸς πιὸ πόθο!

Τώρα καιρὸς νὰ γύρωμε γιὰ ν' ἀποκοιμηθοῦμε!
 νὰ βροῦμε πὸν μᾶς καρτερεῖ κι' ἡ δλόχουση σοδειά,
 Χλωμοί, πικροὶ νὰ κλείσουμε τὰ μάτια νὰ χαθοῦμε
 νὰ πᾶμε νὰ πλαγιάσουμε μὲ τὰ νεκρὰ παιδιά.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΒΟΥΡΗΣ

Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ "ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΩΛΝ", ΤΟΥ ALAIN FOURNIER

«Ἄς μὴ χωρίζομε τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ τέχνη», ὁ Alain Fournier συχνὰ ἐπανελάμβανε αὐτὸ τὸ σύνθημα τοῦ Francis James. Καὶ ἂν τὸ βιβλίο του εἶναι κάτι περισσότερο καὶ βαθύτερο ἀπὸ μιὰ μαγευτικὴ φαντασία, ἀπὸ ἕνα παιδικὸ παραμῦθι γεμάτο θάματα, αὐτὸ ὀφείλεται στὴ σχέση του μὲ τὴ ζωὴ καὶ ἰδίως μὲ τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα του. Αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα, πὸν εἶναι ἕνα ἔπος τῆς ἐφηβείας, γράφτηκε ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο πὸν ποτὲ του δὲν ξέφυγε ἐντελῶς ἀπ' τὴν ἐφηβεία, πὸν πέθανε τόσο νέος, μόλις 28 χρόνων στὸ πεδίο τῆς μάχης, στίς 22 Σεπτεμβρίου 1914, ἀκριβῶς ὅμοια μὲ τὸν Ἐρνέστο Ψυχάρη, καὶ μὲ τὸ μεγάλο του φίλο Charles Réguy, καὶ μονάχα λίγες μέρες ὕστερα ἀπ' αὐτούς. «Ὁ Μεγάλος Μῶλν» τὸ μοναδικὸ του βιβλίο πὸν δημοσιεύτηκε τὸ 1913, εἶναι ἀληθινὰ ἡ διαθήκη τῆς σύντομης ζωῆς του, τῆς ἁμορφῆς νιότης του, καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων πὸν τούφερονε κάθε καινούργια μέρα.

Γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν ἄνθρωπο Henri Alban Fournier (τὸ Alain εἶταν τὸ λογοτεχνικὸ του ὄνομα) ἔχουμε ἀνάμεσα σὲ ἄλλα δοκουμεντα, τὴ θαυμάσια τετράτομη «Ἀλληλογραφία» του μὲ τὸν Jacques Rivière πὸν θᾶξιζε νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ κάθε νέο. Ἐκεῖ βλέπομε τὴ καρδιά του γυμνῆ. Καὶ εἶναι μιὰ καρδιά παιδιοῦ, μὲ εὐαισθησία πὸν ξεχύνεται, πάντοτε ἐτοιμὴ νὰ συγκινηθεῖ καὶ νὰ πάλ्लεται γεμάτη ἐπιθυμία παιχνιδιοῦ, γεμάτη ἀπ' τὴ γοητεία τῆς περασμένης στιγμῆς, διψασμένη γιὰ ζωὴ καὶ εὐτυχία. Εἶναι μιὰ καρδιά χωρικοῦ πὸν δλ' ἀπιθυμαί τὴν ἐπαρχία του, τὴ Sologne τοῦ ὅπου γεννήθηκε, τὸ Epineuil le Fleuritel, τὸ χωριὸ ὅπου μεγάλωσε, ἀπὸ τὴ Chapelle d'Auguoullin ὅπου οἱ γονιοὶ του εἶταν δασκαλοὶ, κι' ὅπου γεννήθηκε. Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πὸν λατρεύει τὸν χωρικό τῆς Καμπανίας, τὸν Claudel, τὸν χωρικό τῆς Beauce, τὸν Réguy. Εἶναι μιὰ ρομαντικὴ καρδιά πὸν γιὰ μιὰ στιγμή ὄνειρεύθηκε νὰ γίνε ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, πὸν καμιά φορὰ σκέπτεται νὰ πάει στίς ἀποικίες, καὶ πάντα τραβιέται ἀκαταμάχητα ἀπὸ τὸ μυστήριον πὸν τριγυρίζει τὴ γυναίκα. Τὴν 1 Ἰουνίου 1905, συναντᾶ στὸ Παρίσι μιὰ κοπέλλα θαυμαστὰ ἁμορφῆ πὸν ἂν καὶ δὲν τὴν ἔχει δεῖ παρά δυὸ μονάχα φορές, ἂν καὶ δὲν τῆς ἔχει μιλήσει παρά μιὰ φορὰ μονάχα, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ θὰ μελνῆ, ἢ ἀπρόσιτη Βεατρίκη του, βασίλισσα τῶν ὄνειρων του, σύντροφος κάθε του σκέψης.

Αὐτὴ ἡ τριπλὴ καρδιά βρίσκεται δλὰ-

καιρὴ στὰ τρία παιδιά τοῦ μυθιστορηματὸς του: στὸ François Seurel, τὸ χωρικό γιὸ δασκάλων, στὸν Frantz de Galais σηματοφόρο τοῦ ναυτικοῦ πρῶτα, κι' ἔπειτα πλάνητας, καὶ τέλος στὸν Augustin Meaulnes, πὸν εἶναι ἡ ἐνσάρκωση αὐτοῦ τοῦ ἀτίθασσου πνεύματος τῆς ρομαντικῆς περιπέτειας.

Ὅσο γιὰ τὴ νέα ἀρχοντοπούλα τὴν Yvonne de Galais, σ' αὐτὴν ὁ Alain Fournier ἔδωσε ἀκριβῶς τὴν ἐμφάνιση τῆς κοπέλλας τῶν ὄνειρων του. Ἴσως ὅμως καὶ νὰ μοιάζει λίγο τῆς γλυκειᾶς ἀδελφούλας τοῦ τῆς Isabelle Fournier, πὸν ἀργότερα ἔγινε ἡ Κα Isabelle Rivière, καὶ μᾶς χάρισε τὸ 1930 ἕνα πολύτιμον βιβλίο ἀναμνήσεων γιὰ τὸν ἀδελφὸ τῆς. Κι' αὐτὸ τὸ χωριὸ τῆς Ἁγίας Ἀγάθης, μὲ τὴν ὑποβλητικὴν του 100% ἀτμόσφαιρα Παληᾶς Γαλλίας, τί ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὴ σύνθεση τῶν χωριῶν τῆς ἀγαπημένης τοῦ Fournier ἐπαρχίας τῆς Sologne.

Τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ φανταστικὸ ἐγὼ τοῦ συγγραφέα διαφαίνεται ἀνάμεσα ἀπὸ τίς σεμνές καὶ διακριτικὲς ἐξομολογήσεις του. Ὁ ἴδιος τὸ γράφει τὸ 1910 «Ἐκεῖ μὲσα (στὸ «Μεγάλον Μῶλν») θὰ βάλω δλόκληρο τὸν ἑαυτό μου... ὅτι θᾶθελα νὰ εἶχα κάνει καὶ ὅτι κατὰ φερα νὰ κάνω». Ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴν του θητεία κι' ἀπ' τὸν ἔρωτα (γιατὶ ἂν καὶ εἶχε μελνῆ 8 χρόνια πιστὸς στὴν ἀνάμνηση τῆς ἁμορφῆς περαστικῆς, δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ, ὥσπου μιὰ μέρα ἔμαθε ὅτι ἡ Ὑβόννη ντὲ Γκαλαὶ εἶχε παντρευτεῖ ἕναν ἄλλον, καὶ μιὰ δλόκληρη νύχτα ἔκλαψε γι' αὐτὸ) αὐτὴ ἡ εὐαίσθητη ψυχὴ, μόλις μπῆκε στὴν πραγματικὴ ζωὴ πληγώθηκε καὶ συνθλιφτηκε τόσο ὥστε νὰ μὴν ἐπιθυμῆ ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ξεφύγει τὸ ταχύτερον μέσα στὴ τέχνη ἢ καὶ μέσα στὸ θάνατον ἀκόμα. Γι' αὐτὸ στὸ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου του βλέπομε αὐτὴ τὴ νοσταλγία τῶν παιδιαστικῶν παραδεισῶν τὴν ἀποθυμία τῆς χαμένης ἀσωδότηας. Γιατὶ αὐτὸ τὸ βιβλίο ἔχει μιὰ πνευματικὴ ἔννοια: μὲ πολλὴ διάκριση, θυμίζει τὴν ἁμαρτία τοῦ ἐνήλικου ἀνθρώπου, καὶ τὴν ταπεινότητα αὐτῶν πὸν ἐπιζῶν μέσα τους ἢ πὸν ἄφησαν νὰ πιγιοῦν τὰ νιάτα τους. «Ὁ κόσμος εἶναι κενός. Οἱ διακοπὲς τελείωσαν» ἀναστενάζει ἕνα ἀπ' τὰ πρόσωπα τοῦ βιβλίου. Ὁ μεγάλος Μῶλν, δὲν εἶναι παρὰ ἡ κρυφὴ αὐτοβιογραφία ἐνός ἀνθρώπου πὸν ἔζησε ἁμορφότερα ἀπ' ὅτι ταιριάζει, τὰ παιδικὰ του χρόνια». Roger MILLIEX

“Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΩΛΝ,”

Μετάφραση : Κας Μ. ΠΛΑΚΟΚΕΦΑΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

“Ο οικότροφος

“Έφτασε σπíti μας μιὰ Κυριακή τοῦ Νοέμβρη τοῦ 189. . .

Λέω ἀκόμα «σπίτι μας», ἂν καὶ τὸ σπíti δὲν μᾶς ἀνήκει πιά. Φύγαμ' ἀπὸ τὸν τόπο ἔδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια κι' εἶναι σίγουρο πὼς δὲ θὰ ξαναγυρίσουμε ποτέ.

Κατοικοῦσαμε στὰ κτίρια τῆς Ἀνώτερης Σχολῆς τῆς Ἀγίας Ἀγάθης. Ὁ πατέρας μου, πὸν κι' ἐγώ, σὰν τοὺς ἄλλους, τὸν ἔλεγα κύριο Σερέλ, δίδασκε στὸ μεσαῖο καὶ στὸ ἀνώτερο προπαρασκευαστικὸ τμῆμα γιὰ τὸ πτυχίον τοῦ δάσκαλου. Ἡ μητέρα μου εἶχε τὴ μικρὴ τάξη.

Ἐνα μακρὸ σπíti κόκκινο μὲ πέντε ἰζαμόπορτες, σκεπασμένο μὲ περιπλοκάδες στὴν ἄκρη τῆς κωμόπολης. Μιὰ ἀπεραντὴ αὐλὴ μὲ ὑπόστεγο καὶ πλυσταριό, καὶ μὲ ἀνοιγμα πρὸς τὸ χωριὸ μιὰ μεγάλη αὐλόπορτα. Στὸ Βορρῆν ὁ δρόμος πὸν πήγαινε στὴ Λὰ Γκὰρ τρία χιλιόμετρα πὸν κάτω κι' ὅπου ἀνοιγόταν μιὰ μικρὴ καγκελόπορτα. Στὸ νοτιὰ καὶ ἀπὸ πίσω, χωράφια, περιβόλια, λειβάδια πὸν ἔφταναν ὡς τὰ γύρω χωριουδάκια. . . Αὐτὸ εἶναι μὲ λίγες γραμμὲς τὸ διάγραμμα τοῦ σπιτιοῦ ὅπου πέρασα τὶς πὸν ἀνήσυχες μὰ καὶ τὶς πὸν ἀγαπημένες μέρες τῆς ζωῆς μου — σπíti ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν κι' ὅπου ξαναγύρισαν νὰ σπᾶσουν σὰν κύματα σ' ἔρημο βράχο ὄλες οἱ περιπέτειές μας.

Τὰ τυχερὰ τῶν «μεταβολῶν», μιὰ ἀπόφαση ἐπιθεωρητῆ ἢ νομάρχῃ μᾶς εἶχαν φέρει ἐκεῖ. Ὅταν τέλειωναν οἱ διακοπές, πάει καιρὸς καὶ καιρὸς, μιὰ σοῦστα μᾶς ἀπόθεσε, τὴ μητέρα μου κι' ἐμένα προστὰ στὴ μικρὴ καγκελόπορτα. Ἐοπίσω ἀκολουθοῦσε τὸ νοικοκυριό μας. Κάτι μορτάκια πὸν ἔκλεβαν ῥοδάκινα στὸν κῆπο τὸ σκάσαν ἀθόρυβα ἀπ' τὶς

τρούπες τοῦ φράχτη. Ἡ μητέρα μου, πὸν τὴ φωνάζαμε Μίγλη ἦταν ἡ πὸν μεθοδικὴ νοικοκυρὰ πὸν γνώρισα. Μπῆκε ἀμέσως στὶς κάμαρες τὶς γεμάτες τριμμένα ἄχυρα καὶ διαπίστωσε μ' ἀπελπισία, ὅπως σὲ κάθε μας «μετάθεση», πὼς θάταν, ἀδύνατο νὰ χωρέσουν τὰ ἐπιπλά μας, σ' ἕνα τόσο κακοφτιαγμένο σπíti. Εἶχε βγεῖ γιὰ νὰ μοῦ ἐμπιστευτεῖ τὴν ἀπελπισία τῆς. Καθὼς μοῦ μιλοῦσε ἐσκουπίζε μαλακά μὲ τὸ μαντήλι τῆς τὸ παιδικό μου πρόσωπο τὸ μουντζουρωμένο στὸ ταξεῖδι. Ὑστερα ξαναμπῆκε γιὰ νὰ ὑπολογίσει πόσα κουφώματα ἔπρεπε νὰ θυσιαστοῦν γιὰ νὰ γίνεῖ τὸ οἶκημα κατοικήσιμο. Κι' ἐγώ, μ' ἕνα μεγάλο ψάθινο καπέλλο μὲ κορδέλλες στὸ κεφάλι, ἀπόμεινα στὰ χαλίκια τῆς ξένης αὐλῆς περιμένοντας καὶ ψαχουλεύοντας γύρω ἀπ' τὸ πηγᾶδι καὶ κάτω ἀπ' τὸ ὑπόστεγο.

Ἐτσι τουλάχιστο φαντάζομαι σήμερα τὸ φτάσιμό μας. Γιατί, μόλις θέλω νὰ ξαναβρῶ τὴ μακρινὴ ἀνάμνηση κείνης τῆς πρώτης βραδυᾶς πὸν περιμένα στὴν αὐλὴ μας τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, ἄλλες ὁμοιοεῖς ἔρχονται στὸ μυαλό μου. Ξαναβλέπω κι' ὄλας τὸν ἑαυτό μου, μὲ τὰ χέρια ἀκουμπισμένα στὸ σίδερο τῆς αὐλόπορτας, νὰ παραμονεύει μὲ ἀγωνία κάποιον πὸν θὰ κατηφόριζε ἀπ' τὸν κεντρικὸ δρόμο. Κι' ἂν προσπαθῆσω νὰ φανταστῶ τὴν πρώτη νύχτα πὸν πέρασα στὴ σοφίτα μου, ἀνάμεσα στὶς ἀποθήκες τοῦ πρώτου πατώματος, ἄλλες νύχτες περνοῦν ἀπ' τὸ μυαλό μου. Δὲν εἶμαι πιά μονάχος σ' αὐτὴν τὴν κάμαρα. Μιὰ ψηλὴ σκιά, ἀνήσυχη καὶ φιλική, πηγαινόρχεται καὶ περνα πάνω στοὺς τοίχους. Ὅλος ἐκεῖνος ὁ ἡμέρος τόπος — τὸ σχολεῖο, τὸ χωράφι τοῦ μπάμπου - Μαριτῆν μὲ τὶς τρεῖς καρδιές του, ὁ κῆπος πὸν κάθε δειλινὸ ὕστερ' ἀπὸ τὶς τέσσερες γέμιζ' ἐπισκέπτριες — εἶναι γιὰ πάντα ἀναστατωμένος, μεταμορφωμένος ἀπ' τὴν παρουσία ἐκείνου πὸν ἀνατάραξε ὄλα μας τὰ ἐφηβικά χρόνια πὸν

ὡς κι' ἡ φυγὴ του δὲ μᾶς ἄφισε σὲ ἡσυχία. Βρισκόμαστε ὡς τόσο δέκα χρόνια στὸν τόπο ὅταν ἔφτασε ὁ Μώλν. Εἶχα κλείσει τὰ δεκαπέντε. Ἦταν μιὰ κρύα Κυριακὴ τοῦ Νοέμβρη, ἡ πρώτη φθινοπωρινὴ μέρα πὸν θύμιζε χειμῶνα. Ὀλημερίς ἡ Μίγλη περιέμενε κάποιον ἀμάξι ἀπ' τὴ Λὰ Γκὰρ πὸν θὰ τῆς ἔφερνε, ἕνα χειμωνιάτικο καπέλλο. Τὸ πρῶτ' εἶχε χάσει τὴ λειτουργία καὶ γῶ, καθισμένος στὸ μέρος τοῦ χοροῦ μὲ τᾶλλα παιδιὰ, περιμένα κοιτάζοντας μὲ ἀγωνία κατὰ τὴν πόρτα, νὰ τὴν ἰδῶ νὰ μπαίνει μὲ τὸ καινούργιο τῆς καπέλλο.

Τὸ δειλινὸ πῆγα μονάχος στὸν ἐσπερινὸ.

Ἐέρεις, μοῦ εἶπε γιὰ νὰ μὲ παρηγορήσει, ξεσκονίζοντας μὲ τὸ χέρι τῆς τὰ παιδιάτικα μου ρούχα, καὶ νᾶχε ρθῆ αὐτὸ τὸ καπέλλο θάπρεπε δίχως ἄλλο νὰ περᾶσω τὴν Κυριακὴ μου διορθώνοντάς το. Συχνὰ οἱ χειμωνιάτικες Κυριακές μας περνοῦσαν ἔτσι Ὁ πατέρας μου πήγαινε ἀπ' τὸ πρῶτ' μακρυνὰ στὴν ὄχθη καμμιᾶς ὁμιχλοσκεπαστῆς λιμνούλας νὰ ψαρέψει λαυράκια μὲ βάρκα καὶ ἡ μητέρα μου ἀποτραβιόταν ὡς τὸ βράδυ στὸ σκοτεινὸ δωμάτιό τῆς κι' ἐδιόρθωνε φτωχικὲς τουαλέτες. Κλεινόταν ἔτσι γιατί φοβόταν μὴν ἔρθει καὶ τὴν τσακώσει καμμιὰ κυρία ἀπ' τὶς φίλες τῆς ὁμοια φτωχὴ καὶ ὁμοια περήφανη, σὰν κι' αὐτὴ, κι' ἐγώ, ὕστερ' ἀπ' τὸν ἐσπερινό, περιμένα διαβάζοντας στὴν κρύα τραπεζαρία, ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα γιὰ νὰ δῶ πὼς τῆς ἐπήγαινε ἡ τουαλέττα.

Ἐκείνη τὴν Κυριακὴ κάποια κίνηση προστὰ στὴν Ἐκκλησία κράτησε ἔξω μετὰ τὸν ἐσπερινό. Ἐνα βαφτίσι εἶχε μαζέψει ὄλα τὰ παιδιὰ. Στὴν πλατεία πολλοὶ ἄντρες εἶχαν φορέσει τὶς πυροσβεστικὲς τους μπλουζὲς καὶ στὴ σειρὰ, ξεπαγιασμένοι, καὶ χτυπώντας τὰ πόδια γιὰ νὰ ξεσταθοῦν ἄκουγαν τὸ Μπουζαρντιόν, τὸ δεκανέα, πὸν πελάγωνε στὴ θεωρία.

Ἡ καμπάνα τοῦ βαφτισιοῦ ἔπαψε ἄξαφνα, σὰν κωδωνοκρουσία γιορτερὴ πὸν γελάστηκε γιὰ τὸν τόπο καὶ τὴν ἡμέρα. Ὁ Μπουζαρτιόν καὶ οἱ ἄντρες του μὲ

τὰ ὄπλα κρεμασμένα στὸν ὄμο, ἔσουραν τὴν ἀντλία τροχάδην καὶ τοὺς εἶδα νὰ χάνονται στὴν πρώτη στροφῇ. Ἐοπίσω τους ἔτρεχαν τέσσερα μορτάκια ἀμίλητα πὸν ἔτριβαν κάτω ἀπ' τὶς χοντρές τους σόλες τὰ ξυλαράκια τοῦ παγωμένου δρόμου, ὅπου δὲν ἐτόλμησα νὰ τοὺς ἀκολοθήσω.

Μέσα στὸ χωριὸ μονάχα τὸ καφενεῖο Ντανιὲλ εἶχε κίνηση κι' ἄκουγα ὑπόκωφα νὰ δυναμώνουν κι' ὕστερα νὰ καταπέφτουν οἱ λογομαχίες τῶν μεθυσμένων. Περνώντας ξυστὰ τὸ χαμηλὸ τοῖχο πὸν ἀπομόνωνε τὸ σπíti μας ἀπ' τὸ χωριὸ ἔφτασα, λίγο στενοχωρημένος γιὰ τὴν ἀργοπορία μου, στὴ μικρὴ καγκελόπορτα. Ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ εἶδα ἀμέσως πὼς κάτι ἀσυνήθιστο ἔτρεχε.

Πραγματικὰ στὴν πόρτα τῆς τραπεζαρίας — τὴν πὸν κοντινὴ ἀπ' τὶς πέντε ἰζαμόπορτες πὸν ἔβγαιναν στὴν αὐλὴ — μιὰ γυναίκα μὲ γκιρίζα μαλλιά προσπαθοῦσε, σκύβοντας, νὰ δεῖ ἀνάμεσα ἀπ' τὰ κουρτινάκια. Ἦταν κοντὴ καὶ φοροῦσε στὸ κεφάλι μιὰ παλῆα κουκούλα ἀπὸ μαῦρο βελούδο ὅπως συνηθίζοταν. Τὸ πρόσωπό τῆς ἦταν ἀδύνατο καὶ λεπτοκαμωμένο, ἀλλ' ἀφανισμένο ἀπ' τὴν ἀνησυχία. Δὲν ξέρω, σὰν τὴν εἶδα, ποιὸς δισταγμὸς μὲ σταμάτησε στὸ πρῶτο σκαλὶ κοντὰ στὴν καγκελόπορτα.

Ποῦ νὰ πῆγε; Θεέ μου! ἔλεγε χαμηλόφωνα. Τώρα δὰ ἦταν μαζί μου. Ἐκανε κι' ὄλας τὸ γύρο τοῦ σπιτιοῦ. Μπορεῖ καὶ νὰ τόσκασε. . . Σὲ κάθε φράση χτυποῦσε στὸ ἰζάμι τρία μικρὰ χτυπήματα πὸν μόλις ἀκούγονταν.

Κανεὶς δὲν ἔρχοταν ν' ἀνοίξει στὴν ἀγνωστὴ ἐπισκέπτρια. Ἡ Μίγλη θᾶχε λάβει, δίχως ἄλλο, τὸ καπέλλο ἀπ' τὴ Λὰ Γκὰρ καὶ χωρὶς ν' ἀκούει τίποτα, στὸ βάθος τῆς κόκκινης κάμαρας, προστὰ σ' ἕνα κρεβάτι σπαρμένο μὲ παλῆες κορδέλλες καὶ μισομαδημένα φτερά, ἔρραβε, ξήλωνε καὶ ξανάφτιανε τὸ φτωχικό τῆς καπέλλο. Πραγματικὰ, σὰν μπῆκα στὴν τραπεζαρία, μὲ ἔοπίσω μου τὴν ἐπισκέπτρια, ἡ μητέρα μου παρουσιάστηκε κρατώντας στὸ κεφάλι τῆς μὲ τὰ δύο τῆς

χέρια σύματα, κορδέλλες, φτερά, πού δεν ήταν ακόμα δλότελα συνταιριασμένα. Τὰ γαλανὰ της μάτια, ποῦχαν κουρασθεῖ δουλεύοντας ὡς τὴν ὥρα πού σκοτεινιάζει, μοῦ χαμογελοῦσαν. Ἐφώναξε:

— Γιά δές! Σὲ περίμενα γιὰ νὰ σοῦ δείξω.

Ἄλλὰ μόλις εἶδε τὴ γυναῖκα καθισμένη στὴ μεγάλη πολυθρόνα, στὸ βάθος τῆς τραπεζαρίας, σταμάτησε σαστισμένη. Ἐβγαλε γλήγορα-γλήγορα τὸ καπέλλο της κι' ὕστερα, ὄσην ὥρα κράτησε ἡ σκηνὴ πού ἀκολούθησε, τὸ κρατοῦσε ἀναποδογυρισμένο μετὰ τὸ δεξιὸ της μπράτσο, σὰ φωνή.

Ἡ γυναῖκα μετὰ τὴν κουκούλα, πού κρατοῦσε ἀκόμα στὰ γόνατά της μιὰν ἀμπρέλλα κι' ἕναν πέτινο σάκκο, εἶχεν ἀρχίσει τὶς ἐξηγήσεις κουνώντας ἀλαφρὰ τὸ κεφάλι της καὶ κροταλίζοντας τὴ γλώσσα της σὰ νὰ βρισκόταν σ' ἐπίσκεψη. Εἶχε ξαναβρεῖ τὴν ἡρεμία της. Πῆρε μάλιστα, μόλις μίλησε γιὰ τὸ γυιό της, ἕνα ὕφος ἀνωτερότητας καὶ μυστήριου πού μᾶς ἐσαντάλιζε.

Εἶχαν ἔρθει οἱ δύο τους, μετὰ τ' ἀμάξι, ἀπ' τὸ Φερτέ ντ' Ἀνζιγιόν, δεκατέσσερα χιλιόμετρα μακρὰ ἀπ' τὴν Ἁγία Ἀγάθη.

Χῆρα— καὶ πολὺ πλούσια καθὼς μᾶς ἄφισε νὰ καταλάβουμε — εἶχε χάσει τὸ μικρότερο παιδί της, τὸν Ἀντώνη. Πέθανε ἕνα βράδυ καθὼς γύρισε ἀπ' τὸ σχολεῖο, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μπάνιο πού ἔκανε μετὰ τὸν ἀδερφό του σ' ἕνα ἔλος. Εἶχε ἀποφασίσει νὰ βάλει τὸ μεγαλύτερο, τὸν Ἀύγουστινο, οἰκότροφο στὸ σπίτι μας γιὰ νὰ παρακολουθῆσει τὸ Ἀνώτερο Γυμνάσιο.

Κι' ὕστερα ἀρχισε νὰ μᾶς παινεύει τὸν οἰκότροφο πού μᾶς ἔφερε. Δὲν ἀναγνώριζα πᾶ τὴ γυναῖκα μετὰ τὰ γκρίζα μαλλιά, ποῦχα δεῖ σκυμένη μπροστὰ στὴν πόρτα ἕνα λεπτὸ πρωτύτερα νὰ κοιτάζει ἱκετευτικὰ καὶ παραζαλισμένα σὰν τὴν κότα πού ἔχασε τὸ πιὸ ἀνυπόταχτο ἀπ' τὰ κλωσσόπουλά της.

Ὅ,τι διηγιόταν γεμάτῃ θυμασμοῦ, γιὰ τὸ γυιό της, ἦταν καταπληκτικὰ. Τοῦ

ἄρσενε νὰ τὴν εὐχαριστεῖ καὶ πότε-πότε περπατοῦσε στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ξυπόλυτος γιὰ νὰ τῆς φέροι ἀπὸ νερόκοτες καὶ ἀγριόπαπιες πού τάβρισκε ἀνάμεσα στὰ βούρλα. Τὶς προάλλες εἶχε βρεῖ στὸ δάσος ἕνα φασιανὸ πιασμένο στὸ βρόχι.

Ἐγὼ πού, ὅταν ἔσκιζα τὴ μπλούζα μου, δὲν τολμοῦσα νὰ γυρίσω στὸ σπίτι, κοιτάζα τὴ Μίγλη μ' ἐκπληξη.

Μὰ ἡ μητέρα μου δὲν ἄκουγε πιά. Ἐγενεψε μάλιστα στὴν κυρία νὰ σωπάσει, κι' ἀκουμπώντας μετὰ προφύλαξη τὴ «φωλιά» της, πάνω στὸ τραπέζι, σηκώθηκε ἀθύρουμεν σὰ νὰ θελε νὰ πάει νὰ τσακώσει κάποιον.

Πραγματικὰ, ἀπὸ πάνω μας, σ' ἕν' ἀπόμερο δωμάτιο, ὅπου σωριάζονταν τὰ μαυρισμένα πυροτεχνήματα τῆς τελευταίας δεκάτης τετάρτης Ἰουλίου ἕνα βῆμα ἀγνωστο, σίγουρο, πηγαινοερχότανε τραντάζοντας τὸ ταβάνι, περνοῦσε μετὰ ἀπ' τὶς ἀπέραντες σκοτεινὲς ἀποθήκες τοῦ πρώτου πατώματος καὶ τέλος χάνονταν πρὸς τ' ἀκατοίκητα δωμάτια τῶν βοηθῶν, ὅπου βάζαμε νὰ ξεραίνεται τὸ τίλλιο καὶ νὰ ὠριμάζουν τὰ μῆλα.

— Εἶχ' ἀκούσει κι' ὄλας, πρὶν ἀπὸ λίγο, αὐτὸν τὸ θόρυβο στὰ κάτω δωμάτια, εἶπε ἡ Μίγλη χαμηλόφωνα, κι' ἐνόμισα πὼς εἶχες γυρίσει ἐσὺ Φραγκίσκε. Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε. Στεκόμαστε κι' οἱ τρεῖς ὄρθιοι, ἀλαφιασμένοι, ὅταν ἀνοιξε ἡ πόρτα τῆς σοφίτας πού ἔβγαίνε στὴ σκάλα τῆς κουζίνας. Κάποιος κατέβηκε τὰ σκαλιά, πέρασε τὴν κουζίνα καὶ παρουσιάστηκε στὴ σκοτεινὴ εἴσοδο τῆς τραπεζαρίας.

— «Ἐσὺ ἴσαι Ἀύγουστινε; εἶπε ἡ κυρία.

Ἦταν ἕνα ψηλὸ ἀγόρι δεκαεφτὰ χρονῶ πάνω κάτω. Στὴν ἀρχὴ εἶδα μονάχα μετὰ τὸ σούρουπο, τὸ χωριάτικο καστὸρινο καπέλλο του, φορεμένο πρὸς τὰ πίσω, καὶ τὴ μαύρη μπλούζα του ζωσμένη μετὰ μιὰ ζώνη μαθητικὴ. Μπόρεσα ἀκόμα νὰ ξεχωρίσω πὼς χαμογελοῦσε.

Μὲ εἶδε καί, πρὶν προφτάσει κανέναν νὰ τοῦ ζητήσῃ ἐξηγήσεις:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

"Υστερ' ἀπ' τὶς τέσσερες. . .

Ὅς τότε δὲν τριγύριζα στοὺς δρόμους μετὰ τ' ἄλλα παιδιά τοῦ χωριοῦ. Μιὰ κοξάλγια πού μ' ἐβασάνιζε ὡς ἐκείνη τὴ χρονιά τοῦ 189. . . μ' εἶχε κάνει δεῖλο καὶ δυστυχισμένο. Ξαναβλέπω τὸν ἑαυτό μου νὰ παρακολουθεῖ τοὺς μαθητὲς πού τρέχανε ἀνάλαφροι στὰ δρομάκια γύρ' ἀπ' τὸ σπίτι, χοροπηδώντας ἀξιοθρήνητα μετὰ τόνα πόδι.

Γιὰ τοῦτο δὲ μ' ἄφιναν σχεδὸν νὰ βγαίνω. Καὶ θυμᾶμαι πὼς ἡ Μίγλη πού πολὺ περηφανεύονταν γιὰ μένα, μετὰ ξανάφερε πολλές φορὲς στὸ σπίτι μετὰ κάμποσες κατακεφαλιές γιὰτὶ μετὰ εἶχε τσακώσει νὰ πηγαίνω κούτσα κούτσα μετὰ τὰ παληόπαιδα τοῦ χωριοῦ.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἀύγουστινου Μῶλν πού ἔτυχε νὰ πέσει τὸν ἴδιο καιρὸ μετὰ τὴν ἀνάρρωσή μου ἔγινε ἀρχὴ μιᾶς καινούργιας ζωῆς. Πρὶν νάρθει ὁ Μῶλν, ὅταν σχολούσαμε στὶς τέσσερες, μιὰ ἀτέλειωτη βραδιά μοναξιᾶς ἀρχίσε γιὰ μένα. Ὁ πατέρας μου ἔφερε τὴ φωτιὰ ἀπ' τὴ σόμπα τῆς τάξης στὸ τζάκι τῆς τραπεζαρίας καὶ σιγὰ-σιγὰ τὰ τελευταῖα ἀργοπορημένα παιδιά ἄφιναν τὸ σχολεῖο πού ἀρχίσε νὰ παγώνει καὶ ὅπου κλωθογύριζαν τουλύπες καπνοῦ. Γινόντουσαν ἀκόμα λίγα παιχνίδια καὶ τρεξίματα στὴν αὐλή. Ἐπειτα νύχτωνε. Οἱ δύο μαθητὲς πού εἶχαν σκούπισει τὴν τάξη ἔπαιρναν ἀπ' τὸ ὑπόστεγο τὶς κουκούλες τους καὶ τὶς μέρτες τους κι' ἔφευγαν βιαστικὰ ἀφίνοντας ἀνοιχτὴ τὴ μεγάλη αὐλόπορτα. Τότε ὅσο ἔφεγγ' ἀκόμα ἔμενα στὸ βάθος τοῦ Δημαρχείου κλεισμένος στὸ Γραφεῖο τῶν Ἀρχείων πού ἦταν γεμάτο ψόφιες μυῖγες κι' ἀγγελίες πού ἀνεμίζονταν στοὺς τοίχους καὶ διάβαζα καθισμένος σὲ μιὰ παλὴν πλάστιγγα κοντὰ σ' ἕνα παράθυρο πού ἔβλεπε στὸν κῆπο.

Ὅταν πιά νύχτωνε καὶ τὰ σκυλιὰ τοῦ γειτονικοῦ ὑποστατικοῦ ἀρχίζαν νὰ οὐρλιάζουν καὶ τὸ τζάκι τῆς μικρῆς μας κουζίνας φωτιζότανε, γύριζα ἐπὶ τέλους. Ἡ μητέρα μου εἶχ' ἀρχίσει νὰ ἐτοιμάζει τὸ

— Ἐρχεσαι στὴν αὐλή; εἶπε.

Δίστασα ἕνα δευτερόλεπτο, ὕστερα, ἀφοῦ ἡ Μίγλη δὲ μ' ἐμπόδιζε, πῆρα τὸ κασκέτο μου καὶ πῆγα μαζί του. Βγήκαμε ἀπ' τὴν πόρτα τῆς κουζίνας καὶ πῆγαμε στὸ ὑπόστεγο, πού βυθιζόταν κι' ὄλας στὸ σκοτάδι. Στὴν ὕστερη λάμψη τῆς μέρας παρατηροῦσα περπατώντας τὸ γωνιώδη πρόσωπό του, τὴν ἴσια του μύτη καὶ τὰ χεῖλι πού χνούδιαζε.

— Γιά κοίτα, εἶπε, τὸ βροῦκα στὴν ἀποθήκη σας. Δὲν ἔφαξες ποτὲ κει μετὰ;

Κρατοῦσε στὸ χέρι του μιὰ μικρὴ μαυρισμένη ξύλινη ρόδα. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ κამμένες ρουκέτες τὴν ἔφερε βόλτα. Θάταν ὁ ἥλιος ἢ τὸ φεγγάρι στὰ πυροτεχνήματα τῆς δεκάτης τετάρτης Ἰουλίου.

— Δυὸ δὲν ἔπιασαν' θὰ τις ἀνάψουμε τώρα, εἶπε μετὰ τόνο ἥσυχου. Καὶ φαινόταν πὼς ἔλπιζε νὰ βρεῖ ὕστερα τίποτα πιὸ διασκεδαστικό.

Πέταξε χάμον τὸ καπέλλο του καὶ εἶδα πὼς εἶχε τὰ μαλλιά του κομμένα σύριζα σὰν τοὺς χωριάτες. Μοῦ ἔδειξε τὶς δύο ρουκέτες μετὰ τὰ χάρτινα φυτίλια τους, πού ἡ φλόγα τάκοψε καὶ τὰ μαύρισε δίχως νὰ τὰ κάψει. Ἐχωσε στὴν ἄμμο τὸν ἄξονα τῆς ρόδας, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του — πράμα πού μετὰ ξάφνισε πολὺ γιὰτὶ μᾶς ἀπαγορευόταν ρητὰ— ἕνα κουτὶ σπῖριτα καί, σκύβοντας, μετὰ προφύλαξη, ἀναψε τὸ φυτίλι. Ἐπειτα, πιάνοντάς με ἀπὸ τὸ χέρι, μετὰ τράβηξε μετὰ δύναμη πρὸς τὰ πίσω.

Μιὰ στιγμὴ ὕστερότερα ἡ μητέρα μου πού ἔβγαίνε στὸ κατώφλι τῆς πόρτας μετὰ τὴν μητέρα τοῦ Μῶλν, ἀφοῦ συζήτησε μαζί της κι' ὄρισε τὸ ποσοτὸ τῆς οἰκοτροφίας, εἶδε νὰ τινάζονται ἀπ' τὸ ὑπόστεγο δυὸ δέσμες ἄστρα κόκκινα κι' ἄσπρα. Καὶ μπόρεσε νὰ με ξεχωρίσει γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ κρατῶ ἀπ' τὸ χέρι τὸ ψηλὸ νεοφερμένο παληκάρι ἀσάλευτος. . .

Καὶ τότε ἀκόμα δὲ τόλμησε νὰ πεῖ τίποτα.

Τὸ βράδυ στὸ δεῖπνο εἶχαμε στὸ οἰκογενειακὸ τραπέζι ἕναν ἀμίλητο σύντροφο, πού ἔρωγε μετὰ σκυφτὸ κεφάλι, δίχως νὰ νοιάζεται γιὰ τὰ βλέμματά μας πού ἦταν καρφωμένα πάνω του.

δείπνο. Ἀνέβαινα τρία σκαλιά στη σκάλα τῆς σοφίτας, ἐκαθόμουν ἀδίχως λέξη καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὰ κοῦρα κάγκελα, τὴν ἐκοίταζα καθὼς ἀναβε τὴ φωτιά στὴ στενόχωρη κουζίνα ὅπου τρεμόβυνε ἡ φλόγα ἐνὸς κεραιοῦ.

Ἄλλὰ κάποιος ἦρθε καὶ μ' ἀπογράβηξε ἀπ' ὄλες τοῦτες τὶς εἰρηνικὲς παιδιὰτικες χαρὲς. Κάποιος ἐφύσηξε τὸ κερὶ πού φωτίζε γιὰ μένα τὸ γλυκὸ μητρικὸ πρόσωπο, τὸ σκυμένο στὸ βραδυνὸ δείπνο. Κάποιος ἔσβυσε τὴ λάμπα πού γύρω τῆς εἴμαστε μιὰ οἰκογένεια εὐτυχημένη, τὰ σουρουπώματα ὅταν ὁ πατέρας κρεμοῦσε τὰ ξύλινα ξόφυλλα στὶς τζαμπορτες. Ἦταν ὁ Αὐγουστίνος Μῶλν πού οἱ μαθητὲς τὸν ἔβγαλαν σὲ λίγο Grand Maulnes.

Μόλις ἦρθε οἰκότροφος στὸ σπίτι μας, δηλαδή τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Δεκεμβροῦ, τὸ σχολεῖο ἔπαψε νὰ ἐρημώνεται τὸ βραδάκι ὕστερ' ἀπ' τὶς τέσσερες. Μόλο τὸ κοῦρο, πού ἔμπαζε ἡ ἀστερέωτη πόρτα, τὶς φωνὲς ἐκεινῶν πού σκοῦπιζαν καὶ τοὺς κουβάδες τους μὲ τὰ νερά, βρισκόντουσαν πάντοτε στὴν τάξη ἔπειτ' ἀπ' τὸ μάθημα, καμιὰ εἰκοσαριά μεγάλοι μαθητὲς, παιδιὰ ἀπ' τὴν κωμόπολη κι' ἀπ' τὰ γύρω, μαζεμένοι γύρω στὸ Μῶλν. Τότε ἔστηναν μεγάλες συζητήσεις κι' ἀτέλειωτες φιλονεικίες καὶ γὰρ χωνόμουν ἀνάμεσά τους ἀνήσυχος κι' εὐχαριστημένος.

Ὁ Μῶλν δὲν ἔλεγε τίποτα, ἀλλὰ, γιὰ χάρη του, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ φλύαρους προχωροῦσε κάθε λίγο στὴ μέση τῆς συντροφιάς καὶ παίρνοντας γιὰ μάρτυρες ἕνα ἕνα τοὺς συντρόφους του πού τὸν ἐπιδοκίμαζαν μὲ θόρυβο διηγίονταν μιὰ μεγάλη ἱστορία κλεψιάς φρούτων κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι παρακολουθοῦσαν μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ γελώντας ἀθόρυβα.

Καθισμένοι ἀπάνω σ' ἕνα θρανίον καὶ κουνώντας τὰ πόδια ὁ Μῶλν συλλογιότανε στὸ πιὸ ἀστεῖο σημεῖο γελοῦσε κι' αὐτός, ἀλλὰ σιγὰ σὰ νὰ φύλαγε τὸ ξέσπασμα τοῦ γέλιου του γιὰ κάποιον καλύτερη ἱστορία πού ἤξερε μόνον αὐτός. Ὑστερα σὰν ἐνύχτωνε καὶ τὸ ἀντιφάγγισμα τῶν τζαμιῶν δὲν ἐφώτιζε πια τὴν ἀνάκατη

συντροφιά, ὁ Μῶλν ἄξαφνα σηκωνόταν καὶ διασχίζοντας τὸν κύκλο ἐκεινῶν πού στριμώγγονταν γύρω του :

Ἐμπρός, δρόμο! Ἐφώναξε.

Τότε ὅλοι τὸν ἀκολουθοῦσαν κι' οἱ φωνὲς τους ἀκούγονταν, ὡς πού νύχτωνε γιὰ καλὰ, ψηλὰ στὴν κωμόπολη.

Τύχαινε τώρα νὰ τοὺς ἀκολουθῶ. Πήγαινα μαζί μὲ τὸ Μῶλν ἔξ' ἀπ' τὴν κωμόπολη, στὶς πόρτες τῶν σταύλων τὴν ὥρα πού ἀρμεύουν τὶς ἀγελάδες. Μπαίναμε στ' ἀργαστήρια καὶ βγαδιὰ ἀπ' τὸ σκοτάδι ἀνάμεσα σὲ δυὸ τριξίματα τοῦ ἀργαλειοῦ τοῦ ὁ ἀνυφαντῆς ἔλεγε :

Νὰ οἱ σπουδαστές.

Γενικὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ βρισκόμαστε πολὺ κοντὰ στὴ σχολὴ τοῦ Ντενοῦ τοῦ καρολόγου, πού ἔκανε καὶ τὸν πεταλωτῆ. Τὸ ἀργαστήριον τοῦ ἦταν παλιότερα καπηλειό, κι' εἶχε μεγάλες πόρτες δίφυλλες, πού ἔμεναν ἀνοιχτές. Ἀπ' τὸ δρόμο ἀκουγόταν τὸ τριξίμο τοῦ φυσεροῦ καὶ στὴ λάμψη τῆς ἀνθρακιάς ἐξχώριζες μέσα στὸ σκοτεινὸ καὶ βουερὸ τοῦτο μέρος, ἄλλοτε ξενοπολίτες πούχαν σταματήσει τὸ ἀμάξι τους γιὰ νὰ κουβεντιάσουν λιγάκι κι' ἄλλοτε κανένα μαθητὴ σὰν κι' ἐμᾶς πού κοίταζε δίχως νὰ μιλεῖ. Ἐκεῖ στάθηκε ἡ ἀρχὴ ὀκτὼ μέρες πάνω κάτω πρὶν ἀπ' τὰ Χριστούγεννα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

«Ἐσύχναζον εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐνὸς καλαθοποιοῦ».

Ἐβρεχε ὀλημερίς καὶ τὸ νερὸ δὲ σπαμάτησε παρὰ τὸ βράδυ. Ἡ μέρα πέρασε θανάσιμα ἀνιαρή. Στὰ διαλείμματα κανεὶς δὲν ἔβγαιν' ἔξω. Κι' ἀκούγαμε κάθε τόσο τὸν κ. Σερέλ, τὸν πατέρα μου νὰ φωνάζει μεσ' τὴν τάξη.

— Μὴ χτυπάτ' ἔτσι τὰ τσόκαρά σας, πάληόπαιδα!

Ὑστερ' ἀπ' τὸ τελευταῖο διάλειμμα τῆς μέρας ἤ, ὅπως λέγαμε, ὕστερ' ἀπ' τὸ τελευταῖο «τέταρτο», ὁ κ. Σερέλ πού εἶχ' ἀρχίσει νὰ περπατᾷ πέρα δῶθε σκεφτικός, στάθηκε καὶ χτύπησε μιὰ δυνατὴ χαρακιά στὸ τραπέζι γιὰ νὰ σταματήσῃ τὴν

ὑπόκωφη βουὴ πού φέρνει στὸ τέλος τοῦ μαθήματος ἢ βαρυστημάρα. Κι' ὅταν ὅλοι σώπασαν προσεχτικοὶ ρώτησε :

Ποῖος θὰ πάει αὔριο μὲ τ' ἀμάξι στὴ Λὰ Γκάρ μαζί μὲ τὸ Φραγκίσκο γιὰ νὰ πάρουν τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία Σαρπαντιέ;

Ἦταν ὁ παπποῦς καὶ ἡ γιαγιά μου...

Ὁ παπποῦς Σαρπαντιέ πού φοροῦσε τὸ μεγάλο γκριζο μπουρνούζι, ὁ γέρω συνταξιούχος δασοφύλακας μὲ τὸ σκοῦφο του ἀπὸ κουνελότριχα πού ἐκείνος τὸν ἔλεγε πηλίκο. Τὰ παιδιὰ τὸν ἐγνώριζαν καλὰ. Τὰ πρῶινά, γιὰ νὰ νιφετὶ ἔβγαζε ἕνα κουβὰ νερὸ καὶ μέσα κεῖ τσαλαβουτοῦσε σὰν παλιὸς στρατιωτικὸς τρίβοντας ἀφαιρέμενα τὸ μοῦσι του. Ἐνας κύκλος παιδιῶν, μὲ τὰ χέρια πίσω, τὸν κοίταζε μὲ εὐλαβικὴ περιέργεια. Γνώριζαν καὶ τὴν γιαγιά Σαρπαντιέ, τὴν κοντοῦλα χωριάτισσα μὲ τὴν πλεχτὴ σκούφια, γιὰ τὴν ἡ Μίγλη τὴν ἔπαιρνε μιὰ φορὰ τουλάχιστο στὴν τάξη τῶν μικρῶν.

Κάθε χρόνον, πηγαίναμε, λίγες μέρες πρὶν ἀπ' τὰ Χριστούγεννα, νὰ τοὺς πάρομε ἀπ' τὸ σταθμὸ στὸ τραῖνο τῶν 4.2'. Ἐρχόνταν, γιὰ νὰ μᾶς δοῦν, ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ νομοῦ φορτωμένοι μογαλάκια μὲ κάστανα καὶ τρόφιμα γιὰ τὰ Χριστούγεννα, διπλωμένα μέσα σὲ πετιότες. Μόλις περνοῦσαν κι' οἱ δυὸ, κουκουλωμένοι χαμογελαστοὶ καὶ λίγο σασιτισμένοι, τὸ κατῶφι τοῦ σπιτιοῦ, κλείναμε ὄλες τὶς πόρτες πίσω τους καὶ τότε ἀρχίσε μιὰ ὀλόκληρη βδομάδα χαρᾶς.

Γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ μαζί μὲ μένα τὸ ἀμάξι πού θὰ τοὺς ἔφερνε χρειαζόταν κάποιος ἀρκετὰ μυαλωμένος γιὰ νὰ μὴν ἀναποδογυρίσει τὸ ἀμάξι σὲ κανένα χαντάκι κι' ἀρκετὰ καλόκαρδος γιὰ τὸν παπποῦς Σαρπαντιέ βλαστημοῦσε εὐκολὰ κι' ἡ γιαγιά ἦταν λιγάκι φλύαρη.

Στὴν ἐρώτηση τοῦ κ. Σερέλ καμιὰ δεκαετὴ φωνὲς ἀποκρίθηκαν.

— Ὁ Γκράν Μῶλν! ὁ Γκράν Μῶλν!

Ὁ κ. Σερέλ ἔκανε πῶς δὲν ἄκουσε.

Τότε φωνάζαν.

Ὁ Φρομαντέν!

Κι' ἄλλος :

Ὁ Ζασμέν Ντελοῦς.

Κι' ὁ πιὸ μικρὸς ἀπ' τοὺς Φουὰ πού πήγαινε στὰ χωράφια καβάλλα στὴ γουρούνα του καλπάζοντας ἐστρίγγιζε : Ἐγὼ! Ἐγὼ! Ὁ Ντυμπλὲ καὶ ὁ Μουσμπεφ περιορίζονταν νὰ σηκώνουν δειλὰ τὸ χέρι.

Θάθελα νὰ ἦταν ὁ Μῶλν. Τοῦτο τὸ ταξειδάκι μὲ τὸ γαϊδουράμαξο θ' ἀποχτοῦσε μεγαλύτερη σημασία. Τὸ ἐπιθυμοῦσε κι' ὁ ἴδιος μὰ δὲν ἴδδειχε κι' ἐσώπαινε ὑπεροπτικά.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι μαθητὲς κάθονταν σὰν κι' αὐτὸν ἀνάποδα πάνω στὰ τραπέζια μὲ τὰ πόδια στὰ καθίσματα. Τοῦτο γινόταν ὅταν τὸ μάθημα διακόπτονταν γιὰ πολλὴν ὥρα ἢ ὅταν εἴμαστε χαρούμενοι. Ὁ Κοφὲν μὲ τὴν μπλοῦζα του ἀνασηκωμένη καὶ διπλωμένη στὴ ζώνη του ἀγκάλιασε τὴ σιδερένια κολόννα πού κρατοῦσε τὸ δοκάρι τῆς στέγης κι' ἀρχίσε νὰ σκαρφαλώνει γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀγαλλίασὴ του.

Φτάνει! θὰ πάει ὁ Μουσμπεφ.

Γυρίσαμε ἕνας-ἕνας στὴ θέση μας σιωπηλά.

Στὶς τέσσερις βρισκόμουν μόνος μὲ τὸ Μῶλν μέσ' στὴ μεγάλη παγωμένη αὐλή, τὴν ἀυλακωμένη ἀπ' τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Κι' οἱ δυὸ μας κοιτάζαμε ἀμίλητοι τὴν κωμόπολη πού γυάλιζε στεγνώνοντας στὸν ἄνεμο. Σὲ λίγο ὁ μικρὸς ὁ Κοφὲν βγῆκ' ἀπ' τὸ σπίτι του μὲ τὴν κουκούλα του, καὶ μ' ἕνα κομματὶ ψωμί στὸ χέρι καὶ πηγαίνοντας τοῖχο-τοῖχο παρουσιάστηκε σφυρίζοντας στὴν πόρτα τοῦ καρολόγου. Ὁ Μῶλν ἀνοῖξε τὴν ἀμαξόπορτα καὶ τὸν ἐφώναξε. Σὲ λίγο βρεθήκαμε κι' οἱ τρεῖς θρονιασμένοι στὸ βάθος τοῦ κόκκινου καὶ ζεστοῦ ἀργαστηριοῦ, ὅπου περνοῦσαν ξαφνικὰ παγωμένες ριπὲς ἀνέμου. Ὁ Κοφὲν κι' ἐγὼ εἴμαστε καθισμένοι κοντὰ στὴν πυροστιά μὲ τὰ λασιωμένα πόδια μας μέσα στ' ἄσπρα ροκανίδια κι' ὁ Μῶλν μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, ἀκουμποῦσε ἀμίλητος στὸ πορτόφυλλο τῆς μπασιᾶς. Κάθε τόσο περνοῦσε ἀπ' τὸ δρόμο γυρίζοντας ἀπ' τὸ χασάπη, καμιὰ κυρία τοῦ χωριοῦ, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, γιὰ τὸν φουσοῦσε, κι' ἐμεῖς ἀνασηκώναμε τὸ κεφάλι

για να δοῦμε ποιὰ ἦταν. Κανείς δὲ μιλοῦσε. Ὁ πεταλωτῆς κι' ὁ παραγυῖός του, ὁ ἕνας φυσώντας τὸ καμίνι κι' ὁ ἄλλος χτυπώντας τὸ σίδερο, ἔριχναν στὸν τοῖχο μεγάλες, ἀπότομες σκιές. Τὸ θυμάμαι αὐτὸ τὸ βράδυ σὰν ἓνα ἀπ' τὰ ἐξαιρετικὰ βράδια τῆς ἐφηβικῆς μου ἡλικίας. Ἐνοιῶθα μέσα μου ἔν' ἀνακάτωμα εὐχαρίστησης κι' ἀγωνίας. Φοβόμουν μὴ μοῦ ἀφαιρέσει ὁ σύντροφός μου τὴ λίγη χαρὰ τῆς ἀμαξάδας ὡς τὴ Λὰ Γκάρ κι' ὡς τόσο περίμενα ἀπ' αὐτὸν δίχως νὰ τολμῶ νὰ τ' ὁμολογήσω στὸν ἑαυτό μου κάποιο παράξενο τόλμημα ποὺ θ' ἀνασιτάτωνε τὰ πάντα.

Κάπου, κάπου ἡ εἰρηνικὴ καὶ ρυθμικὴ δουλειὰ τοῦ ἀργαστηριοῦ σταματοῦσε γιὰ μιὰ στιγμή. Ὁ πεταλωτῆς ἄφινε τὸ σφυρί του νὰ πέφτει στ' ἀμόνι μὲ μικρὸς χτυπιές ρυθμικὲς καὶ ξεκάθαρες. Κοίταζε πλησιάζοντας τὸ στὴν πέσιση ποδιά του, τὸ κομμάτι τὸ σίδερο ποὺ εἶχε δουλέψει. Καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι, μᾶς ἔλεγε, ἔτσι γιὰ ν' ἀνασάνει λίγο.

— Τί νέα παληκάρια ;

Ὁ παραγυῖός ἀπόμενε μὲ τὸ χέρι κρεμασμένο στὴν ἀλυσίδα τοῦ φουσεροῦ, ἔβαλε τὴν ἀριστερὴ του γροθιά στὸ γοφὸ του καὶ μᾶς κοίταζε γελώντας.

Ἐπειτα ἡ ὑπόκωφη καὶ θορυβώδεια δουλειὰ ξαναρχίζει.

Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς παύσεις εἶδαμε μέσ' ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ ἀνοιγόκλεινε τὴ Μίγλη φορτωμένη δεματάκια νὰ περνᾷ μέσ' στὸ δυνατὸν ἄνεμο διπλωμένη μ' ἓνα σάλι.

Ὁ πεταλωτῆς ρώτησε.

— Θεοθεῖ ὁ κ. Σαρπαντιέ :

« Αὐριο μὲ τὴ γιαγιά μου » ἀποκρίθηκα. Θὰ πάω νὰ τοὺς πάρω μὲ τ' ἀμάξι ἀπ' τὸ τραῖνο τῶν 4.2'.

— Καὶ θὰ πᾶς μὲ τὸ ἀμάξι τοῦ Φρομαντέν ;

Ἀποκρίθηκα γρήγορα, γρήγορα.

— Ὅχι μὲ τοῦ Μαρτέν.

— Χμ ! Τότε δὲν ξαναγυρίζετε εἴτ' αὐριο.

Κι' ἄρχισαν νὰ γελοῦν κι' οἱ δύο, ὁ παραγυῖός του κι' αὐτός.

Ὁ παραγυῖός παρατήρησε νωθρά, ἔτσι γιὰ νὰ πεῖ κάτι.

— Μὲ τὴ φοράδα τοῦ Φρομαντέν θὰ μπορούσατε νὰ πάτε νὰ τοὺς πάρετε ἀπ' τὸ Βιερζόν. Ἐχει μιὰ ὥρα στάση. Εἶναι δεκαπέντε χιλιόμετρα ἀπὸ δῶ καὶ θὰ γυρίσετε πρὶν νὰ ζέψουν τὸ γάιδαρο τοῦ Μαρτέν.

— « Αὐτὴ ἡ φοράδα, μάλιστα, τρέχει » εἶπ' ὁ ἄλλος.

— Καὶ πιστεύω νὰ τὴ δανείζει εὐκόλα ὁ Φρομαντέν.

Κι' ἡ κουβέντα τέλειωσε κεῖ. Καὶ τὸ ἀργαστήρι ξαναγίνε ἓνα μέρος γεμάτο σπῆδες καὶ θόρυβο ὅπου ὁ καθένας βυθίστηκε στὶς σκέψεις του.

Μὰ σὰν ἦρθ' ἡ ὥρα νὰ φύγουμε καὶ σηκώθηκα γιὰ νὰ γνέψω στὸ Μῶλν δὲ μ' εἶδε στὴν ἀρχὴ Ἀκουμισμένος στὴ πόρτα, μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο, φαινόταν ἀπορροφημένος ἀπ' τὶς κουβέντες ποὺ εἴχαμε κάνει βλέποντάς τον ἔτσι χαμένο στὶς σκέψεις του, νὰ κοιτάει σὰν μέσα ἀπὸ λεῦγες ὁμίχλη αὐτοὺς τοὺς ἡμεροὺς ἀνθρώπους ποὺ δούλευαν, ἔσυλλογίστηκα ἄξαφνα ἐκείνη τὴν εἰκόνα τοῦ Ροβινσῶνα ὅπου δείχνει τὸν Ἄγγλον ἔφηβο πρὶν ἀπ' τὸ μεγάλο ταξίδι «συχνάζοντας στὸ ἐργαστήριον ἑνὸς καλαθοποιοῦ».

Καὶ τὸ ξανασυλλογίστηκα πολλὲς φορές ἀπὸ τότε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Ἡ δραπέτευση.

Τὴν ἄλλη μέρα στὶς δυὸ τὸ ἀπομεσημέρο ἡ τάξη τοῦ Ἀνώτερου Τμήματος εἶναι φωτεινὴ μέσ' στὸ παγωμένο τοπεῖο σὰ βάρκα στὸν ὠκεανό. Δὲ μυρίζει σαλαμούρα καὶ μηχανόλαδο ὅπως στὰ ψαροκάικα, μόνο ῥέγγα καὶ μαλλὶ τσουρουφλισμένο ἀπὸ τὰ ροῦχα κεινῶν ποὺ μπαίνουντας ζεστάθηκαν πολὺ κοντὰ στὴ χορδιά, μοιράστηκαν τὰ τετράδια τῶν ἐκθέσεων. Καί, ἐνῶ ὁ κ. Σερέλ γράφει στὸν πίνακα τὰ προβλήματα ἀτλώνεται κάποια σιωπὴ, ἀνακατωμένη μὲ χαμηλόφωνες κουβέντες, κομμένη ἀπὸ μισοπνιγμένα ξεφω-

νητὰ κι' ἀπὸ φράσεις ποὺ τὶς ἀρχίζουμε μονάχα γιὰ νὰ τρομάξει ὁ διπλανός.

— Κύριε ὁ δεῖνα μέ. . .

Ὁ κ. Σερέλ ἀντιγράφοντας τὰ προβλήματα, ἔχει τὸ νοῦ του ἄλλου. Γυρίζει κάπου - κάπου καὶ μᾶς κοιτάζει ὅλους μὲ ὕφος αὐστηρὸ καὶ ἀφαιρεμένο. Τότε ἡ πνιχτὴ φασαρία παύει ὁλότελα γιὰ ἓνα δευτερόλεπτο καὶ ξαναρχίζει ὕστερα, σιγὰ σιγὰ στὴν ἀρχή, σὰ ρουθούνισμα.

Μόνον ἐγώ, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀναταραχὴ σωπαίνω. Ὅπως εἶμαι καθισμένος, στὴν ἄκρη ἑνὸς τραπεζιοῦ ἀπ' τὴ μεριὰ τῶν μικρότερων, κοντὰ στὰ τζάμια φτάνει ν' ἀνασηκωθῶ λιγάκι γιὰ νὰ δῶ τὸν κήπο, παρὰ κάτω τὸ ρεμματάκι κι' ὕστερα τὰ χωράφια.

Κάπου - κάπου, σηκώνουμαι στὶς μύτες τῶν ποδιῶν καὶ κοιτάζω μὲ ἀγωνία κατὰ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ Ὁραίου Ἀστρου. Μόλις μπήκαμε στὸ μάθημα παρατήρησα πὼς ὁ Μῶλν δὲν εἶχε γυρίσει ἀπ' τὸ μεσημεριώτικο διάλειμμα. Θὰ τὸ εἶδε κι' ὁ διπλανός του ἀλλὰ δὲν ἔλεγε τίποτ' ἀκόμα ἀπορροφημένος ἀπ' τὴν ἐκθεσή του. Μὰ μόλις σηκώσει τὸ κεφάλι τὸ νέο θ' ἀπλωθεῖ στὴν τάξη καὶ κάποιος, κατὰ τὴ συνήθεια δὲ θὰ κρατηθεῖ καὶ θὰ φωνάξει δυνατὰ τὶς πρώτες λέξεις ἀπὸ τὴ φράση : Κύριε ὁ Μῶλν. . .

Ἐρῶ πὼς ὁ Μῶλν ἔφυγε γιὰ τὴν ἀκρίβεια, ὑποπιτεύουμαι πὼς τόσκασε. Μόλις τέλειωσε τὸ μεσημεριανὸ φαγητό, θὰ πήδησε ἀπ' τὸν τοῖχο, θάτρεξε μέσ' ἀπ' τὰ χωράφια καὶ περνώντας τὸ ρεμματάκι ἀπ' τὴν παλῆα σανίδα θάφτασε στὸ Ὁραῖο Ἄστρο.

Θὰ ζήτησε τὴ φοράδα γιὰ νὰ πάει νὰ πάρει τὸν κ. Σαρπαντιέ. Θὰ τοῦ ζέβουνε αὐτὴ τὴ στιγμή.

Τὸ Ὁραῖο Ἄστρο κεῖ κάτω, περ' ἀπ' τὸ ρέμμα στὴ πλαγιά τοῦ λόφου, εἶν' ἓνα μεγάλο ὑποστατικό ποὺ οἱ φτελιές κι' οἱ βαλανιδιές τῆς αὐλῆς του κι' ὁ φυτευτός του φράχτης τὸ κρύβουν τὸ καλοκαίρι. Βρίσκεται σ' ἓνα δρομάκι ποὺ ἡ μιά του ἄκρη βγαίνει στὸ δρόμο τῆς Λὰ Γκάρ κι' ἡ ἄλλη σ' ἓνα χωριουδάκι τοῦ τόπου. Τριγυρισμένο ἀπὸ ψηλοὺς τοίχους ὑπο-

στηριγμένους μὲ ἀντρείσματα ποὺ βυθίζονται στὴν κοπριά, τὸ μεγάλο φρουδαρχικὸ χτίριο χάνεται τὸν Ἰούνιο στὶς φυλλοσιές κι' ἀπ' τὸ σχολεῖο ἀκούγονται μονάχα στὰ σουρουπώματα τὸ κύλισμα τῶν ἀμαξιῶν κι' οἱ φωνές τῶν γελαδάρηδων. Σήμερα ὅμως βλέπω μὲσ' ἀπ' τὸ τζάμι, ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ γυμνὰ δέντρα, τὸν ψηλὸ γκρίζο τοῖχο τῆς αὐλῆς, τὴν αὐλόπορτα κι' ὕστερα, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ παλούκια τοῦ φράχτη μιὰ λουρίδα δρόμο ἀσπρισμένο ἀπὸ τὴν πάχνη, παράλληλο στὸ ρέμμα, καὶ ποὺ βγαίνει στὸ δρόμο τῆς Λὰ Γκάρ.

Τίποτα δὲν κουνιέται ἀκόμα σ' αὐτὸ τὸ κατακάθαρο χειμωνιάτικο τοπεῖο. Τίποτα δὲν ἀλλάξ' ἀκόμα.

Στὴ τάξη ὁ κ. Σερέλ κοντεύει ν' ἀντιγράψει καὶ τὸ δεύτερο πρόβλημα. Συνηθίζει νὰ δίνει τρία. Ἄν σήμερα τύχαινε νὰ δώσει μόνο δύο... Θανάβαινε στὴν ἔδρα καὶ θὰ παρατηροῦσε τὴν ἀπουσία τοῦ Μῶλν. Θάστανε δυὸ παιδιά νὰ ψάξουν νὰ τὸν βροῦν ἓνα γύρω στὴν κωμόπολη καὶ τοῦτα θὰ καταφέρναν δίχως ἄλλο νὰ τὸν ἀνακαλύψουν πρὶν ζέψουν τὴ φοράδα.

Ὁ κ. Σερέλ, ἀφοῦ ἀντίγραψε καὶ τὸ δεύτερο πρόβλημα, ἄφινε τὸ χέρι του νὰ πέσει κουρασμένο. Ἐπειτα πρᾶμμα ποὺ μὲ ἀνακουφίζει πολὺ, ἀλλάζει σειρὰ καὶ ξαναρχίζει νὰ γράφει λέγοντας :

— Τοῦτο δῶ πιά εἶναι γιὰ μικρὰ παιδιά.

Δυὸ μικρὲς μαῦρες γραμμὲς ποὺ πρόβαλαν ἀπ' τὸν τοῖχο τοῦ Ὁραίου Ἀστρου καὶ θάταν τὰ σηκωμένα τιμόνια τῆς σούστας, ἔξαφανίστηκαν. Τώρα πιά εἶμαι βέβαιος πὼς ἐκεῖ κάτω γίνονται οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Μῶλν. Νὰ ἡ φοράδα ποὺ βγάζει τὸ κεφάλι τῆς καὶ τὸ στήθος τῆς ἀνάμεσ' ἀπ' τοὺς δυὸ παραστάτες τῆς πόρτας, ὕστερα σταματᾷ γιὰ τὸν δίκυκον ἀλλο θὰ τοποθετοῦν ἓνα δεύτερο κάθισμα γιὰ τοὺς ταξειδιῶτες ποὺ λείει πὼς θὰ πάει νὰ φέρει ὁ Μῶλν. Τέλος ὅλο τὸ ὄχημα βγαίνει σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὴν αὐλὴ χάνεται γιὰ μιὰ στιγμή πίσ' ἀπ' τὸ φράχτη καὶ ξαναπερνᾷ τὸ ἴδιο ἀργὰ ἀπὸ κομμάτι τοῦ ἀσπρισμένου δρόμου

πού φαίνεται ανάμεσα ἀπὸ δυὸ παλούκια τῆς φραγῆς. Ἀναγνωρίζω τότε στὸ μαῦρο σχῆμα πού κρατεῖ τὰ γκέμια, μὲ τὸν ἀγκώνα νωχελικὰ ἀκουμπισμένο στὸ πλάι τοῦ ἀμαξιοῦ, σὰν τοὺς χωριάτες τὸ σύντροφό μου Αὐγουστῖνο Μῶλν.

Λίγ' ἀκόμα καὶ θὰ χαθεῖ πίσ' ἀπ' τὸ φράχτη. Δυὸ ἄνθρωποι πού εἶχαν μείνει στὴν αὐλόπορτα τοῦ Ὁραίου Ἀστρου καὶ κοίταζαν τὸ ἀμάξι πού ἔφευγε, μιᾶνε τώρα ὅλο καὶ μὲ μεγαλύτερη ζωνρότητα. Τέλος ὁ ἕνας ἀποφασίζει νὰ φωνάξει τὸ Μῶλν βάζοντας τὰ χέρια σὰ χωρὶ γύρω ἀπ' τὸ στόμα του. Ὑστερα τρέχει κάμποσο ξοπίσω του στὸ δρόμο. . . Ἀλλὰ τότε στὸ ἀμάξι πού ἔφτασε σιγὰ σιγὰ στὸ δρόμο τῆς Λὰ Γκάρ καὶ πού δὲ θὰ φαίνεται πιά ἀπ' τὸ δρομάκο ὁ Μῶλν ἀλλάζει ξαφνικὰ στάση. Ὁρθίος μὲ τὸ ἓνα πόδι μπροστὰ σὰν ἠνίοχος σὲ Ρωμαϊκὸ ἄρμα τραβᾷ τὰ γκέμια μὲ τὰ δυὸ του χέρια, ξαπολᾷ τὸ ζῶο σὲ τρελλὸ καλπασμὸ καὶ χάνεται στὸ πίσω μέρος τῆς ἀνηφοριᾶς. Στὸ δρόμο, ὁ ἄνθρωπος πού φώναζε ξανάρχισε νὰ τρέχει κι' ὁ ἄλλος κόβοντας μέσ' ἀπ' τὰ χωράφια φαίνεται νὰ ἔρχεται τρέχοντας κατὰ μᾶς.

Σὲ λίγο τῆ στιγμῆ πού ὁ κ. Σερέλ φεύγοντας ἀπ' τὸν πίνακα τρίβει τὰ χέρια του γιὰ νὰ βγάλει τὶς κιμαλιές, τῆ στιγμῆ πού τρεῖς φωνὲς ἀκούγονται ἀπ' τὸ βάθος τῆς τάξης:

— Κύριε ὁ Γκράν Μῶλν ἔφυγε! Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ γαλάζια μπλούζα βρίσκεται στὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγει διάπλατη καὶ βγάζοντας τὸ καπέλλο του, ρωτᾷ ἀπ' τὸ κατώφλι.

— Μὲ συγχωρεῖτε κύριε, ἔσεῖς ἐστεῖ-
λατε ἐκεῖνο τὸ μαθητὴ νὰ γυρέψει τὸ ἀ-
μάξι γιὰ νὰ πάει νὰ φέρει τοὺς δικούς
σας ἀπ' τὸ Βιερζόν; Μᾶς πέρασ' ἀπ' τὸ
νοῦ πὼς. . .

Καθόλου ἀπαντᾷ ὁ κ. Σερέλ.

Οἱ τρεῖς πρῶτοι πού εἶν' ἐπιφορτισμέ-
νοι νὰ κυνηγᾶνε μὲ πετριές τὶς κασιέικες
ἢ τὰ γουροῦνια πού ἔρχονται νὰ βοσκή-
σουν στὴν αὐλὴ πετάχτηκαν στὴν πόρτα.
Τὸ βίαιο ποδοκόπημα ἀπ' τὰ πεταλωμένα
τσόκαρά τους πάνω στὶς πέτρινες πλάκες
τοῦ σχολειοῦ τὸ διαδέχτηκε ἕξω ὁ πνιγμέ-
νος θόρυβος εἰς τὰ βιαστικά τους πατή-
ματα πού ζουλᾶνε τὴν ἄμμο τῆς αὐλῆς
καὶ γλυστράνε πάνω κεῖ πού ἀνοικοκλεί-
νει ἡ μικρὴ καγκελόπορτα πού βγαίνει
στὸ δρόμο.

Ἡ ὑπόλοιπη τάξη μαζεύεται στὰ πα-
ράθυρα τοῦ κήπου. Μερικοὶ σκαρφαλώ-
σαν στὰ τραπέζια γιὰ νὰ δοῦν καλλίτερα.
Μὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Ὁ Μῶλν ἔξφυγε.

Ἐσὺ θὰ πᾶς στὸ σταθμὸ μὲ τὸ Μου-
μπέφ μου λέει ὁ κ. Σερέλ. Ὁ Μῶλν δὲν
ἔξερει τὸ δρόμο τοῦ Βιερζόν, θὰ χαθεῖ
στὰ σταυροδρόμια καὶ δὲ θὰ προφθάσει
τὸ τραῖνο στὶς τρεῖς.

Ἀπ' τὸ κατώφλι τῆς μικρῆς τάξης ἡ
Μίγλη σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ρωτᾷ:

— Μὰ τί τρέχει;

Στὸ δρόμο τῆς κωμόπολης ἀρχίζει νὰ
μαζεύεται κόσμος. Ὁ χωρικός στέκεται
πάντα ἐκεῖ ἀκούνητος, πεισιμωμένος μὲ
τὸ καπέλλο στὸ χέρι σὰ νὰ προσμένει δι-
καιοσύνη.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐρχόμενο)

TRISTAN DERÈME

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

I

Σ' ὄλο τὸ δρόμο κάτι ἀπ' τὴν καρδιά μου ἔχω ἀφημένα
Καθὼς τὰ προβατάκια ἀπ' τὸ μαλλί τους,
Κι ἔλπυζα πὼς μιὰ ἐπαύριο, θερμότερη γιὰ μένα,
Θὰ μοῦ ἄνοιγε ἓνα πράσινο λιβάδι.

Καὶ πάντοτε στὰ πόδια μου τὰ βότσαλα, ἢ τσουκνίδα:
Γιατὶ τοῦ κάκου, ἀλίμονο! μοῦ τάξεις,
Μετὰ τὴν θύελλα, τὰ πρῶινὰ τᾶστροντυμένα, Ἐλπίδα,
Κι' ὕστερα ἀπὸ τὰ βάτα, τὸ τριφύλλι.

Μὰ ξέρεις, παλιοκορίαρο, πὼς πρέπει νὰ βαδίζεις
Πρὸς ἓνα τέρμα ὑπέριπτο, κρυφτό,
Σὺν πὸν τὸ τέλος, τὸ βοσκό, τὴ σιγάτα ἀναγελοῦσες,
Τὴ μοῖρα ὅπως τὸν ἴδιο σου ἑαυτό.

II

Στὴ γαλήνη μέσα ἡ βάρκα μας λικνίζεται
Καθὼς ἓνας στίχος πὸν ἀπαγγέλλω.
Κοῖμου, ἀγάπη μου, στὰ εἰρηνεμένα κύματα
Τῶν γαλάζιων κόλπων τῆς θαλάσσης.

Τῶν γιαιλῶν τὸν ἴσκιο ἀρονήθηκα γιὰ χάση σου,
Τὰ καλάμια καὶ τὴ λίμνη
Τὰ μυγαλωτὰ σου μάτια καθρεφτίσανε
Τὰ ὄνειρά μου, τὰ πουλάκια καὶ τὴ θάλασσα.

Στὸ πετράδι τοῦ δακτυλιδιοῦ σου ἀπόθεσα
Τὴ ζωὴ μου, κάτου ἀπόνα φεγγαρόφωτο.
Κοῖμου, ἀγάπη μου, δὲν εἶναι οὔτε ἓνα κῦμα
Στὰ σεντόνια τῆς ἐλπίδας.

Μὴν ἀκοῦς ἀπάνου σ' ὅλα νὰ σφυρίζουνε
Τὰ κοτσούφια πὸν γρικῶ
Καὶ γιὰ σένα ἄς εἶναι οἱ ὄρες τριαντάφυλλα
Στὸ κοτσάνι τοῦ καιροῦ.

III

Στὴν ἀκροποταμιὰ ἢ λευκὴ ἀκακία
 Σαλεύει ἀργὰ στὴ βραδινὴ τοῦ ἀνέμου ἀνησυχία.
 Πίνουν οἱ καρποτέρηδες ρετσίνα
 Κάτου ἀπ' τὴ δροσογάλαζι τοῦ καπηλιοῦ γκλυτοίνα.

Καλοὶ μου καρποτέρηδες, τὰσύγκριτα ὄνειρά μου
 Μὲ τὰ δικά σας κάρα ἔχουνε φύγει.
 Γιομάτη δάκρια μυστικά, στοχάζεται ἡ καρδιά μου
 Τίς πράσινες τριανταφυλλίες, — πὸν κεραυνὸς τίς φρύγει.

Γιατί μὲ τὴ σπασμένη σας λαλιά
 Ξαναγεννιοῦνται οἱ μέρες μου οἱ ὥρατες,
 Κι ἡ νιότη μου, κι οἱ ἀγάπες μου οἱ μοιραίες,
 Μ' ὄλη τὴ χλόη καὶ μ' ὄλα τὰ πουλιά,
 Ὅταν ἡ πεισματάρια ἀπελπισία
 Τοὺς κλάδους ὄλους σπάξει,
 Κι διὰ τὴν ἀκροποταμιὰ καὶ τὸ νερό, ἀκακία,
 Εἶν' ἄσπρα ἀπ' τὰνθι πὸν ἢ βραδιά σου ἀρπάζει;

IV

Ποτὲ κανεὶς δὲ θὰ τὸ μάθει
 Πὼς σ' εἶδα νὰ μαζεύεις ρόδα
 Τὸ Μάη τὸ μήνα
 Στὶς ροδαριῆς μὲ τίς ὠχρὲς ξύλινες ἐτικέτες
 Σ' ἓνα οὐρανὸ γαλάζιο ὅπως ἡ ρόμπα σου.

Ποτὲ κανεὶς δὲ θὰ τὸ μάθει
 Πὼς εἶσόν τρυφερὴ γιὰ μένα
 Τὸ Μάη τὸ μήνα,
 Πὼς ἔκλαιγες ἀνάμεσα σ' ἓνα μπουνκέτο βιόλες,
 Καὶ πὼς τὰ δάκρια μούσκεναν τὰ χεῖλή σου.

Ποτὲ κανεὶς δὲ θὰ τὸ μάθει...
 Διάφανες εἶταν λιμπελοῦλες
 Τὸ Μάη τὸ μήνα...
 Ἡ ἀνάλαφρή σου ἀνάμνηση σὰν πούπουλο τρυγόνας
 Χάνεται στὸ μεγάλο φεγγαρόφωτο.

•La Verdure dorée•

(*Απόδοση ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ)

ΜΙΑ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΦΟΔΟΣ

Εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητη, ὅσες φορές πειστεῖ γιὰ τὴ σιγουριά τῆς θέσης του κανεὶς, νὰ βάζει μιὰ κατακλείδα τελεσίδικα λυτικὴ γιὰ τὴν ἀνησυχία πὸν γεννᾷ τούτη ἡ θέση.

Γιὰ μᾶς τοὺς νέους, χωρὶς νὰ ἔχει ἐξωτερικὴ προέλευση, ὑπάρχει ἓνα ζήτημα: τὸ νὰ ποῦμε λόγια χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴ θέση μας ἀπέναντι στὸ χτισμένο περιβάλλον τῶν φτασμένων.

Ἐπὶ ἄρα μιὰ προδιάθεση γι' αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ μας, σύμφυτη μὲ τὴν ἀνάγκη ν' ἀνέβωμε στὸ φῶς, κι' ὄχι πὼς μᾶς ρωτοῦν, οὔτε περιμένουμε νὰ μᾶς ρωτήσουν.

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ὡς τὴ στιγμή τῆς ἀφίξης στὴν καταστροφή τῆς ἀνησυχίας περνᾷ ἓνα διάστημα χρονικὸ πὸν χρειάζεται, καὶ συμβαίνει νὰ εἶναι μεγάλο ἢ μικρὸ ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ ἀν' πρόφταξαν μέσα σ' αὐτὸ νὰ μᾶς καταλάβουν οἱ φτασμένοι καὶ νὰ στέρξουν, νὰ μᾶς δώσουν τὸ χροῖσμα, (τίς περισσότερες φορές δὲν δίνουν σημασία στὴ φωνὴ μας παρὰ μόνον διὰ τὸν γίνε ἐνοχλητικὴ) ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ πόσου χρόνου ἐμεῖς χρειάζομαστε νὰ πείσωμε τὸν ἑαυτὸ μας.

Λοιπὸν ὁ χρόνος αὐτὸς γιὰ μᾶς πρὸ πολλοῦ συμπληρώθηκε, ἡ κατακλείδα τοποθετήθηκε κι' οὔτε μᾶς ἐνδιαφέρει πιά ἀν' θὰ μᾶς κάνουν θέση. Νοιώσαμε τὸν ἑαυτὸ μας, πειστήκαμε, κι' αὐτὸ μόνον ἔχει σημασία. Ὁ τόπος μᾶς περιμένει, (γιατὶ κανεὶς τοὺς δὲν τὸν κατέχει ἐφ' ὅσον ὁ καθένας πιάνει τὸ σημεῖο πὸν μπορούσε νὰ φτάσει ὁ ἴδιος, κι' εἶναι τοῦτο συνάρτηση μόνον ὅλης του τῆς προσωπικῆς δυναμικότητος ἠθικῆς ἢ ἀνήθικῆς) ἢ πιά καλὰ τὸν κυριέψαμε μιᾶς καὶ ξεριζώσαμε κάθε κατάλοιπο ἀπ' τὴν προϋπόθεση τῆς προσαρμογῆς μας στὸ περιβάλλον, ἐπειδὴ πιά αὐτὸ ἔγινε.

Δὲν ἔχομε νὰ ποῦμε τὴ γνώμη μας— ὑστερικὰ χειρονομία— πὸν θὰ μᾶς προσαρμόσει, μᾶλλον πὸν θὰ βαθμολογήσει τὴν ἐπίδοσή μας στὸ νὰ φτιάξωμε μιὰ γε-

νικὴ ἰδέα τοῦ τί μᾶς ζώνει, (αὐτὴ τὴν ἐμβρυϊκὴ βαθμίδα τὴν ὅλως διόλου αὐτοσυντηρητικὴ εἶπαμε τὴν περάσαμε), ἀλλὰ θὰ ποῦμε τὴ δικιά μας ἱστορία καὶ θὰ χτίσωμε τὸν δικὸ μας ὠκεανὸ μέσα στὸ στερέωμα τῆς λογοτεχνίας.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε — ὅσο κι' ἀν φανεῖ αὐτὸ ἀπίθανο — πὼς ἀπὸ τώρα ξέρουμε ὅλα τὰ ρεύματα στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης μὰ κι' ἔξω ἀπ' αὐτὴν, καὶ τάχομε μέσα μας. Ξέρουμε ὅλες τίς γνώμες καὶ τίς παρεξηγήσεις κι' ἀντιρροήσεις πὸν φύτρωσαν πάνω στὴ σάρκα τῆς, ἀπ' τοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ τίς ἀμφιβολίες τῶν οικοδόμων τῆς προϊστορίας μέχρι τίς τελευταῖες ἀνησυχητικὲς κραυγὲς τῶν ἀπογόνων τους. Τὰ ξέρουμε λοιπὸν αὐτὰ (κι' ἄς μὴ σκανταλίσουν τὰ λίγα μας χρόνια γιὰ τὴ δυνατότητα τούτου) ὄχι γιατί περάσαμε ἀνάμεσα τοὺς ζωσμένοι τὸν ἴλιγγο, μὰ γιατί κατέχομε τὸ δικὸ μας παρατηρητήριον, τὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου θὰ ξετυλίξωμε τὴν προοπτικὴ μας ν' ἀνεμίσει καὶ νὰ τὰ τυλίξει ὅλα, ὅπως αὐτὸ καὶ μόνον κατέχοντας κι' οἱ φτασμένοι μπορούν νὰ βεβαιώνουν πὼς γνωρίζουν.

Μὰ καὶ σ' ἓνα καλὸ πνεῦμα πὸν θὰ παρατηροῦσε πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ τὸ πᾶν, (πράγμα πὸν θάσπανε τὰ θεμέλια τῶν maîtres μας) ἐμεῖς δὲν ἔχομε νὰ ποῦμε μόνον αὐτὸ, μὰ καὶ ὅτι, ἀν εἶναι σίγουρο πὼς οἱ κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους φτιάχνουν μιὰ πυραμίδα ὡς τὸ ἀνώμαλο σημεῖο τῆς κορυφῆς ἀπ' ὅπου θὰ δεσπόσει ὁ σύμπας λόγος καὶ ἡ καθολικὴ ὄψη, ὅσο κι' ἀν συμφωνοῦμε πὼς ἡ κορυφὴ εἶναι πιά πέρα κι' ἀπ' τὸ ἄπειρο, ἐμεῖς ὡστόσο εἴμαστε πιά κοντὰ ἀπὸ ταύτους στὴν κορυφὴ, περιέχομε μέσα μας ὅλες τίς πολλαπλότητες τοῦ κόσμου τους σὰν ἐκείνες πὸν ἀπόκλεισε τὸ σχηματισμένο τους καλοῦπι, ὅταν ἤρθαν καινούργια postulatum πολὺ πιά ὕστερα ἀπ' τὴν ἀτροφικὴ τους ὀριμότητα ἢ ὀλοία κάθε μέρα φορᾷ ἀπ' τὴν ἀνεπάρκεια νὰ προσαρμοστὲ καὶ νὰ καταλάβει ἀκόμη καὶ τὰ στοιχεῖα.

Ε. ΚΑΚΝΑΒΑΤΟΣ - Δ. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑΣ

ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ

Είπαμε
πώς θά διώξουμε την προσμονή
πώς θά ζήσουμε δίχως έλπίδα. . .

Τά κρύνα
μᾶς δείξανε την προκλητική τους κομπό-
και χαμογέλασαν.

τάχα
πώς είναι αδύνατο
νά φύγει ο ήλιος. . .

Είμαστε τυλιγμένοι με το βαρὺ μαντὺ
τοῦ σήμερα
και μοιάζαμε πολὺ
τὸ καλοειπωμένο ψέμμα.

Τάχα
πώς δὲ βλέπαμε τὸ φευγιὸ τοῦ χρόνου
Τὰ μέτωπά μας ουσπίαστηκαν

κι' οἱ οὐτίδες τῆς λύπης φανερώθηκαν
[καθαρές.
Τυλιχθήκαμε τὸν μαντὺ τῆς ἀδιαφορίας
και τὸ συναίσθημα
ἔμοιαζε τοὺς ἡγεμόνες πὸν ταξιδεύουν
[ἰνκόγιτο.

Κάποιο καράβι
στέλνει ἀπελπισμένα S.O.S.
Ἔμεῖς τ' ἀκούσαμε
ἀνάμεσα σὲ μιὰ μελαγχολικὴ σουίτα.
— Οἱ βάρκες λέει

εἶχαν φύγει γιὰ ψάρεμα
και τὸ Λιμεναρχεῖο
δὲν εἶχε διαθέσιμα καράβια
γιὰ νὰ σὴνον ἀνθρώπους.

. . . Καὶ τὰ μέτωπά μας
σὰ νᾶχαν δεχτεῖ τὸ μαστίγωμα τοῦ χρό-
[νου. . .

ΣΤΕΦΟΣ ΡΟΔΑΝΘΗΣ

S P L E E N

Συντερίμια τὸ καράβι τῶν ὄνειρων
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Μόνο σ' ἀμφίβολη θαμπάδα
πλέκονται ὄνειρα και τραγοῦδια.
Κι' ὕστερα οβρουνται σὰν πάχνη τοῦ Μα-
Ἡ αὐγὴ εἶναι ἀμετάκλητα φωτεινὴ [γιοῦ.
δίχως έλπίδα γλυκειᾶς ἀοριστίας.

Κάποτε ἦταν δυὸ καρδιοχτύπια.
Μένουν τὰ δάκρυα κι' ἡ πικρὴ δροσιά
τῆς θύμησης.

Σταλάζει ἡ θλίψη στὴν ψυχὴ μου,
σὰ μελωδία.

Τὴν ἀγαποῦσα. . .

ΚΩΣΤΗΣ ΝΕΧΑΛΙΩΤΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΙΝΟ ΜΟΤΙΒΟ

Στὸν σκοτεινὸν ἀχάτη τῶν ματιῶν
ἢ πρώτη γνώση ἐχάραξε τὸν τρόπο.

Τὴν ἀμαρτία πὸν ἀγγίσαμε παιδιὰ
σὰν κάτι θανατοστὸν ἀναπολοῦμε.

Κι' ἐνῶ ἡ σκέψη ἀνέλπιστα ὀδηγεῖ
στὴν μακρινὴ ἐγκατάλειψη τοῦ χρόνου

Οἱ κρόταφοί μας σέροννε λευκοί
τὶς ἱστορίες πὸν δὲν τελειώνουν με τὴν,
[μνήμη.

Ἐπιστροφή

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Ο Κ Α Τ Ρ Ε Φ Τ Η Σ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἄ Γέρος κύτταζε στή βιτρίνα τὸν πα-
λὸ κατρέφτη με τὴ χρυσωμένη κορνίζα.
Τὸ χρυσὸ εἶχε ξεφτίσει στὶς ἄκρες. Τὸ
ξύλο πὸν φαίνονταν ἀπὸ μέσα ἔμοιαζε
καφεδι σκοῦρο γιὰ μαῦρο Ὀ ὑδράργυρος
εἶχε φύγει σὲ πολλὲς μεριές κι' ἔχασκαν
ἐδῶ κι' ἐκεῖ μαῦρες τρῦπες. Στὸ πάνω μέ-
ρος τῆς κορνίζας ἦταν σκαλισμένα δυὸ
ὀνόματα : Αὐγουστίνος—Μαρία. Τὸ δεύ-
τερο εἶχε μισοσβυστεῖ μονάχα τὸ Μ φαί-
νονταν ἔντονο σὰ νᾶτανε βαθεῖα χαραγ-
μένο Τὴν ἄκρη τῆς κορνίζας, κεῖ πὸν ἄ-
κουμποῦσε ὁ κατρέφτης τὴ στόλιζε ἕνα
λεπτὸ νταντελωτὸ χρύσωμα Δὲν ἦταν
πουθενὰ ξεφτισμένο μήτε κι' εἶχε μαυρί-
σει καθόλου.

. . . Σεῖς κύριε Ἀλέξανδρε ποῦχετε τό-
σο ταξιδέψει θὰ ξέρετε νὰ μᾶς πῆτε ἂν
ὁ κατρέφτης μας εἶναι Βιεννέζικος γιὰ
Βιεννησιάνικος; ρώταγε ὁ κύριος Αὐγου-
στίνος.

Μὰ ὁ κύριος Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε δεῖ
πουθενὰ τέτοιο λογιῆς.

Περίεργος κατρέφτης και μοναδικός. Γι'
αὐτὸ μ' ἀρέσει και μένα, γελοῦσε ἡ Ρο-
ζαλλία, γιὰτὶ εἶναι μοναδικός.

Φοροῦσε ὄλο τριανταφυλλιά φουστάνια...
Ἄ Γέρος κόλλησε τὴ μύτη του στὸ τζά-
μι σὰ νᾶτανε νὰ τὴ δεῖ μέσα στὸν κα-
τρέφτη.

. . . τριανταφυλλιά φουστάνια ὄλο φραμ-
παλάδες. Τὰ μαλλιὰ τῆς τάχῃ μαζεμένα
πίσω μ' ἕνα μαῦρο βελουδένιο φιόγκο.
Ἄραγες νὰ φοροῦσε σκουλαρκία; Τ' ἄ-
φτιά τῆς ἦτανε μικρὰ μ' ὄλοστρόγγυλες
τίς ρόγες τους Δὲ θὰ φοροῦσε λοιπόν.
Μπορεῖ πάλι νᾶχε κάτι κρικους με γα-
λάζιες χάντρες. Θὰ τάχε ἀπὸ τότε ποῦ-
τανε παιδί. Ἔτσι θᾶτανε. Ἐμοιαζαν με
τὸ δαχτυλίδι πὸν φοροῦσε στὸ μικρὸ δά-
χτυλο. Μ' ἕνα γαλάζιο χαντράκι στή μέ-
ση. Τὴ στένευε λίγο και τόβγαζε κάθε
τόσο κι' ἔτριβε τὸ μικρὸ δάχτυλο πὸν
κοκκίνιζε. . .

Θόλωσε τὸ τζάμι ἀπ' τὴν ἀνάσα τοῦ
γέρου και τὸ σκούπισε με τὸ μανίκι του.

. . . Γιατὶ δὲ μᾶς λέτε καμιά ἱστορία
ἀπ' τὰ ταξείδια σας; ρωτοῦσε ὁ κύριος
Αὐγουστίνος.

— Κεῖνος ἔπαιζε με τὴν ἄλυσίδα τοῦ
ρολογιοῦ του. Δὲ μοῦ συνέβη τίποτε τὸ
περίεργο, ἔλεγε σιγανά.

Ἄχ πῆτε μας κάτι παρακαλοῦσε ἡ Ρο-
ζαλλία κι' ἔπαιζε με τὸ δαχτυλιδάκι τῆς.
Κι' ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν ἱστορία τοῦ βα-
σιληᾶ με τὴ Γοργόνα.

Ζεῖ ὁ βασιληᾶς Ἀλέξαντρος; ρώταγε
ἡ Γοργόνα.

Ζεῖ και βασιλεύει, ἀποκρινόντανε τὰ
ναυτόπουλα, και τότε τὸ καράβι τράβαγε
τὸ δρόμο του.

Σὰ βρισκόντανε μόνοι στή βεράντα κεί-
νη τὸν σίμωνε.

Τὴ λέτε τόσο περίεργα αὐτὴ τὴν ἱστο-
ρία, τὴν κάνετε τόσο θλιβερὴ. Ἄμα κυ-
τάξω τὸν κατρέφτη μας θαρρῶ πὸν με
ρωτάει.

Ζεῖ ὁ κύριος Ἀλέξανδρος; Κι' ἐγὼ λέω
μέσα μου.

Ζεῖ και βασιλεύει.

Δὲ θὰ γίνει τίποτε κακὸ ἂν πῆτε πὸν
δὲ ζεῖ, ἔλεγε κείνος.

Ἐγὼ νομίζω πὸν θὰ γίνει κάτι πολὺ
κακὸ. Τὴ φοβάμαι αὐτὴ τὴν ἱστορία σας.
Σὰς φοβάμαι τὴν ὥρα πὸν τὴ λέτε. Θαρ-
ρῶ κι' εἶστε μακριὰ, πολὺ μακριὰ ἀπὸ
μᾶς.

Ἄστερα ἐρχόντανε ἡ κυρία Μαρία και
τὸν τράταινε γλυκὸ Ἄραγες τί γλυκὸ
νᾶτανε; Μπορεῖ νεραντζάκι, ἴσως πάλι
βύσσινιο γιὰ κεράσι. Τὰ πιατάκια εἶχανε
γαλάζια λουλούδια με κόκκινα φύλλα.
Δὲν ξανάδε ποτέ τέτοια λουλούδια με
κόκκινα φύλλα. Τοῦδιναν ἕνα πετσετάκι
ἄσπρο με νταντέλα στὶς ἄκρες. Μιὰ ὀ-
μορφη νταντέλα ψιλλή, ψιλλή. Μύριζαν γα-
ζία κι' ἄλλοτες πάλι λεβάντα. Ὅλο πε-
ριποίηση ἦτανε ἡ κυρία Μαρία. Κι' ἀπὸ
τότε ποῦφερε κάποιον δῶρο στή Ροζαλλία
δὲν ἤξερε τί νὰ τοῦ κάνει.

Ἔνα μικρὸ γιαπωνέζικο ὀμπρελάκι. Με
μεγάλα ζωγραφιστὰ χρυσάνθεμα και με
κίτρινους ἥλιους. Τὸ κρατοῦσε στὸν πε-
ρίπατο κι' ἔγερνε λίγο τὸ κεφάλι ἀπ' τὴ
μιὰ μεριά.

Μοῦ τόφερε ἀπὸ τὸ ταξίδι του ὁ κύριος
Ἀλέξανδρος, θᾶλεγε στὶς φίλες τῆς και
θὰ κοκκίνιζαν οἱ ἄκρες τῶν ἀφτιῶν τῆς. . .

Θόλωσε ξανά τὸ τζάμι και τὸ σκούπι-
σε πάλι. Μέσα στὸν κατρέφτη εἶδ' ἕνα
ψηλὸ και λιγνὸ κορίτσι πὸν κύτταζε ἐπί-
μονα τὸ τζάμι τῆς βιτρίνας. Θᾶτανε ὄρα
δίπλα του. Μπορεῖ ὄσο κι' αὐτὸς, γιὰτὶ
ἔμοιαζε νᾶχε κουραστέι και στήριζε τὸ
βάρος του πότε στὸ ἕνα πόδι πότε στὸ
ἄλλο. Δίπλα στὸν κατρέφτη, στή βάση
του κοντά, ἦτανε ἕνας μικρὸς πίνακας.
Ἔν' ἀγόρι με γαλάζια ροῦχα.

Σύχασε ὁ γέρος πὸν δὲν κύτταζε τὸν
κατρέφτη του.

Τί μποροῦσε νᾶχε ἕνα τόσο μικρὸ κο-

ρίτσι μ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα; Τὴν εἶδε ποῦ μασουλοῦσε ἓνα σουσαμένιο κουλούρι. Καμιά φορὰ ξεκολνοῦσε τὸ μάτι τῆς ἀπ' τὴ βιτρίνα, σάλιωσε τὸ ἓνα δάχτυλο καὶ μάζευε τὰ σουσάμια ποῦ πεφταν στὸ ἄλλο χέρι. Ὑστερα κῦτταζε πάλι.

Ὁ γέρος ἔρριξε μιὰ τελευταία ματιὰ στὸν κατρέφτη καὶ μῆκε μέσα στὸ μαγαζί.

Πόσο κάνει αὐτὸς ὁ κατρέφτης;
250 δραχμές, ἔκαμε ὁ παλιοπάλης.
Σὰ πάντα, εἶπε κι' ὁ γέρος. Δίπλα του ἀκούστηκε μιὰ παιδιάτικια φωνή.

Πόσο ἔχει αὐτὴ ἡ εἰκόνα μὲ τ' ἀγόρι μὲ τὰ γαλανὰ;

100 δραχμές.
Ἄκριβὰ εἶναι εἶπε τὸ παιδί. Στὴ πόρτα στριμώχτηκε μὲ τὸ γέρο. Προσπέρασε κείνος, τῆς μικρῆς τὸ πόδι μπλέχτηκε σὲ μιὰ πανοπλία ποῦ κρεμόντανε στὴ γωνιά. Ἐπεσε, παρασέρνοντας μιὰ γυάλα ποῦ σπασε. Ἦταν ἄδεια, δίπλα στεκόντανε μιὰ ἄλλη μὲ καραμέλες τοῦ βήχα καὶ πὶδ' κεῖ μιὰ μὲ κανέλλες. Ἡ μικρὴ κῦτταζε σαστισμένη τὴς ἀραδιασμένους γυάλες κι' ὕστερα τὴ σπασμένη.

Πόσο κάνει ἡ γυάλα ποῦ σπασε; ρώτησ' ὁ γέρος.— Ἐφτά δραχμές.

Πλήρωσε κι' ἔφυγε, στὴ γωνιά τὸν περμιε ἡ μικρὴ.

Φχαριστῶ, μουρμούρισε ντροπαλά.

Ἐγὼ φταίω, ἔκαμ' ὁ γέρος. Καὶ προχώρησαν μαζί, ὅλο τὸ δρόμο χωρὶς νὰ βγάλουν μιλιὰ. Ἦταν γείτονες. Ἡ μικρὴ τὸν ἀκούγε κάθε βράδυ ποῦ σφελνε μὲ μονότονη φωνή. Σήμερα ποῦκαμε τὴν γνωριμιὰ του βάλθηκε νὰ τὸν προσέξει πὶδ' πολὺ. Ἐρχόντανε ἡ ψαλμοῦδία του καὶ τὴν ἔβρισκε στὴ βεράντα, ποῦ καθόντανε καβάλα στὴ κουπαστή. Πά, βού, γά, δὶ, κέ, ζά, νή...

Βυζαντινὰ ψέλνει ὁ γείτονας, εἶπ' ὁ πατέρας. Ὅλο τ' ἀπόγεμα τῆς γύριζαν στὴ γλώσσα αὐτὲς οἱ νότες, ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ. Πά, βού, γά, δὶ...

Τὸ πρωὶ ἀνταμώθηκαν στὸ δρόμο. Καλημερίστηκαν καὶ τράβηξαν πάλι μαζί σιωπηλά. Ἦταν ἡ σειρά τοῦ γέρου νὰ προσέξει. Καθόντανε στὸ σπῆτι τῆς Ροζαλλίας ἡ μικρὴ. Δὲν εἶχε κυττάξει ποτὲ κατὰ κεῖ. Τὶ τὸν ἔμελλε τὸ σπῆτι. Πόσο ἀλλοιώτικια θάτανε ἡ Ροζαλλία παιδί! Ἀσπρη μὲ τριανταφυλλιά φουστάνια. Θάχε σγουρὰ μαλλιά μαζεμένα πίσω μ' ἓνα ἄσπρο φιάγκο. Τοῦτη δὴ ἡ μικρὴ εἶχε σταρένιο χῶμα, κι' ἴσια μαλλιά ὀλόϊσια, μ' ἓνα κόκκινο φιογκάκι στὴ κορφή. Κι' οὔτε τὰ μαλλιά τῆς ἦτανε μαζεμένα. Ἀνεμίζανε σὰ φυσοῦσε κι' ἄλλα τῆς πέφτανε στὰ μάτια. Ἡ Ροζαλλία ποτὲ δὲ θάχε τὰ παπούτσια φαγωμένα στὴς μῦτες.

Μῆτε εἶχε τόσο μακρὰ καὶ λιγνὰ δάχτυλα.

Κάθε μέρα ἀντάμωναν στὸ δρόμο. Σὰν ἔφταναν στὴ βιτρίνα, ὁ γέρος στεκόντανε. Ἡ μικρὴ ἔρριχνε μιὰ ματιὰ στὸ παιδί μὲ τὰ γαλάζια κι' ἔπειτα κάθιζε στὸ σκαλάκι μιὰς πόρτας κι' ἔπαιζε πεντόβολα μ' ἄλλα παιδιὰ.

— Ὑστερα γύρναγαν μαζί. Σὰν ἔλειψε μιὰ μέρα ὁ γέρος ἡ μικρὴ πῆγε σπῆτι του.

Ἀρρώστησα ἔκαμε. Εἶμαι 80 χρονῶ.

Κάθισε σὲ μιὰ ψηλὴ πολυθρόνα καὶ κουνοῦσε τὰ πόδια τῆς ποῦ δὲν ἀκούμπανταν κάτω. Ἡ Ροζαλλία θὰ καθόνταν φρόνιμα.

Ὁ πατέρας λέει πὼς ἔχετε ταξιδέψει πολὺ, δὲ μοῦ λέτε καμιά ἱστορία;

Γλυκειὰ κι' ἀπαλὴ ἀκούστηκε ἡ φωνή τῆς, ἀν δὲν τὴν ἔβλεπε θὰ νόμιζε πὼς ἦταν ἄλλη.

Νὰ σοῦ πῶ παιδί μου. Κι' ἄρχισε τὴν ἱστορία τοῦ βασιλιᾶ Ἀλέξανδρου μὲ τὴ γοργόνα.

Σὰν ἔφτασε στὴ μέση ἡ μικρὴ γέλασε πονηρὰ, κι' εἶπε κείνη τὸ τέλος.

Τὴ διάβασα στὸ ἀναγνωστικὸ μου, καμάρωσε.

Ἄκουε ἐκεῖ τὴ «διάβασε στὸ ἀναγνωστικὸ»; αὐτὴ τὴν ἱστορία ποῦ τὴν ἔλεγε τόσο θλιβερὰ καὶ ποῦ φόβιζε τὸ μακρυνὸ του ὕφος σὰ διηγόντανε!

Ἄκου μικρὴ, ἔκαμ' ὁ γέρος. Ἄν τύχει καὶ πεθάνω σὰν πᾶς στὴ βιτρίνα νὰ κυττάξεις μιὰ φορὰ τὸν κατρέφτη...

Ποῖο κατρέφτη μάρμπα;
Κεῖ ποῦ ἀκουμπᾶ τ' ἀγόρι μὲ τὰ γαλανὰ.

Δὲν εἶδα πὼς ἦταν κατρέφτης, εἶπε ντροπιασμένα τὸ παιδί.

Ἄμα πεθάνω, θὰ σέ ρωτήξω. Ζεῖ ὁ κύριος Ἀλέξανδρος; Κι' ἐσὺ νὰ πεῖς. Ζεῖ καὶ βασιλεύει. Γιατὶ ἀλλοιῶς θὰ γίνη κάτι κακὸ.

Τὸ παιδί τὸν κῦτταξε λυπημένα, θάταν βαρεῖα συλλογίστηκε καὶ παραμιλάει.

Τὴν ἄλλη μέρα θάψανε τὸν μάρμπα Ἀλέξανδρο. Πῆγε κι' ἡ μικρὴ μὲ τὸν πατέρα τῆς. Στὸ γυρισμὸ ὁ πατέρας μιλοῦσε γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ. Μὰ κείνη τῶξερε πὼς σὰν μῆς κάτω στὸ χῶμα δὲν ἔχει ἄλλο πιά.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν κηδεῖα πέρασε ἀπ' τὴ βιτρίνα. Δὲν πρόσεξε ποῦ ἀκουμποῦσε τὸ παιδί μὲ τὰ γαλάζια, μῆτε συλλογίστηκε ποτὲ τὸν μάρμπα Ἀλέξανδρο καὶ τὸν κατρέφτη του. Μόνο καμιά φορὰ σὰν πλάγιαζε τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ ἡ ψαλμοῦδία του μὲ τὴς παράξενες νότες. Πά, βού, γά, δὶ... Τόλεγε πολλές φορές ὡσπου τὴν ἔπερν' ὁ ὕπνος.

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

ΑΝΗΙΣΥΧΙΑ

K. M.

*Σὲ κάτ' τροπικὰ χαμένα καλοκαίρια
Ψάχνω γιὰ τὴ χαρὰ μου.*

* *

*Μιὰ λυπημένη πτυχὴ μοῦ δεσμεύει τὰ χεῖλια
Μιὰ παλάμη ἀπὸ δροσοστάλες μοῦ χαϊδεύει τὴ καρδιά.
Ἡ δροτὴ γραμμὴ τῆς αἰσιοδοξίας μου ὅμως χάθηκε
Μὲς στὸ γκριζωπὸ χαμόγελο τῶν νεφῶν.*

* *

*Τὸ ἀπόγευμα ξεχάστηκε κυττάζοντας τὴ θάλασσα,
Τὴ θάλασσα,
Ποῦ νυχτόνωντας, δίχως ψιθύρους δίχως θύμησης
Ἀποκοιμήθηκε ἡ σὺνα, διακριτικά.
Κι' ἐμεῖς ξεχαστήκαμε παρατηρόντας
Τὸ ναυάγιο τῆς σελήνης.
Ξεχαστήκαμε κι' ἀργήσαμε πολὺ
Τόσο πολὺ, ποῦ κλείσανε οἱ πόρτες τοῦ θάσου
Κι' ἐμεῖς ἀπ' ἔξω μείναμε
Ἄξιολύπητοι Ροβινσῶνες.*

* *

*Μὰ τώρα ὀλα ἀλλάξανε.
Τὰ χαρούμενα γλέντια τοῦ καλοκαιριοῦ
Καὶν στὶς φοῦχτες μας.
Ἡ σκιὰ τῶν λόγων μας δροσίζει τοὺς προωϊνοὺς κήπους
Καὶ τὰ φῶτα τῶν γιασεμιῶν μοιάζουν μ' αἰσιοδοξία.
Ἡ ἀλήθεια σπαράζει μὲς στὰ χεῖρια μας
Καὶ τὴ γενοῦμαστε μαζί μὲ πικραμύδαλα.
Ἐλα φόρεσε στὸ κεφάλι σου τὸ διάδημα τῶν πόθων μας,
Ἐύπνημα σκληρὸ μὲς στὴν ἀμεριμνησία,
Κροτώντας τὸν πόνο στὸ χέρι
Βοήθησέ με νὰ στρώσω πλατανόφυλλα στὸ μονοπάτι
Γιὰ νὰ ξαπλωθεῖ ἡ Αἰδὴ.*

* *

*Τὸ βιαστικὸ πέρασμα τῆς γαλήνης
Μᾶς ἄφησε λίγα φτερὰ στὰ χεῖρια,
Ἄσπρα φτερὰ
Ἀπαλὰ
Σὰν θλίψη.*

*
**

*Κυνηγώντας τὴ τελευταία νύκτα τοῦ Χινόπωρου
Μακρόναμα,
Σὲ ξένες χώρες, πὸν ὁ εἰρωνικός τους ἥλιος
Μᾶς ἔκανε ἀνήμπορους
Καὶ μᾶς γέμισε τὸ στόμα ἀριύρα
Τὰ μάτια καταχνιά,
Τὰ χέρια ἀνάγλυφα μᾶς χίμαιρας,
Τὴ ψυχὴ συντριμμία μᾶς σοφίας.*

*
**

*Τώρα ἡ ἠσυχία χαμογελάει παράξενα,
Ἰκανοποιημένη
Ἀπὸ τὴν ἤττα μας*

ΚΩΣΤΗΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

ΔΙΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τοῦ HERMANN CLAUDIUS

Γεῖά σου, γυναίκα μου! Ἐμεῖς δὲν εἵμαστε ἡ θάλασσα.
Εἴμαστε μοναχὰ κῦμα πὸ ταξιδεῦει.
Καὶ πρὶν αὐτὸ νὰ τραβηχτεῖ, νὰ πιά κυλάει βαρεῖα
τὸ κοντινὸ στὴ θέση του.
Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ, ἐγὼ καὶ σύ,
κῦμα στὸ κῦμα δίχως ἀναπαμό,
κῦμα στὸ κῦμα γιὰ τὸ θάνατο :
αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ!
Καὶ σηκώθηκε τὸ κῦμα μόνο γιὰ τὸ φῶς,
γυναῖκα, μὴ μᾶς ἀφήνεις ἔτσι νὰ θρηνοῦμε.
Κῦμα σὲ κῦμα πάνω αἰώνια σπάει
ἐδῶ κι' ἀμνημόνευτες ἡμέρες.
Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ, ἐγὼ καὶ σύ,
κῦμα στὸ κῦμα δίχως ἀναπαμό,
κῦμα στὸ κῦμα γιὰ τὸ θάνατο :
αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ!

Ἀπόδοση ΑΝΕΣΤΗ ΠΑΡΙΣΗ

ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ

ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ "ΦΑΟΥΣΤ",

(Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Ὁ Φάουστ ζητάει νὰ βρεῖ τὴν Ἑλένη. Στὸ ἐργαστήριο τοῦ Βάγκνερ, ὁ παλιὸς βοηθὸς τοῦ Φάουστ, ὁ γνωστός μας, πούχει γίνει τώρα μεγάλος ἐφευρέτης, δημιουργεῖ ἕνα τεχνητὸ ἄνθρωπο μέσα σ' ἕνα γυάλινο δοχεῖο. Ὁ ἀνθρωπάκος αὐτός, ὁ Ὀμούγκουλος, προτείνει στὴν παρέα ἕνα ταξίδι στὴν Ἑλλάδα. Στὸν Ὀμούγκουλος, μπορεῖ νὰ πεί κανεῖς, θέλει ὁ Γκαίτε τὴν προσωποποίηση τῆς Ἰδέας πὸ γεννήθηκε στὸ μυαλὸ τοῦ Μεφιστοφελῆ, δηλ. νὰ φέρει τὸ Φάουστ στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ βρεῖ τὴν Ἑλένη. Ὑπάρχει πάντα ὁ ἀπώτερος σκοπὸς στὸ μυαλὸ τοῦ διαβόλου—νὰ καταχτήσῃ τὸν ἄνθρωπό του, προσφέρνοντάς του τὴν ἀπόλυτη ἰκανοποίηση τῆς στιγμῆς. Ὅπως ὅμως μιὰ ἰδέα πὸ ἐμείς δημιουργοῦμε κυριαρχεῖ κατόπι ἀπάνω μας καὶ μᾶς κάνει ἔρμαιό της, ἔτσι κι' ὁ Ὀμούγκουλος, πὸ γεννήθηκε μετὰ τὴ θέληση τοῦ Μεφιστοφελῆ, κυριαρχεῖ σιγὰ-σιγὰ ἀπάνω του, καὶ βλέπουμε τὸν ἄνθρωπάκο νὰ οδηγεῖται τὸ διάβολο καὶ τὸ Φάουστ στὴ Θεσσαλικὴ πεδιάδα, στὴ γιορτὴ τῶν στοιχείων τῆς Ἀρχαιότητος, δαιμονικῶν καὶ μὴ.

Ἡ Κλασσικὴ Βαλπούργια νύχτα συγκεντρώνει σφίγγες, σειρήνες, νύμφες, νεράιδες, λάμιες, τρίτωνες, γρίφονες, πυγμαίους, καβίρους—ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τὸν ποταμὸ Πηνειὸ, τὸν Κένταυρο Χίρων, τοὺς σοφοὺς Θαλῆ κι' Ἀναξαγόρα, τὴ μάντισσα Μαντώ, κι' ἄλλους πολλοὺς.

Ἀντὶ γιὰ τὸν πανζουρλισμὸ τῆς Μεσαιωνικῆς μαγικῆς γιορτῆς, ἐδῶ ἔχομε τὴν ἐπιβλητικὴ ἀκίνησις καὶ τὴν ἰδανικὴ γαλήνη τῆς ἀρχαίας—ἀντὶ τὸν ἀφρισμένον ὄχετό τῆς ἀκατάληπτης φλυαρίας, ἔχομε τὴν ἡρεμὴ διαλεχτικὴ συζήτηση. Μέσα ἀπὸ ἐξαίστους στίχους ξεπηδᾶν θαυμασία σύμβολα. Εἶναι ὁ χαρακτηριστικὸς ὀλόκληρου τοῦ «Δεύτερου Φάουστ»—ἡ ἀγάπη τῆς πολύχρωμης εἰκόνας, πὸ δὲ μιλάει μονάχα στὴν ὄραση, μὰ σ' ὅλες τὶς αἰσθήσεις, κ' ἡ λατρεία τοῦ σύμβολου. Στὴν ἡλικία καὶ στὴν πνευματικὴ ὀριμότητα τοῦ ποιητῆ, δὲ ζοῦν παρὰ μονάχα τὰ σύμβολα.

Ὁ Φάουστ δὲ συνεπαίρνεται ἀπ' τὸ πανηγύρι, ὅπως στὴν πρώτη Βαλπούργια νύχτα. Τώρα ὑπάρχει ὁ σκοπός, πὸ τοῦ καιεῖ τὴν ψυχὴ. Ρωτᾷ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο πὸ μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν Ἑλένη. Ὁ Κένταυρος Χίρωνας τὸν οδηγεῖ στὴ Μαντώ, στὸ ναὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ μαζί της

ὁ Φάουστ κατεβαίνει στὸν Κλασσικὸ "Α-δη, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸ Ἰδανικὸ του.

Ὁ Μεφιστοφελῆς μᾶς προξενεῖ τὸν οἴχτο. Ὁ δαίμονας τοῦ σκοτεινοῦ Μεσαιῶνα, μέσα στὸν κόσμον τῶν παγανιστικῶν πνευμάτων, ἔχει ὀλοτέλα χάσει τὰ νερά του. Τὰ πάντα τὸν κάνουν ν' ἀπορεῖ, τὸν πειράζουν, τὸν ἐκνευρίζουν. Ὁ βασιλιάς τῆς πρώτης Βαλπούργιας νύχτας, ἔδωπε-ρα δὲν εἶναι παρὰ ἕνας παρελθόντος. Ἀναζητάει παντοῦ τὴ χειροπιαστὴ ὕλη, καὶ δὲ βρίσκει παρὰ τὴν Ἰδέα. Τὶ θαυμάσια σύλληψη τοῦ Γκαίτε, νὰ μεταφέρει τὸ Μεσαιωνικὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης καταμεσίς στὸ φωτεινὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος.

Ἡ πρώτη Βαλπούργια νύχτα εἶναι μιὰ ἀλλόκοτη καὶ μακάβρια χαλκογραφία τοῦ Ντύρερ—ἡ δευτέρη εἶναι ἕνα φρέσκο τῆς Βενετσιάνικης Σχολῆς, παγανιστικὸ καὶ πολύχρωμο.

Ὁ Γκαίτε πέθανε λίγον καιρὸ ἀφοῦ τέλειωσε τὸ «Δεύτερον Φάουστ». Ἡ μακρόχρονη ζωὴ του σκεπάζει ὅλη τὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀνάμεσα σὲ Κλασσικισμὸ καὶ Ρωμαντισμὸ, ἀνάμεσα σὲ Μοναρχία καὶ Δημοκρατία. Εἶτανε σύγχρονος τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρουσσώ, καὶ συνάμα σύγχρονος καὶ τοῦ Μπάϊρον. Τοὺς δυὸ πρώτους τοὺς εἶδε σὰ δασκάλους—τὸν τρίτον τὸν ἔβλεπε σὰ μαθητὴ του. καὶ γι' αὐτὸ τὸν θαύμαζε. Τὸν ἔκανε καὶ ἥρωά του Ὁ Εὐφορίωνας τὸ παιδί τοῦ Φάουστ καὶ τῆς Ἑλένης—τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος—συμβολίζει τὸ Μπάϊρον. Εἶναι φανερὸ πὸς ὁ Γκαίτε δὲν εἶχε καταλάβει τὸν Ἑγγλέζον ποιητὴ.

Τὸ Γερμανικὸ θέατρο πρωτοπαίρνει ζωὴ ἀπ' τὸν Γκαίτε. Πρὶν ἀπ' αὐτόν, ὁ Λέσινγκ εἶναι ὁ μόνος πὸ ἐργάστηκε εὐσυνείδητα γιὰ μιὰ γνήσια θεατρικὴ τέχνη—ἀλλὰ ἔμεινε μετὰ τὸν παραπάνω προσηλωμένος στὸν Ἀριστοτέλη καὶ στοὺς κανόνες. Ὁ Γκαίτε προτίμησε νὰ διδαχτεῖ ἀπ' τὸ Βολταίρον, βάζοντας ὅμως Φύση ὅπου ἐκεῖνος ἔβαζε Σκέψη—κι' ἀπ' τὸν Σαίξπηρ, πὸ τὸν μιμήθηκε μετὰ πάθος. Ὁ Γκαίτε στάθηκε πρόδρομος τοῦ Σίλλερ. Ὑστερ' ἀπ' αὐτούς, τὸ Γερμανικὸ θέατρο ξανασβῶνει, γιὰ μισὸν αἰῶνα σχεδόν, γιὰ νὰ λάμψει κατόπι μετὰ τὴν καινούργια του μορφή, τὸ Βαγκνερικὸ μελόδραμα. Τὸ Ρωμαντικὸ θέατρο στὴ Γερμανία ἀντιπροσωπεύεται κατ' ἐξοχὴν ἀπ' τὸ Βάγκνερ.

Πολλοὶ τὸν Γκαίτε τὸν ἀνεβάζουν πρὸ ψηλά σὰ θεατρικὸ συγγραφέα παρὰ σὰν

ποιητή ή πεζογράφο. Ὁ Ταιν θεωροῦσε τὴν «Ἰφιγένεια» σὰν τὴν καλύτερη τραγωδία ποὺ ποτὲ γράφτηκε. Ἐξω ἀπ' αὐτὴν, ὑπάρχει ὁ «Ἐγκμοντ», ὁ «Κλάβιγκο», ἡ «Στέλλα», ὁ «Γκέτς φὸν Μπέρλιχινγκεν», ὁ «Τορκουάτο Τάσσο». Ὁ «Φάουστ» ἀποτελεῖ ἕνα πρόβλημα. Τὸ Δεύτερο Μῆρος ἀναμφισβήτητα δὲν εἶναι θέατρο. Εἶναι μιὰ ποιητικὴ συμφωνία, ἐνορχηστρωμένη δλόγουρα σὲ μιὰ φανταστικὴ εἰκόνα. Ἡ Ἐκκλησία ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ Δωδεκάθεο—ὁ Χριστιανὸς Γκαίτε ποὺ ἀσπάζεται τὸν Πανθεϊσμό. Τὸ πρῶτο μέρος, ὅσο καὶ νὰ μᾶς ξενίζει ἡ ὄψη του, μπορεῖ νὰ σταθεῖ σὰ θέατρο. Ἀποτελεῖ μιὰ θαυμάσια κωμικοσατυρικὴ φαντασία γύρω ἀπὸ ἕνα κεντρικὸ πρόσωπο, ποὺ κ' ἡ ζωὴ του κ' ἡ σκέψη του μένουνε ξένες πρὸς τὴ γενικὴ πνοὴ τοῦ ἔργου. Σ' αὐτὴ τὴν ἀντίθεση ἔγκειται ὄλο τὸ ἐνδιαφέρον κ' ἡ ἀξία τοῦ

«Φάουστ» σὰ θέατρο. Τὰ πρόσωπα, ὄλα ἔξω ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν ἥρωα, εἶναι ζωντανὰ κ' ἀκέρια. Ἄν δοθεῖ καὶ στὸν ἥρωα θεατρικὴ ὄντοτητα, ἂν περιοριστοῦν μερικοὶ ἀντιθεατρικοὶ μονόλογοι, κ' ἂν δοθεῖ ὁ κατάλληλος τόνος στὴν παράσταση τὸ ἔργο ἀποτελεῖ ἕνα ἀνεχτίμητο διαμάντι δραματικῆς τέχνης. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλήσουν τὸν θεατὴ οἱ διαφορὲς παραχωρήσεις κ' ἀσυνέπειες ποὺ ἀπαντιῶνται. Εἶναι ἔργο ἐνὸς ποιητῆ κ' ὄχι ἐνὸς δραματοπλόκου—ἀπ' αὐτοὺς ὑπῆρξαν μυριάδες, κ' ὑπάρχουν ἀκόμα. Ἐνῶ οἱ Γκαίτε μετριοῦνται στὰ δάχτυλα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ.

Γιὰ τὸ Θεὸ ὁμως—νὰ μὴ νομιστεῖ πὼς κάνουμε Φαουστικὴ θεωρίαν ἢ πὼς προτείνουμε μέθοδο ἀνεβάσματος γιὰ τὸ ἔργο... Ἀπλῶς, ξεφυλλίσαμε τὸ βιβλίο.

ΑΛΕΞΗΣ ΣΟΛΟΜΟΣ

ΧΑΜΗΛΟ ΦΩΣ

Ἀπόψε πέρασε ἀπ' τὰ μάτια σου
Κάποιο φθινόπωρο χαμένο.
Σὰ νὰ διαβαίνουν μαῦρα σύννεφα
Καὶ νᾶχε φύγει πιά τὸ τραῖνο.

Εἶχες μιὰ λύπη, ἔτσι μοῦ φάνηκε
Γιὰ τ' ὄνειρό σου ποῦχε δύσει,
Γιὰ κείνο τ' ἄστρο ποὺ στὸ κλέψανε
Πρὶν τὴ ζωὴ σου νὰ ὀδηγήση.

Καὶ πέρα ἀκόμη ἀπ' τὰ μεσάνυχτα
Ἴσως θὰ κλαῖς γιὰ κάτι πλοῖα
Ποὺ φύγαν δίχως νὰ σὲ πάρουνε,
Γιὰ τὴ θλιμμένη σου ἱστορία...

Κι' ἴσως θὰ λὲς πὼς εἶν' ὁ θάνατος
Γιὰ σὲ μιὰ λύτρωση, μιὰ χάρη.
Ἄσπροι σταυροί, γαλήνη ὑπέρτατη
Κι' ἕνα μαρμάρينو φεγγάρι.

Μὰ σκέψου : Κεῖνο τ' ὀλομόναχο,
Ποὺ δὲν πιστεύεις, κυπαρίσσι
—Μιὰ νύχτα ὠραία ποὺ σ' ἀγάπησε!—
Σὰ θὰ σὲ χάση πὼς θὰ ζήσει;

ΓΙΑΝ. Π. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ

Ἡ ΓΥΜΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ

Τοῦ ΤΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ, μικρὸ
δειγμα γιὰ τὴ μεγάλη στοργή του

Ὁραῖα κ' ἐκστατικὰ χαμογελᾷς, γυμνὴ γυναῖκα
τοῦ συντριβανοῦ, κάτω ἀπὸ τὴν παλιὰ δεντροστοιχία.
Μνήμη ἀρχαίων χαιρετισμῶν τοῦ φθινοπώρου τ' ἄγγιγμα
αὐτῶν ποὺ σ' ἀγαπήσαν καὶ πεθάναν.

Βουβὴ στέκεις αἰῶνες καὶ κρατᾷς, γυμνὴ γυναῖκα
τοῦ συντριβανοῦ, μὲ τὸ χλωμό σου δέρμα παγωμένο
μὲ τὰ κλειστά σου βλέφαρα σ' ἐξαίσιαν ἐγκατάλειψη
στὰ χέρια μιᾶς ὑπέρτατης ὀδύνης.

Μές στὸ νερὸ τ' ὠχρὸ π' ἀκίνητεῖ, γυμνὴ γυναῖκα
τοῦ συντριβανοῦ, σὰ ρόδο ἢ ὠμορφιά σου ξεφυλλίζει.
Σὰν ἀπορία ὑψώνεσαι σιτοῦ πάρκου τὴν ἀσύγκριτη
καὶ σιωπηλὴ ποὺ σὲ δεσμεύει ἐσπέρα.

Στὴ βραδινὴ ἀναπόληση πικρά, γυμνὴ γυναῖκα
τοῦ συντριβανοῦ, ἔρχεται πλάϊ σου καὶ καθίζει
κάποιου παλιοῦ περπατητῆ τὸ κουρασμένο φάντασμα
ποὺ δίψασε τὴν πίκρα τοῦ θανάτου.

Ἀκίνητη σὰν νὰ ὄνειροπολεῖς, γυμνὴ γυναῖκα
τοῦ συντριβανοῦ, ἔρωτες γύρω ἀπ' τὴν ὑπόστασή σου.
Κι' ἐνῶ νεκρὴ εἶσαι ἀπὸ καιρὸ τείνεις ὠραῖα τὰ μέλη σου
σ' αὐτὸν ποὺ πλάϊ σου ἤρθε νὰ πεθάνει.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

ΦΥΛΑΚΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Είκοσι μέτρα πάνω απο την αμμουδιά ήταν το δάσος. Ξεθωριασμένος κι' αδύναμος πευκώνας. Πέρα απ' την αμμουδιά, βαθεια στη θάλασσα ήταν ορίζοντας και πίσω απ' αυτον τα όνειρα.

Ο πευκώνας ήταν ένα θαλασσινο δάσος, γεμάτο αρμύρα και μπάτη. Όλα του τα πεύκα ήταν γερτα απ' το μέρος του βορρά. Είχαν σκύψει χρόνια τώρα κι' αγκομαχούσαν στους ανέμους. Είχαν μαρμαρώσει κει και κιτρινίζαν απο θλίψη κι' ανημπόρια.

Παραπάνω απ' το δάσος ήταν οι χλωμοι άνθρωποι με τα μαύρα γένεια και τις μαυροκίτρινες φορεσιες. Ήταν οι φυλακες εκει. Ένα μεγάλο κι' επιβλητικο κτίριο αγνάντια στη θάλασσα. Και παράθυρα πλήθος. Δε κάδες σιδεροπλεγμένα παράθυρα. Οι κατάδικοι κοίταζαν κατά τη θάλασσα, πέρα απ' τον ορίζοντα—μα όνειρα αυτοι δεν είχανε—κι' απόμεναν άπροσβολωμένοι. Το βλέμμα-τους ήταν να το τρόμαζες. Ο βολβος κατάλευκος, πεθαμένος κι' η κόχη μελανια, σκοτεινη.

Τη νύχτα άκουγες ξάφνου μια φωνη:

—Φύλακες γρηγορείτε!

Μια φωνη απελπισμένη και στριγγια. Γυρνούσε σ' όλο το νησι πανω απ' τα κοιμισμένα σπίτια, πάνω απ' το λιμάνι και ξαναγυρνούσε απορημένη κι' αδικαιολόγητη. Έμπαινε κατόπι απ' τα μικρα σιδερόπλεχτα παράθυρα και κοιτούσε μέσα. Οι κατάδικοι κοιμούνταν βαθια, βαθια. Έβγαινε πάλι έξω (αυτοι οι άνθρωποι ήταν πεθαμένοι πες, γι' αυτους γινόταν η φασαρία;)

Κι' ύστερα σιγανώτερα, γαλάζια:

—Φύλακες γρηγορείτε!

Άλλες φωνες απαντούσαν, βραχνες και βαρειομεγάλλολες. Κι' ύστε-

ρα το νησι κοιμόταν στη γαλήνη. Κοιμόνταν όλα κι' οι άνθρωποι κι' οι κατάδικοι, κι' η θάλασσα, κι' ο πευκώνας, και τα σπίτια και τα καράβια στο λιμάνι κι' ονειρευόνταν.

Ρωτούσαμε συχνά τους μεγάλους—είμαστε τότε παιδια, πολυ παιδια—δείχνοντας τις φυλακες:

—Τι έχουν κάνει και τους τιμωρουν έτσι;

—Είναι κακοι άνθρωποι. Έχουν κάνει μεγάλα κακα στη ζωή τους, μεγάλα. Σκοτώσανε, κλέψανε, μας έλεγαν.

Ανοίγαμε τα μάτια-μας μ' απορία. Έπρεπε να ήταν πολυ κακοι άνθρωποι στ' αλήθεια. Τους βλέπαμε πότε-πότε να περνουν απ' την παραλία, στο φως του ήλιου. Πήγαιναν στη σειρα, δυο-δυο. Δεμένοι καρπο με καρπο, σαν τις αρκούδες της αποκρηας, απαράλλαχτα. Τους φορτώνανε στο βαπόρι κι' έφευγαν. Ήταν κι' άλλοι που ερχόντανε. Είχαν πάντα το μάτι θολο, το βολβο λευκο, τα γένεια μαύρα. Οι περισσότεροι κοιτούσαν το χώμα, λίγοι χάζευαν. Ο κόσμος κοιτούσε. Όλοι έβγαιναν στα μπαλκόνια, ήταν κάτι πολυ αξιοθέατο «οι κατάδικοι».

Πολυ σπάνια ερχόνταν οι κατάδικοι να μπουν στην ψυχή-μας και να μας συγκινήσουν. Μονάχα μια φορα γέμισαν ενος ολόκληρου μήνα καλοκαιρινη ζωή.

Διαδόθηκε ξαφνικά πως σκοτώσαν εφτα απ' αυτους. Τους είχαν πάει λέει στο λιβαδάκι πούταν πάνω απ' τις φυλακες, τους αράδιασαν στη γραμμη κι' απέναντί-τους βάλαν άλλους τόσους με ντουφέκια. Ένας νέος αξιωματικός, φρεσκοξυρισμένος, φώναξε:

«Πυρ!»

Ακούστηκε μια ομοβροντία και τα

κορμια σωριάστηκαν απανωτα στο χώμα. Εφτα κορμιά.

(Είπαν ότι πρώτα τους ρώτησαν για τη στερνή-τους επιθυμία. Δεν είχανε καμμια. Μονάχα ένα παλληκάρι παρακάλεσε να τ' αφήσουν να κοιτάξει για λίγο τη θάλασσα. Τ' άφησαν. Προχώρησε λίγα βήματα και κοίταξε. Θα ήταν μια ήσυχη, γαλανη θάλασσα. Μόλις ξυπνούσε απ' τον νυχτερινον ύπνο κι' αναστριγούσε. Την κοίταξε, και τα μάτια-του κάτι πήγαν να θυμηθουν, κάτι πήγαν να ζωντανέψουν, μα δε μπόρεσαν. Έμειναν άσπρα, άχρωμα. Τον εφώναξαν πίσω και τον έβαλαν στη γραμμη. Έγινε η χάρη-του.)

Μάθαμε πως είχαν δοκιμάσει να δραπετεύσουν. Είχανε σκάψει μια υπόνομο που θα τους έβγαζε απ' τα κελλια στη θάλασσα. Δούλευαν σια. Κι' έφτασαν μια νύχτα στο τέλος. Τότε τους έπιασαν, την τελευταία στιγμή. Θα έμπαιναν σε μια βάρκα και θάφευγαν μακρυα. Κάπου τους περίμενε ένας γαλάζιος κι' ήσυχος όρμος με πολλα φύκια και βότσαλα. Τότε θα ήταν μια νέα προοπτική, μια νέα ζωή. Μα τους πιάσανε και τους σκότωσαν. Εφτα στη γραμμη, στο λιβαδάκι, τη Δευτέρα το πρωϊ.

Τότε μονάχα νοιώσαμε την αγωνία της σπασμένης φωνης.

—Φύλακες γρηγορείτε!

(Η φωνη έμπαινε απ' τα παράθυρα, κοιτούσε κι' επέστρεφε ήσυχη. Όλα κοιμούνταν. Και κάτω της, βαθεια στη γη, σαν τα σκουλήκια δούλευαν τα χέρια τη φυγη. Σκάλιζαν νευρικά

κι' αδιάκοπα. Χέρια χλωμα, πρόσωπα ιδρωμένα, μαυρίλα—και μάτια που ονειρεύονταν ελεύθερον ορίζοντα. Κάθε νύχτα λίγο. Αργα. Κι' όταν αντίκρυσαν τη θάλασσα τους πιάσανε. Πόνος.)

Μα όλα σβύνανε μέσα-μας. Αργα και θετικα η παιδικη καρδια αλάφρωνε χαμογελούσε. Ξεχάσαμε και τους δραπετες. Τα χρόνια κύλησαν σαν κερμιπαρένιες μπάλες κομπολογιου. Όμορφα γελαστα χρόνια. Βλέπαμε πια αλλιως όλα. Καταλαβαίναμε περισσότερα, κι' αισθανόμαστε ακόμα πιο πολλα. Είμαστε στον καιρο της εφηβείας με τα όνειρα.

Τον Οχτώβρη ερχόταν πάντα ένα πλοίο και μας έπαιρνε. Οι χλωμοι άνθρωποι μέναν εκει, και υπήρχαν όλον τον χειμώνα. Ανέβαιναν στα παράθυρα και κοιτούσαν τη θάλασσα, μα όνειρα δεν είχανε για να ονειρευτον.

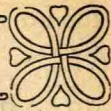
Μπροστά-τους το δάσος γερο, θλιμμένο, τους κοίταζε. Είχε απολιθωθεί αντικρύζοντας τη θλίψη-τους. Πιο μέρα ο ήρεμος γιαλος. Στο βάθος ο ορίζοντας και πιο πέρα τα όνειρα για τους ανθρώπους.

(Θυμάμαι πάλι εκείνο το παλληκάρι που ζήτησε να κοιτάξει τη θάλασσα για τελευταία χάρη. Παρακαλώ το θεο να μπόρεσε κάτι να δει. Και λέω—ποιος ξέρει!—ίσως να βγήκε πίσω απ' τα βουνα μια μορφή (μάννα, γυναίκα, αδερφη) και να τον κοίταζε. Νάζησε τον πόνο-του και να δάκρυσε. Τι θλίψη να πεθαίνεις μόνος...)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΒΕΡΗΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Δήλωση

Για τα σημειώματα που δημοσιεύονται στο «Από μήνα σε μήνα» όπως και για κάθε άτυπο άρθρο, υπεύθυνο είναι το Περιοδικό.

70Σ ΜΗΝΑΣ

Με το φύλλο του Ιουνίου μπαίνουμε στον 7ον μήνα. Τα σχόλια που έγιναν για τη «Νεανική Φωνή» από τον Τύπο και από τους φιλολογικούς κύκλους είναι περιττό να τα αναφέρουμε. Το ίδιο το Περιοδικό δείχνει αν πέτυχε ή προσπάθειά μας. Ξεκινήσαμε με πίστη για τον πνευματικό αγώνα, ο χρόνος δυνάμωνσε την πεποίθησή μας για την ολοκλήρωση του σκοπού μας.

Με τον ίδιο ένθουςιασμό θα συνεχίσουμε.

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ;

Πολλοί ρωτάνε τι γίνεται με τον Σύνδεσμο Έλλήνων Λογοτεχνών;

Παράπονα ακούονται από παντού, μάλιστα με τον τελευταίο ποιητικό διαγωνισμό, ή κριτική επιτροπή ήταν ο στόχος. Δε φταίει όμως ή κριτική επιτροπή, φταίνει αυτοί που έδωσαν τα έργα τους, μιά και είχαν τόσες άμφιβολίες για την αρμοδιότητά της να τους κρίνει.

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ

Καιρός ήταν να βρεθεί κάποιος και να δώσει τη θέση που ταιριάζει στον κ. Μ. Καραγάτση. Ο κ. Β. Λαούρδας απ' τα «Φιλολογικά Χρονικά» είπε πολύ σωστά πράγματα που στίς νεανικές ψυχές βρήκαν βαθεία άπληξηση. Θέλουμε κι' έμεις όμως να πούμε δυο λόγια και να πάρουμε μιά θέση απέναντι στο έργο του κ. Μ. Καραγάτση γιατί το θεωρούμε άναγκαίο.

Δεν πρόκειται να κρίνουμε το έργο του, γιατί απλούστατα δε βλέπουμε να χαράζει κανένα καινούργιο δρόμο. Φαίνεται ότι ο κ. Μ. Καραγάτσης έχει παρανοήσει τη νοοτροπία της εποχής μας.

Υπάρχουν δυστυχώς μερικοί που τόλμησαν να φωνάζουν ότι ο κ. Μ. Καραγάτσης είναι ο συγγραφέας που ένωσε την εποχή μας και ότι ανάμεσα στους «τόσους» άλλους μόνον ο κ. Μ. Καραγάτσης είχε το θάρρος να σπάσει τις κοινωνικές άλυσίδες και να περιγράψει τη ζωή από την άληθινή μεριά. Γελιούνται και «εκείνοι» και ο κ. Μ. Καραγάτσης αν νομίζουν κάτι τέτοιο.

Σά νεοι νομίζουμε πως έχουμε το δικαίωμα

να πούμε τουλάχιστο τί μάθαμε από τα βιβλία του κ. Μ. Καραγάτση. Και από τα βιβλία του κ. Μ. Καραγάτση μάθαμε ότι ο άνθρωπος είναι ένα σεξουαλικό χητνος και ότι όταν πάψει να ζει αισθησιακά πρέπει να τινάξει τα μυαλά του στον άέρα. Νά ο συγγραφέας του 20ού αιώνα. Δε φταίμε όμως έμεις αν ο κ. Μ. Καραγάτσης δεν μπόρεσε να νιώσει την εποχή μας, φταίει ο ίδιος που την παρανοεί' δεν άρχει μόνο ή φαντασία κι' οί σεξουαλικές περιγραφές για να γίνει κανένας συγγραφέας. Έκείνο που ενδιαφέρει έμας τους νέους είναι ότι οί «διανοούμενοι» μας πρέπει να σταθούν σαν οδηγητές. Τέτοιο πράγμα δυστυχώς δεν βλέπουμε.

«ΞΕΚΙΝΗΜΑ»

Από άρχαιους μήνες στη Θεσσαλονίκη κυκλοφορεί ένα περιοδικό το «Ξεκίνημα» επίσημο πνευματικό όργανο του Έκπολιτιστικού Όμίλου του Πανεπιστημίου. Η πνευματική προσπάθεια που γίνεται απ' το «Ξεκίνημα» δεν είναι καθόλου συνηθισμένη. Όχι μόνο ή λογοτεχνική συγκρότηση του περιοδικού, αλλά και ή επιστημονική, προκαλούν μιά ειχαρίστη έκπληξη σ' όποιον τό διαβάσει.

Η εξέλιξη σαφής και σταθερή διαφαίνεται από τεύχος σε τεύχος. Λογοτεχνικά κομμάτια με αξιώσεις πολλές συναντά κανείς πάρα πολλά στο «Ξεκίνημα». Συγκροτημένη σκέψη, ρεαλιστική και προοδευτική αντιμετώπιση της ζωής και των αιτημάτων της και πρό παντός τίμια αγωνιστική διάθεση διακρίνει κανείς μέσα στο «Ξεκίνημα».

Γράφουν όλο νεοί, φοιτητές και φοιτήτριες και συνεργάζονται και οί καθηγητές του Πανεπιστημίου που ή ώριμότητά τους και ή αγάπη τους για τα νεϊάτα που σπουδάζουν και μοχθούν, τόσο ώραία εκδηλώνει. Πραγματικά τίμιος Έλληνικός παλμός δονεί τους νέους συναγωνιστές του «Ξεκινήματος», γαλάζια ιδανικά γεμίζουν το είναι τους κι' ο πόθος για την άνόρθωση του βασανισμένου τούτου λαού διαγράφεται σκοπός τους. Η προσπάθειά τους διαφέρει πολύ από τις διάφορες σπασμοδικές προσπάθειες νέων που πρην καλά γνωρίζουν τον έαυτό τους ξεκινάνε και ύστερα σταματάνε στά μισά, κατάκοποι κι' άπογοητευμένοι. Η ρωμαλέα προσπάθεια του «Ξεκινήματος» άπληγει στην ψυχή μας βαθεία. Σάν νεοί και έμεις νοιώθουμε και χειροκροτούμε τον δύσκολο και ώραίο δρόμο που τα νέα παιδιά του Ε. Ο. Π. διάλεξαν. Σάν νεοί κι' έμεις που μοναδικός μας σκοπός είναι ή Έλληνική πατρίδα σφίγγουμε έγκάρδια το χέρι στο συνοδοιπόρο «Ξεκίνημα».

T. K.

Ηλία Βενέζη: Αιολική Γή. Μυθιστόρημα.

Σάν πρωτοδιάβασα τη «Γαλήνη» είχα σκεφτεί να τυπώσω ένα μικρό φυλλάδιο και να πω τις σκέψεις μου πιδ πλατιά γι' αυτό το βιβλίο. Κάποιες όμως αντίξοες περιστάσεις δεν μου επέτρεψαν να το παρουσιάσω στο φως της δημοσιότητας κι' έτσι άπόμεινε χειρόγραφο σ' ένα συτάρι του γραφείου μου. Τώρα όμως εύλογώ τη στιγμή για όλες εκείνες τις άναποδιές που μου έτυχαν γιατί ή «Αιολική Γή» μουφερε το γλυκό μήνυμα μιάς ανέλπιστης δημοφιλίας που δεν περιμένα. Όχι πώς ή «Γαλήνη» ήταν κατώτερη είδος, αλλά αντίθετα είχα σχηματίσει τη γνώμη ότι ο συγγραφέας της είχε πει τον ύστατο λόγο του. Έδω τα πράγματα αλλάζουν, έρχονται να φωτίσουν πολλές κουμμένες πτυχές της ανθρώπινης ψυχής και να μās δώσουν να γευτούμε τη γλυκύτατη ουσία ενός ώριμασμένου πιά καρπού. Η «Αιολική Γή» είναι βιβλίο με πολυπλευρικό πρϊσμα που ουσιαστικά στέκεται πλάι στο ψυχολογικό μυθιστόρημα, ξεφεύγοντας απ' το χαμηλό ήθογραφικό κι' άνοιγοντας, μπορεί να πει κανείς μιά κοσμοπολική θεωρία, παρ' όλο τον τυπικό του χρωματισμό, έναν δρόμο πλατύ για την έρχόμενη γενιά που πρόκειται να συγγράψει. Στίς σελίδες του υπάρχουν ή ηρωϊκή ένατένιση της εποχής μας, ο Αντώνης Παγίδας, ο Στρατήγος Γαρμπής, οί πιδ άντιπροσωπευτικοί τύποι του βιβλίου του, ζωντανεύουν την άθάνατη φυλή μας με τις παλλικαρίες της, τις διχονοίες της, τα κατορθώματά της που τόσο πολύ μοιάζουν στις συνθήκες τη σημερινή μας ζωή. Ο Αντώνης Παγίδας δεν είναι μόνο το παλικάρι με την άτίθασση και τίμια καρδιά, δεν είναι ο άντρας που ορθώνεται τούχος ανάμεσα στην άδικία, αλλά είναι εκείνος που συνεχίζει τον παλμό της ηρωϊκής στάσης των όλγων ενάντια στη σημερινή άποκαρδίωση των πολλών.

Μ' αυτόν μονάχα, τον Στρατήγο Γαρμπή και το Λαζό, ο Βενέζης θα μπορούσε να γράψει κάτι καινούργιο που να ξεπεράσει κι' αυτόν άκόμα το «Βασίλη Άρβανίτη» στην έπική του μορφή και να πάρει άληθινότερη συνείδηση και σημασία από κείνη που έδωσε ο Μυριβήλης στον ήρωά του. Έξω όμως απ' αυτούς, ο Βενέζης μās δίνει τους ανθρώπους με την καλή, την άνιδη καρδιά, τους αισθάνεται τέλεια δικούς του μιλώντας μας γι' αυτούς με τη μυστική και βαθύτατα έσωτερική προσήλωσή με τον πιδ άμεσο κι' άνόθευτο τρόπο. Έίνε άπειρη ή στοργή που τους έχει. Θάλεγε κανείς πώς δεν πρόσεξε τίποτ' άλλο, πώς δεν έρριξε ούτε καν μιά ματιά στις άλλες τάξεις των ανθρώπων όταν μās ολοκληρώνει τον τύπο του έξαιρετικά καλότατου ανθρώπου του Γιαννακό-Μπιμπέλα ή της γυναίκας του Δέσποινας. Η προσοχή του όλη κι' ή αγάπη του συγγραφέα συγκεντρώθηκε στά Κιμιντένια

σε τούτη την εύλογημένη γή της Αιολίδας που τον μεγάλωσε, που του έδωσε τα πρώτα σκιρτήματα της έφηβείας με τους γαλάζιους πόθους και τα όνειρα. Την τοποθέτησε στο πρώτο πλάνο της ζωής και το έργο του άντλει απ' αυτό τη λαμπρότητά του. Άπ' τη φτώχεια του νησιώτη μάρμαπα Ίωσήφ πλουτίζεται, απ' την άγία του ύπομνη στή δυστυχία και στο θάνατο στεργιώνει έναν καινούργιο κόσμο, πάνω σ' ένα ιδανικό μιάς άληθινής άφροσύνης. Στη διήγησή του ζει ολοκληρωμένο κάποιο νέο στοιχείο, δείγμα άσφαλτο της γόνιμης πίστης του προς την άδιάσπαστη συνοχή της ψυχικότητας του τεχνίτη με το δημιουργήμα του. Όλα τοποθετούνται με βαθύτατο νόημα και έκφράζονται με θερμό συναίσθημα που έπηρεάζει κι' επιβάλλεται. Το ήθικό και συναισθηματικό κλίμα του έργου του προεκτείνει μιάν εποχή που άρχίζει ή κοινωνική άναπροσαρμογή του τόπου μας, ή φυγή των ανθρώπων της Άνατολής προς τα νησιά του Αιγαίου ύστερα από την κάθοδο της Τσέτικης όρδης, είναι το πρώτο σάλπισμα του τυραγνισμένου έλληνικού πληθυσμού που τρέχει έξαλλος προς τη μεριά της θάλασσας για να σωθεί. Κάτι τέτοιο υπάρχει και στη «Γαλήνη» πιδ έντονο έχει φυσικά, με την ξεροξωμένη προσφυγιά, με το πέταγμα των ανθρώπων πάνω σ' ένα άνυδρο κομμάτι γής της Άττικής, με έδω οί δραματικές περιγραφές του έρχονται λιτές, κατακόρυφες που ίσως δένουν και συγκλονίζουν βαθύτερα απ' τις άλλες. Το βιβλίο αυτό ή κριτική δοκίμασε να το αναλύσει, να το εξετάσει και να το κατατάξει. Πολλές αντίθετες γνώμες παλαίψανε μεταξύ τους, όμως ή τελευταία λέξη δεν είπαθήκε άκόμα. Η «Αιολική Γή» έχει μέσα της στοιχείο ανεξάντλητο για έναν εύσυνειδητο κριτικό, για έναν καλό παρατηρητή που ήθελε να τοποθετήσει τις γόνιμες αξίες του μέσα στο άυστηρό πλαίσιο μιάς γνώμης έντελώς δοκιμασμένης. Τα Κιμιντένια με τους στενούς του όρίζοντες, κάτω απ' την πέννα του συγγραφέα γίνεται ένας κόσμος μείγος, μιά ολοκληρωμένη κοινωνία με τους καλούς και τους ταπεινούς της ανθρώπου. Η άφετηρία που ξεκίνησε ο Βενέζης για να γράψει το έργο του δεν είναι συγκεκριμένη, παρ' όλο που ή φυγή του στα περασμένα έρχεται σά μιά έθελουσία άρχή, σαν πρωταρχική άνάγκη να εκδηλώσει την πάλη που τον παιδεύει έσωτερικά. Άδιάκοπη θέωση, επανάληψη και ξαναγύρισμα στον κόσμο που έφυγε, στον κόσμο αυτόν που σαλεύει άνήσυχος κάτω απ' τις γραμμές του βιβλίου του και μās γεμίζει με θέλητρο και θαλπωρή. Οί συγγραφείς του Βορριά σίγουρα σταθήκανε ένα μέρος δάσκαλοι του Βενέζη που όμως τους άφωμοίωσε μέσα στη δυνατή του ίδιοσυγγραφία, ο κνηγός της «Αιολικής Γής» είναι ο Θωμάς Γκλάν του Χάμσον, ή Ντόρις είναι ή Έδουάρδα,

μά έχουνται τούτοι σάν προέκταση να πούμε εκείνων, αντίθαστοι, ἐγωϊστές, παράξεντοι, αίσθηματικοί. Κι' ἀκόμα ἡ ἀβουλία τῆς Ἀρεμῆς μὲ τὸν παιδικὸ κί' ἀνίδεο ἔρωτά της, εἶναι ἡ Λίτσα στή «Δύναμη τῆς Γυναίκας» τοῦ Γκέιγκερσταϊμ, κρατώντας βέβαια τὴν ἀνάλογη ἀπόσταση στὸ ἀυθαίρετο αὐτὸ πλησίασμα ποὺ τοὺς κάνω. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ γεμίσει πολλές σελίδες ἀναλύοντας τὴν «Αἰολικὴ Γῆ» τοῦ Βενέζη, ὡσὶόσο θὰ σταματήσω ἐπιφύλασσόμενος ν' ἀπαντήσω στὸν κ. Λαούρδα γιὰ τὴν κριτικὴ του στὰ «Φιλολογικά Χρονικά». Καὶ τότες θὰ ἐπανεέλθουμε.

Γιῶργου Σακκᾶ: Κόρφοι καὶ Κάβοι. Λι γήματα.

Γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἡ θάλασσα παίζει ἕναν ἀπ' τοὺς πρώτους ρόλους στὴ ζωὴ μας. Μπορεῖ νὰ πεί κανεὶς. Ἐκτός ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ποὺ εἶναι συνηθισμένο στενά μὲ τὰ μεγάλα λιμάνια τῆς Δύσης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐκτός ἀπ' τὸ κυνήγι τοῦ ψαριοῦ, ποὺ εἶναι τὸ ψωμὶ χιλιάδων ἀνθρώπων, εἶναι καὶ ἡ πλοῦσια τροφὴ ποὺ δίνει στὸν καλλιτέχνη ἐκείνον ποὺ διαπνέεται ἀπὸ αἰσθήματα καθαρὰ ἐλληνικά. Ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς τόσο περισσότερο πείθονται ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ θαλασσινὴ διηγηματογραφία παίρνει ἕναν τόνο ἀρκετὰ σημιαντικὸ γιὰ μίαν εὐρύτερη πνευματικὴ διάδοση τῆς γαλάζιας μας χώρας. Πολλοὶ διηγηματογῶφοι μας ἔχουν καταπιαστῆ εἰδικὰ καὶ μόνον μ' αὐτή. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σακκᾶ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἀνάμεσα στὰ βιβλία αὐτὰ ποὺ μιλοῦν γιὰ τὴ θάλασσα καὶ τοὺς θαλασσινούς της, χωρὶς ὅμως νὰ προσφέρει πολλὰ πράγματα, χωρὶς νὰ μᾶς δίνει τὴ δυναμικὴ οὐσία τῆς ἐσωτερικότητος ποὺ τὸν ἀναγκάζει νὰ γράψει. Ὁ κ. Σακκᾶς προσπαθεῖ νὰ πάρει ἕναν τόνο ἀπλό, ἀφελῆ, οἰκειο, τὸν τόνο τοῦ ἀνεπιτήδευτου καὶ τοῦ καθημερινοῦ, θέλοντας μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ νὰ περάσει στὰ ὅρια τῆς λαϊκῆς ψυχῆς καὶ νὰ δημιουργήσῃ τύπους. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ἡ προσπάθειά του νὰ καταφέρει νὰ μᾶς δώσει κάτ' ἀληθινὰ ζωντανό, παραμένει κλειστὴ πίσω ἀπ' τὰ ψηλὰ τεῖχη ποὺ ὕψωσε γύρω της ὁ συγγραφέας μὲ τὴ μονοτονία καὶ τὴν ἀτμηλησία, πολλὲς φορὲς, τοῦ λόγου του. Ἀπὸ τὸ ὕψος του λείπει τὸ κυριότερο χάρισμα: ἡ σύνθεση. Τὸ μάτι του δὲν συνθέτει τὴν πραγματικότητα, ὅπως τοῦ ποιητή, ἀλλὰ ἀντίθετα μᾶς τὴν παρουσιάζει κοφτῇ, κατακόρυφῃ, χωρὶς ἑνορασεις καὶ ἐκρήξεις ἐσωτερικοῦ κόσμου. Κι' ἀκόμα στὴ φράση του δὲν ἔχει ἄνεση καὶ λυγεράδα, δὲν ἔχει ἔστω οὔτε καὶ ὑπολανθάνουσα μουσικὴ ἔκφραση γιὰ νὰ προσεγγίσει τὸ μέτρο γράψιμο. Ὡστόσο οἱ «Κόρφοι καὶ Κάβοι» δείχνουν κάποια προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον, ὁ συγγραφέας του νέος ἢ γέρως δὲν ἔξω, εἶναι ἐφραδιασμένος μὲ κείνο τὸ «κάτι» ποὺ δίνει ἐλπίδα γιὰ μίαν ἀληθινὴ δημιουργία ποὺ νὰ

φτάσει στὰ ὅρια τοῦ πραγματικοῦ. Ἄν μάλιστα κατάφερνε νὰ διώξει σύντομα τὸ ὕψος τὸ ἐπιτηδευμένο, τὸ βαρὺ κι' ἀργὸ κι' ἂν ἡ ἀπόδοση τῶν λεπτομερειῶν ἔπαιρναν πιὸ ἀναγλυφικὴ μορφή, θὰ ὑπερникοῦσε τὴν κάποια ἀνία καὶ δυσφορία ποὺ μᾶς προξενεῖ τώρα μὲ αὐτό τοῦ τοῦ βιβλίου Πάντως ὁ κ. Σακκᾶς δείχνει πὼς ἂν ἤθελε, μὲ λίγη περισσότερὴ ὑπομονή, θὰ μᾶς παρουσιάζε ἴσως καὶ ἐκπλήξεις. Καὶ γιὰ νὰ πούμε τὴν ἀλήθεια ὁ ἄνθρωπος κρύβει μέσα του κάποια ἀνησυχία ποὺ μὴ μὲρα μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ πιὸ ἀποφασιστικῇ, γεμάτῃ παλμὸ καὶ ποίηση. Δὲν διάβασα τὰ προηγούμενά του διηγήματα, τὴ «Βασίλισσα Χατζάνα» ποὺ τύπωσε τὸ 1933, γιὰ νὰ δοῦμε σὲ τί σημείω ἔφτασε ὁ λόγος του, καλὸ ἢ κακὸ. Πάντως τὸ σύντομο μέλλον θὰ μᾶς τὸ δείξει. Κι' ἐλπίζω ἀπόλυτα πὼς θὰ μᾶς δώσει κάτ' ἀληθινὸ καὶ πιὸ ὀλοκληρωμένο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Μιὰ ματιὰ στὰ περασμένα

Γιὰ σήμερα ἦταν καθορισμένο νὰ γράψω ἕνα εἶδος ἀπολογισμό, νὰ κάμω μίαν—ἃς τὴν πούμε ἀνασκόπησι—στὰ θεατρικὰ τῆς περασμένης saison. Κι εἶχα κατατάξει τὰ πράγματα, τὰ θέατρα καὶ τὰ ἔργα, τὰς ἐπιτυχίας καὶ τὰς ἀποτυχίας, τοὺς ἡθοποιούς καὶ τοὺς θεατρικούς ἀπὸ πρὶν στὸ μυαλό μου.

Πρῶτα τὸ «Ἐθνικὸ» μὲ τοῦτα καὶ μ' ἐκείνα τὰ ἔργα, ὕστερα τὸ «Θέατρο Τέχνης» καὶ μαζὶ ὁ θιάσος Ἀνδρεάδη, ὁ Παπᾶς καὶ ἡ παρέα του, ἡ τέως Κοτοπούλη, ὁ Μουσούρης κλπ.

Τὰχα ὅλα στὸ μυαλό μου ἔτοιμα. Μὰ τούτῃ τὴ στιγμῇ ποὺ κάθησα νὰ γράψω εἶδα πὼς ἡ θῆκες κι' ἡ κατατάξεις ξεχάστηκαν καὶ πὼς οἱ συνομοταξίες καὶ τὰ εἶδη μερδευτήκανε κι ἀνακατωθήκανε μέσα στὸ μυαλό μου σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ θὰ δυσκολευόμουν ἀπὸ πολλὰ ἂν θᾶθελα νὰ κάμω, ἔτσι ἕναν «ἀκαδημαϊκό», ἃς πούμε, ἀπολογισμό ἔτσι ὅπως κάνουνε κάθε χρόνο οἱ «μεγάλοι» κριτικοὶ καὶ ποὺ—χωρὶς νὰ τὸ θέλω—τοὺς μιμοῦμαι.

Γι' αὐτὸ θὰ τὰ πᾶ ἀνάκατα. Ἔτσι ὅπως ἔρχονται, θέατρα, ἔργα, σκηνοθέτες καὶ ἡθοποιοί. Καὶ μεταφραστές καὶ σκηνογῶφοι. Μὰ θὰ πᾶ μόνον γιὰ τὰ καλὰ Δηλαδή θὰ προσπαθῶ νὰ μιλήσω μόνον γιὰ τὰ καλὰ. Νὰ δοῦμε θὰ τὸ καταφέρω;

«Ἐκάβη». Ἀρχαῖο δράμα στὸ «Ἐθνικὸ» θέατρο. Παράδοση, μέσα, ὕλικά, φωτιστικά, ἐνδυμασιακὰ καὶ...ἐντυπωσιακὰ. Καὶ μὴ μὲγάλη τραγωδία γιὰ Ἐκάβη. Ἡ Ἑλένη Παπαδάκη Ὁμως ἕνας κοῦκος δὲ φέρνει τὴν ἀνοιξη καὶ μὴ πρωταγωνίστρια, ὅσο καλὴ κι' ἂν εἶναι δὲ φτάνει γιὰ νὰ σκεπάσει τὴν ἀνομοιογένεια τοῦ, ἀνδρικοῦ κυρίως, ἐπιτελείου μίας

ἀρχαίας τραγωδίας. Ἡ Ἑλένη Παπαδάκη—παρ' ὅλες τὰς ἐπιφυλάξεις ποὺ θὰ μπορούσε νάχει κανεὶς γιὰ τὴ τραγωδιότητα τῆς ἀπαγγελίας—ἀντραγάθησε στὴν «Ἐκάβη». Ἐσήκωσε ὅλη τὴ τραγωδία στὶς πλάτες της. Κι ἦταν μὲ πολλὰ ἐπιβαρυμένη τούτῃ ἡ παράσταση. Ἄπ' τὴ τροφὴ ὡς τὸ χορὸ. Καὶ μόνον ὁ Κοτσόπουλος τὴν ἀλάφρωσε λιγάκι. Τόσο λίγο ὅμως ποὺ ἡ παράσταση ἦταν μὴ ἀναμφισβήτητὴ ἐπιτυχία τῆς Ἑλένης Παπαδάκη μὰ εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τοῦ νάνα ὀλοκληρῆ μιὰ ἔστω καὶ μέτρια φεικινὴ καλλιτεχνικὴ ἐπιτυχία. Ἡ ἄλλη ἀπὸ τὶς πρωταγωνίστριες τοῦ «Ἐθνικοῦ» ἡ συμπαθέστατὴ καὶ γλυκύτατὴ Μιράντα ἔπαιξε τὴ Νόρα στὸ «Σπίτι τῆς κούκλας» τοῦ Ἴψεν. Πολλὲς συζητήσεις γενήκανε κι' ἀκούσαμε γιὰ τὸ παίξιμο, γιὰ τὴ σκηνοθεσία καὶ τὴ σκηνογραφία χίλιες γνώμες. Ἡ Μιράντα ἦταν μὴ καλὸτάτῃ ἐπιπόλαιη κι ἀλαφρὴ—ὅσο χρειαζότανε—Νόρα. Νὰ πούμε καλλιτέρῃ ἀπὸ τὴν Ἀνδρεάδη; Γιὰ ποῖο λόγο; Ἄλλο πράγμα ἢ μὴ καὶ ἄλλο ἢ ἄλλη. Καλλιτέρες ὅμως ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνδρες—ποὺ ὑστέρησαν πάλι καταπληκτικὰ—ἦταν ὁ Σπύρος Μουσούρης ὡς Κρόκος καὶ πὺ καὶ στὴ «Μίνα φὸν Μπάργελμ» ἔδειξε καλὰ πράγματα καὶ πρόοδο αἰσθητῆ. Στὴ κωμῶδια τούτῃ τοῦ Λέσσαγκ ἡ Μαρία Ἀλκαίου ἐπωμιστήκε τὸ ρόλο τῆς ἰντέπνε ἐνὼ κάθε ἄλλο παρὰ τέτοιον εἶναι ἡ συμπαθὴς καλλιτέχνις καὶ ὁ Κοτσόπουλος ἀπὸ τὴν ἀπλάδα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας μεταφέρθηκε στὸ στὴλ σαλόνι ὄχι μὲ τὸ ἀζημίωτο φυσικά. Ἡ Παῖζη—δίκαια—ἄρεσε πολὺ σὲ τούτῃ τὴ κωμῶδια κι ἀκόμη ἄρεσε καὶ ὁ Εὐθύμιος ποὺ ἄρεσε λιγώτερο στὸν «Ταρτούφο» τοῦ Μολιέρου, ὅπως καὶ ὁ Γληνός, ποὺ Γληνὸς βέβαια ἦταν καὶ πολλὰς φορὲς ἦταν καὶ Μεφιστοφελῆς καὶ λίγες στιγμὲς ἔτσι ἔπαιξε καὶ σάν Ταρτούφος. Πάλι καλά.

Ἡ «Κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ» τοῦ κ. Συναινοῦ ἀτύχησε φοβερά.

Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἔχει πολὺ ἐξασθενήσει. Δὲν ἔχει ἰντέπνε, δὲν ἔχει ζεν-πρεμιέ οὔτε ἀντρα ρολίστα.

Θὰ μοῦ πῆτε βέβαια πὼς καὶ ὁ Γληνὸς παίζει «εὐπρόσωπα» «Ἴψεν». Ναι, μὰ «οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον». Ἄν δὲ μὲ πιστεύετε ρωτήσετε τὸν Ἀργυρόπουλο ποὺ ἄρχισε μὲ «Ἐχθρὸ τοῦ Λαοῦ» καὶ τέλειωσε μὲ «σκῆτες» τοῦ γνωστοῦ ἐπιφυλλιδογράφου κ. Ψαθά.

Και μόνον τὸ «Θέατρο Τέχνης» μπόρεσε νὰ πλέψει ὀποῦδήποτε ἄφορα. Μὲ ἀπόλυτο διχτάτορα τὸν Κάρολο Κουν τὸ «Θέατρο Τέχνης» τῶν «μαθητῶν» καὶ τῶν «ἐρασιτεχνῶν», ὅπως καλὸβουλοὶ ἄνθρωποι ὀνομάζουν τοὺς ἡθοποιούς του, μπόρεσε κι' ἐπλεψε ἀνάμεσα ἀπὸ οἰκονομικὰς θύελλας κι' ἀπὸ ὕλικες καὶ τεχνικὰς δυσκολίας ἀνυπερβλήτες ἀπὸ Ἴψεν ὡς Ἀντρέ Πιζέ κι' ἀπὸ Κόντγουελ ὡς Πιραντέλλο χωρὶς ποτὲ νὰ χάσει τὴ γραμμὴ καὶ τὴ

θέση του, χωρὶς νὰ ξεφύγει οὔτε γιὰ μὴ σιγμῇ ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ (καλλιτεχνικὸ καὶ κοινωνικὸ) ἔπρεπε νὰ πᾶ μῆκος καὶ πλάτος ποὺ ἡ κοινωνία ἤδη τὸ ἔταξε καὶ ποὺ τὸ ἴδιο ἔχει τάξει ἀπὸ καιρὸ τὸν ἑαυτὸ του. Φεστιβάλ Ἴψεν. «Βουκόλακες». Ὁσβαρντ ὁ Κάρολος Κουν. Δὲ ξέρω πὼς βλέπουμε τὸν Ὁσβαρντ οἱ ἄνθρωποι ποὺ βρήκανε ψεγάδια στὸ ἔσω-τελικὸ κι' ἀπόλυτα συνεπὲς παίξιμο τοῦ Κουν. Στους κριτικούς ποῦχανε ἀντιρροήσεις—ἀνθρωποι εἶναι, κριτικοὶ εἶναι, κι' ὅτι θένε τί νὰ πεις; Ὅμως ἀντιρροήσεις εἶχανε καὶ πολλοὶ μὰ πάρα πολλοὶ ἡθοποιοί. Σὲ τούτους ἔχω νὰ πᾶ τοῦτο τὸ περίφημο μόνον. «Ἴδου ἡ Ρόδος.» Κι ἀφοῦ παυνέσωμε τὸ εὐγενικὰ πονεμένο καὶ σεμνὸ παίξιμο τῆς Βάσως Μεταξᾶ στὸ τεράστιον ρόλο τῆς κυρίας Ἀλβιγκ καὶ τὸ λιτὸ ἐξπρεσσιονιστικὸ σκηνικὸ τοῦ Στεφανέλλη θὰ τὸν ξαναπαινέσωμε γιὰ τὸ φεικινὸ σκηνικὸ τοῦ «Ρόσερσχολμ» ποῦγινε φέτος ἀληθινὰ ἀρχοντικὸ, ψηλὸ καὶ ἀνετο καὶ πολυτελές καὶ ὡραῖο καὶ πάρα πολὺ πλατὺ γιὰ νὰ χωρέσει νὰ παίζει τὴ Ρεβέκα Βέστ ἡ Ἄλεκα Μαζαράκη ποὺ δὲν τῆς ταίριαζε ὁ ρόλος μὰ ποὺ τὸν ἔπαιξε μὲ τόση κατανόηση ὅση ἀκριβῶς θέρημ καὶ συγκίνηση εἶχε πέρσει ἡ ἀξέχαστη Ἑλένη Χατζηαργύρη.

Μνημονεύω τὴ θρυλικὴ «Ἀγριόπαπια» γιὰ χάρι τοῦ Πλακούδη ποὺ βρήκε κι ἔπαιξε σωστὰ καὶ καλὰ τὸ γέρο Ἐκνταλ. Κι ὁ Ζερβὸς πέρσει καλὰ τὸν εἶχε παίζει. Μερικοὶ λένε μάλιστα πὼς καλλιτέρα. Μπορεῖ νάχουνε δίκιο. Καλλιτέρες ἦτανε ὁ Ζερβὸς. Μόνον γέρο Ἐκνταλ—ἔτσι ὅπως τὸν γράφει ὁ Ἴψεν—δὲν ἦτανε.

Καὶ πρέπει ἐδῶ νὰ σταθοῦμε. Τὰ «Καινοτόπια» τοῦ Κόντγουελ—ἡ τὸ «Γιὰ ἕνα κομμάτι γῆς» ἂν ἀγαπάτε στάθηκε φέτος ἡ μεγαλύτερη καλλιτεχνικὴ ἐπιτυχία τοῦ «Θεάτρο Τέχνης» καὶ μαζὶ μὲ τὸ «Παράξενον Ἰντερμέτζο» τοῦ Ὁ Νήλ ποὺ ἔπαιξε ἡ Ἀνδρεάδη, οἱ δύο μοναδικὰ καλλιτεχνικὰ ἐπιτυχίες τῆς χρονιάς. Σκηνοθετικά, μεταφραστικά καὶ σκηνογραφικὰ ἄψογο. Ποίηση, λένε, βγήκε ἀπ' τὴ σκηνοθεσία τοῦ Κουν καὶ ἀνάβλυσσε φῶς ἀπὸ τὴ μίζερια ὅπου ὁ συγγραφέας θεληματικὰ τοποθέτησε τὸ περίφημον ρεαλιστικὸ ἔργο του.

Ἄθλος ἡ μετάφραση τοῦ Σεβαστικογλου καὶ αἶμα ἀπὸ τὸ αἶμα καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα τοῦ ἔργου καὶ τοῦ σύνολου ἡ σκηνογραφία τοῦ Στεφανέλλη. Πρέπει νάνα μεγάλες ἡθοποιοὶς ἐκεῖνος ὁ Διομαντόπουλος τόσα περίφημα καὶ ζηλευτὰ πράγματα ποὺ καταφέρει σὲ τόσο μικρῇ ἡλικία. Σ' ὅλα τὰ ἔργα—ἢ ἔχει παίζει τόσα πολλὰ, εἶναι ὑπερσοχος. Μὰ στὰ «Καινοτόπια» σάν Ἴψεν Λέστερ ἦτανε ἄφρατος. Μαζὶ του ἡ Βάσω Μεταξᾶ (Ἄντα Λέστερ) ἐσήκωσε τὸ ἄλλο μισὸ βάρος τοῦ τεράστιου ἔργου μ' ἕναν πρωτοφανῆ δραματικὸ παλμὸ ἀθλιότητος καὶ αὐτοεγκατάλειψης. Ἡ Βάσω Μεταξᾶ—μοναδικὴ στὸ εἶδος της—γίνε-

ται ένα με τον κάθε ρόλο της μικρό ή μεγάλο και πονει και κλαίει κι αισθάνεται αληθινά κι ανθρώπινα και για τούτο μεταδίνει αληθινή συγκίνηση στον οποιοδήποτε θεατή.

Ο Νίκος Βασταρδής που έκαμε ένα θριαμβευτικό «νεμπούτο» ως Ντιούντ Λέστερ στα «Καπνοτόπια» έστερέωσε τη φήμη του στα «Χαρούμενα Νειάτα» ως Μπερνάρντ κι είναι ήδη μια ύπολογισμη έλπίδα του «Θεάτρου Τέχνης». Κι είναι και τούτος τόσο νέος όσο ακόμα πιο νέα είναι η Καίτη Λαμπροπούλου, η αξέχαστη Έντβιγκ της «Αγριόπακας», που κράτησε το δυσβάσταχτο φορτίο του «έσταυρωμένου έρωτα» της Στέλλας Βιολάντη με έκπληκτική εύκολια.

Το έγκεφαλικό έργο «Έξη πρόσωπα ζητούν συγγραφέα» του Πιραντέλλο ζητούσε έναν σκηνοθέτη σαν τον Κούν κι ένα Θέατρο συνόλου σαν το «Θέατρο Τέχνης». Ομόφωνα οι κριτικοί το χαρακτήρισαν σαν άπόλυτη κι ολοκληρωμένη καλλιτεχνική έπιτυχία συνόλου. Έγώ τίποτ' άλλο δεν έχω να πώ.

Τα «Χαρούμενα Νειάτα» παιχτήκανε χαρούμενα και νεανικά μέσα σ' ένα ωραιότατο χαρούμενο και νεανικό σκηνικό του αναζητητή καλλιτέχνη Στεφανέλλη και μου φαίνεται πως είναι πια καιρός να μιλήσωμε και για τον «Ελεύθερο Καλλιτεχνικό Όργανισμό» της Κατερίνας Άνδρεάδη που με τη βοήθεια του Γιαννίδη και του Σαραντιδής μās έδωσε φέτος το θαυμάσιο «Παράξενο Ίντερμέτζο» του Ο'Νήλ. Η Κατερίνα παλεύει νύχτα και μέρα. Ψάχνει και βρίσκει. Κι ο σκηνοθέτης Σαραντιδής είναι κι εκείνος ακούρατος και ύπομονετικός. Γιατί χρειάζοταν έπομονη και δουλειά το «Παράξενο Ίντερμέτζο». Όμως ύπηρεξε η Κατερίνα και ο Γιαννίδης. Οι βάσεις. Τ' άλλα χτιστήκανε πάνω τους και πάνω στο Δημήτρη Χόρν. Φυσικά που στο έγκεφαλικό έργο του Ο'Νήλ έδωσε τον καλύτερο εαυτό του. Ολόκληρη η παράσταση έλαμπε από παστρικάδα κι από πειθαρχία πουχε τη σφραγίδα του σκηνοθέτη. Και ξεχωριστά οι τρεις πρωταγωνιστές με όλους τους άλλους εδουνειδητους και διαβασμένους ήθοποιούς—για πρώτη φορά στο ελεύθερο Θέατρο—δετήκανε σ' ένα σφιχτοδεμένο κι άρμονικό σύνολο. Το «Παράξενο Ίντερμέτζο» στάθηκε μια μεγάλη καλλιτεχνική προσωπική έπιτυχία της Κατερίνας, του Γιαννίδη και του Χόρν μα και γενικά η μια απ' τις δυο μοναδικές καλλιτεχνικές έπιτυχίες της χρονιάς. Ο Γιαννίδης σήμερα είναι ο καλύτερος Έλληνας ήθοποιός. Λέω σήμερα γιατί μόνο τώρα τούτο το πράμμα άρχιζει να το καταλαβαίνει και το πολύ κοινό. Έγώ, κι άλλοι κάμποσοι, ξέραμε από το καιρό του «Βυσινοέπηου» πως ο Γιαννίδης δεν έχει όμοιο του, έδω στην Ελλάδα τουλάχιστο. Όμως τότε η στάθμη του θεατρικού κοινού ήτανε πολύ χαμηλή κι έτσι μόνο λίγοι μπορούσαν να «πιάσουνε» το λεπτό

και έσωτερικά ψυχολογημένο παίξιμο του μεγάλου καλλιτέχνη. Κι ο Γιαννίδης για χρόνια έμενε στο περιθώριο. Όμως η φλόγα πουχε μέσα του δεν έσβυσε. Γίνηκε φωτιά και τον καίει σε κάθε δημιουργία του και το φώς της άρχισε να φτάνει ως τους θεατές και ο Γιαννίδης άρχισε να παίρνει τη θέση που του ταιριάζει, πρώτος μέσα στους πρώτους.

Ύστερ' απ' την έπιτυχία του «Παράξενου Ίντερμέτζου» το ταμείο του Θιάσου Άνδρεάδη το ένόχλησε τρομαχτικά κάποιος «κ. Πόνς» που δεν ήθελε να ένοχλήσει και καταφέρνανε μετά μ' ένα σκηνοθετικό θαύμα να μεταμορφώσουνε σ' έργο το «Ρομάντζο» του Robert de Flers και να σταθεί δλάκερους μήνες με εισπράξεις τεράστιες που άποξημιώσανε το θιάσο για τα τεράστια ένδυματολογικά του έξοδα και για τη λαχτάρα που τους έκαμε αυτός ο κ. Πόνς. Ο «Έραστής από χαρτόνι» του Ζάκ Ντεβάλ μās έδειξε τόσο πολύ «μπριλάντε» είναι ο Δημήτρης Χόρν. Άπόλαυση ήτανε. Τι να πούμε όμως; Να περιοριστεί από τόσο μικρός στους μπριλλάντικους και χαριτωμένους έλαφρούς ρόλους μια και τούτοι του ταιριάζουνε σκλίτερα; Όχι. Άς ψάξει άκόμη. Κι άφοβα άς μείνει εκει που άρέσει κι οχι εκει που του άρέσει. Γιατί και της Μαίρης Άρώνη (που είναι κι εκείνη μοναδική στο είδος της και που τη θυμήθηκα γιατί το καλοκαίρι θα τους δοίμε μαζί) της άρέσει φαίνεται να παίζει δραματικούς ρόλους. Όμως έπειδή άλλο είναι το ταμπεραμέντο της τους παίζει με κωμική ύψη που το οποιοδήποτε κοινό τη διαισθάνεται και γελά εκει που δεν πρέπει. Παράδειγμα το «Όταν οι γυναίκες άγαπούν» και ο «Άρχειοθηρογράφος» που έπαιξε φέτος στο θιάσο Κώστα Μουσουρή. Και μια κι έγινε λόγος για κεί έχουμε να πούμε ότι και οι πολλοί πως «ειδικεύτηκε» δηλαδή ο θιάσος στα Βουλεβάρτα και στα ρηχά έργα κι έχει πολύ κοινό και μεγάλες αναλόγως εισπραχτικές έπιτυχίες, ενώ αν ήθελε θα μπορούσε να κάμει κι άλλα πράγματα καλύτερα, χρησιμώτερα και μεγαλύτερα. Ο Κώστας Μουσουρης είχε ένα ρόλο στο «Όταν οι γυναίκες άγαπούν» που τον άνάγκασε να παίζει έσωτερικά, κι έτσι χαρήκαμε που είδαμε πως όταν θέλει μπορεί να παίζει καλά οτιδήποτε. Κρίμα που δε θέλει πάρα πολύ συχνά.

Το ίδιο φαίνεται δε θέλανε—οι τέσσερις πρωταγωνιστές Βεάκης, Μανωλίδου, Παπās και Δενδραμής—να παίζουμε τίποτε καλό παρ' όλο που με το Μουζενίδη μās τάξανε στο πρώτο πρόγραμμα λαγούς με πετραχήλια. Όμως του κάποιου κ. Ζαπόλα «τα Θαμπά τζάμια» ήτανε έργο άνάξιο λόγου κι ούτε φυσικά μπόρεσε το μέτριο παίξιμο να το άξιοποιήσει. Ο «σοβαρός κ. Έρνέστος» του Ουάιλντ μās έδειξε πόσο δεξιότηνης ήθοποιός είναι ο Παπās μα ύστέρησε στο σύνολο.

Τα «Νειάτα» παιχτήκανε μόνο και μόνο

για να δείξει ο καλλιτέχνης Σολομός και μιάν άλλη δυναμική πλευρά του πολύμορφου ταλέντου του και το καλό έργο του Δημήτρη Ίωαννόπουλου ήτανε η μόνη έπιτυχία του θιάσου. Μαύρη έπιτυχία δηλαδή. Γιατί λίγοι καταλάβανε κι άκόμη πιο λίγοι πήγανε να το δούνε. Κι ύστερα άλλα Άργυρόπουλο και Κωστή Μπασιτς ο δυναμικώτερος σε σύνθεση θιάσος Ξαναγύρισε (άκου να φριξεί!) στο κωμειδύλλιο του Κορομηλά «ο Άγαπητικός της βοσκοπούλας» κι εξομοιώθηκε ο θιάσος των Πρωταγωνιστών με κείνους της «Άλάσκας» και του «Μοντιάλ». Είλικρινά σάς λέω τούτα τα γράφω με μεγάλη μου λύπη.

Όπως με λύπη τώρα θα γράφω πως στο «Rex» μόνο η αίγλη της φίρμας «Κοτοπούλη» σώζει τη κατάσταση. Άν τη σώζει. Γιατί ο θιάσος Κοτοπούλη φέτος είχε άλλεπάλληλες καλλιτεχνικές μα και οικονομικές άποτυχίες. Φαίνεται πως νομίσανε πως είναι άρκετό να κάνουνε φανταχτερές σκηνογραφίες ο Άνεμογιάννης για να σταθεί ένα θέατρο. Άνεβάσανε άνεκδιήγητες «Βουβές άγάπες» του Μελά «Τζών Φέργκινσον» με το Μυράτ, «Ποπολάρο» του Ξερόπουλου, «Κνώκ» του Ζύλ Ρομάν με το Λογοθετίδη, «Ψευτές και καλόγρηες», μαγατιάτικες «Φουσκοθαλασσιές» και βουλεβάρτα του Τρισάν Μπερνάρ και πιστέψανε πως μια και η φίρμα ύπήρχε από τη μια μεριά και ο «μοναδικός» Άνεμογιάννης από την άλλη θα προκόβανε χωρίς να κοπιώσουνε και πολύ. Όμως είδανε πως γελαστήκανε φοβερά και ο ραχικτικός θιάσος που δε κατάφερε το χειμώνα να στηριχτεί στις φανταχτερές σκηνογραφίες του Άνεμογιάννη και στα διήθεν «κλασσικά» έργα του Romains πήρε για ενίσχυση καλοκαιρινή τις δυο δημοφιλείς, στα κατώτερα θεατρικά στρώματα, πρωταγωνίστριες του έλαφρότατου μουσικού θεάτρου άδελφές Καλουτά να τραγουδήσουν και να χορέψουν στα ίδια σανίδια που κάποτε η Μαρίκα έπαιζε «Όπως άγαπάτε» «Δόν Ζουάν» και «Ήλέκτρα». Πέστε μου είναι η όχι θλιβερή γενικά η κατάσταση του Έλληνικού Θεάτρου; Και άραγε αυτοί που έχουνε σκοπό τη καλλιτέρευση του θεάτρου και του κοινού θα μπορέσουνε να τότε φέρουνε σε πέρας όταν οι μεγάλοι και φημισμένοι ήθοποιοί (δεν λέω όλοι) ξεπερουνε στα κωμειδύλλια και στα ρηχά βουλεβάρτα;

Ότι έγραφα κι' ότι γράφω τάγραφα και τα γράφω με άγάπη και με πόνο για το Έλληνικό Θέατρο. Καμιά εμπάθεια δε με παρασεί όταν με λύπη μου κακίζω και καμιά συμπάθεια προσωπική όταν με χαρά μου παινώ. Ένας είν' ο σκοπός μου. Το πως με τ' άσθενικά μέσα που διαθέτω να πετύχω κάτι—έστο και το ελάχιστο—για τη καλλιτέρευση του θεάτρου και του κοινού. Όλοι οι νέοι

πρέπει όπως μπορούνε να βοηθήσουνε σε τούτο το σκοπό.

Γιατί δε πρέπει να ξεχνούμε όλοι μας ούτε για μια στιγμή πως από την Ελλάδα που φώτισε τότε όλο τον κόσμο βγήκε το Θέατρο.

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΜΠΟΥΧΛΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μουσική κίνηση.

Άπρίλιος. Στο μήνα αυτό, δόθηκαν μονάχα δυο συναυλίες και ένα ρεσιτάλ.

Η πρώτη δόθηκε στις 6 του Άπρίλη, από την συμφωνική όρχήστρα, με διευθυντή τον Albert Jung και σολίστα τον Βύρωνα Κολάση (βιολί).

Για άρχή, παίχτηκε η εισαγωγή του Beethoven «Τα πλάσματα του Προμηθέα» και άμέσως άκολούθησε το κονσέρτο του Tschai-kovsky για βιολί. Η έπιτυχία του Β. Κολάση, που για πρώτη φορά παρουσιάζεται στην πόλη μας, ήταν εξαιρετική. Η μουσική αντίληψή του, το temperamento του, η δεξιότητα με την όποια ξετέλεσε ιδιαίτερα το κονσέρτο του Tschai-kovsky, ένθουσιασαν το άκροατήριό του που επανελημμένα τον άνακάλεσε στην σκηνή.

Για συμπλήρωμα της ώρας αυτής συναυλίας, παίχτηκε η συμφωνία του «Νέου Κόσμου» αρ 5 του Dvorak με εξαιρετική όμοιογένεια της όρχήστρας.

Την επόμενη μέρα, 7 του Άπρίλη, ο Β. Κολάσης έδωσε ένα ρεσιτάλ στο Κρατικό Θέατρο, με πλούσιο πρόγραμμα, άρχίζοντας με το κονσέρτο εις λα μείζονα, του Mozart, το όποιο άκολούθησαν έργα Saint-Saens, Tartini, Sarasate, Kreisler κτλ. Στο ρεσιτάλ αυτό έδειξε άκόμα μια φορά όλη την δύναμη του ταλέντου του και την πνοή που υπάχει σ'όλο του το παίξιμο.

Φ. ΔΕΝΔΡΗ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΠΑΝΟΥ ΚΑΡΑΒΙΑ: «Άπόπειρες για μια χαμένη υπόθεση». Διηγήματα.

ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ: «Η καλλιτεχνική δημιουργία». Δοκίμιο.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΚΚΑ: «Κόρφοι και Κάβοι». Διηγήματα.

ΣΩΤΗΡΗ ΛΕΡΙΩΤΗ: «Η κερτέλλα του συσαιτίου». Διηγήματα.

«Φιλολογικά Χρονικά», «Μακεδονικά Γράμματα» (Θεσ/νική), «Ξεκίνημα» (Θεσ/νική), «Έφηβος», «Εύβοϊκά Γράμματα» (Χαλκίδα), «Όδυσσεύς» (Πύργος Ηλείας), «Επαρχιακά Γράμματα», «Παλμός» «Νέα Γράμματα» «Πανεφεδρική Ήχώ».

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

1.—Λογοτεχνία.

Αναγγέλλουν το θάνατο του ποιητή MAX JACOB, του ιστορικού και ακαδημαϊκού Gabriel HANOTAUX, του ακαδημαϊκού Paul HAZARD, ειδικού της συγκριτικής φιλολογίας, του François PORCHÉ κριτικού και θεατρικού συγγραφέα που είχε διασκευάσει γαλλικά την «Ειρήνη» του Αριστοφάνη.

■ Πάμπολλα λογοτεχνικά βραβεία μοιραστήκανε τώρα τελευταία. Για τους δυο μήνες 'Απρίλη και Μάη μπορεί κανείς να μετρήσει... 23 τέτοια βραβεία.

■ 'Ο J. M. AIMOT βραβεύτηκε με το βραβείο BALZAC για το βιβλίο του που περιγράφει την κοινωνία του μεσοπολέμου «Raoul Champroud».

■ Το σύνολο του έργου του Pierre REVERDY βραβεύτηκε με το βραβείο MAL-LARME.

■ 'Ο Γάλλος ποιητής Francis JAMMES που πέθανε πρό ξη χρονώ, ο Γερμανός ποιητής RILKE, ο Ισπανός μυστικοπαθής και ποιητής ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Σταυρού, είναι στην πρώτη γραμμή της ποιητικής επικαιρότητας στη Γαλλία.

■ 'Ο γιατρός CARREL που το βιβλίο του «'Ο άνθρωπος αυτό το σ'γνωστο» μεταφράστηκε ελληνικά ετοιμάζει μια μελέτη για την προσευχή.

2.—Θέατρο.

■ Το θέατρο εξακολουθεί να σημειώνει πολλή επιτυχία και στο Παρίσι και στις επαρχίες που δημιουργήθηκαν πολλοί θίασοι νέων. Τα αξιοσημείωτα των κλασικών και των συγχρόνων Κλωντέλ, Σάρτρ, Μοντερλάν Απουίη) τραβάνε πολύν κόσμο.

■ Στη Λυών παίζουν την Annonce faite à Marie. Είναι το τρίτο έργο του Κλωντέλ που παίχτηκε το χειμώνα.

■ Μια γυναίκα ή κυρία Anne-Marie CAZALIS πήρε το βραβείο Paul VALERY για μια ποιητική της συλλογή.

■ Δώσανε το βραβείο Théophraste RE-NAUDOT σ' ένα γιατρό André SOUBIRAN

για το όρατο βιβλίο που έγραψε για την εκστρατεία των 40: «Εξιμώνα γιατρός με τα όραματά».

■ 'Ο Armand HOOG που γύρισε τώρα από την αιχμαλωσία στη Γαλλία έβγαλε σ' ένα τόμο τιτλοφορημένο «Λογοτεχνία στη Σιλεσία» τις διαλέξεις πάνω σε μερικούς μεγάλους Γάλλους συγγραφείς που είχε κάνει σ' ένα στρατόπεδο μπροστά στους συναδέλφους του αιχμαλώτους.

■ Τα στρατόπεδα αιχμαλώτων έχουν δικούς τους θεατρικούς θιάσους που ανεβάζουν με επιμέλεια και επιτυχία κλασικά και μοντέρνα έργα.

■ Στη περίοδο του 1943—1944 παιχτήκανε τέσσερες 'Αντιγόνες: του Κουτώ στην όπερα, του Σοφοκλή σε γαλλική μετάφραση από μια ομάδα φοιτητών, του Apouilh με... σμόκιν και αδιάβροχα, και τώρα τελευταία του GARNIER, ποιητή του 16ου αιώνα. Κάποιος κριτικός γράφει πάνω σ' αυτό το φαινόμενο «Λίγα χρόνια πριν απ' τον πόλεμο, οι Γάλλοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα, που ο αριθμός τους ολοένα μεγαλύτερος γινότανε κάθε άνοιξη, πάθαιναν μια λαμπρή αρρώστεια που την λέγανε περίεργα: 'Ακροπολιτίδα. Σήμερα το θέατρό μας περνάει μια βαρεία κρίση... 'Αντιγονίτιδας».

ΒΛΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

1η 'Ιουνίου

Θ. Κ. Θεοφίλ. Λάβαμε το γράμμα και το ποίημά σας. Σας ευχαριστούμε για τα καλά σας λόγια, βλέπουμε ότι βαθειά κατανοείτε τη σημασία και τη βάση του κινήματός μας. Το ποίημά σας «Κύριε... Μνήστητί μου» δεν είναι καλό. Μέσα απ' τους στίχους σας διαφαίνεται καθαρή μια συγκίνηση, ένας παλμός όμως γενικά ύστερη. Προσέξτε πιο πολύ τον στίχο σας, θέλει ακόμα άρχετο δούλεμα. 'Αν μελετήσετε ασφαλώς θα γράψετε.

Σ. Λιώρ. Τα ποιήματά σας καθόλου καλά. 'Ο στίχος σας άτεχνος χωρίς μουσικότητα και πρό παντός χωρίς συγκίνηση. Μή βιάζεστε τόσο πολύ να γράψετε.

Φιλ. Κατσ. Τα πεζογράφοιά σας δεν είναι καλά. Το είδος αυτό είναι δυσκολώτατο και θέλει πολλή προσοχή. Οι στίχοι σας κοινοί και τα θέματα διατυπωμένα χωρίς συγκίνηση.

Δρόσον Αύγ. Λάβαμε το γράμμα σας καθώς και τη νέα συνεργασία σας. Ευχαριστούμε για τα καλά σας λόγια.

ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ

Σκηνοθέτης: ΚΑΡΟΛΟΣ ΚΟΥΝ

ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΠΟΓΕΜΑ—ΒΡΑΔΥ

Στό θέατρο:

“ΠΑΡΚ,”

Με το έργο του ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΑΣΠΡΟΚΟΡΑΚΑΣ

“Ο ΓΛΑΡΟΣ,” Α. Ε. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κυκλοφορεί: ΑΝΤΩΝΗ ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑ:

Ο ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Ένα βιβλίο για τον 4ο αιώνα π. Χ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Μέρος Πρώτο : ΟΙ ΡΙΖΕΣ

» Δεύτερο : ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ

» Τρίτο : ΑΠΟΣΤΟΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΛΟΓΟΥ»

“ΙΚΑΡΟΣ,”

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΠΙΕΤΟΒΕΝ

Του Ρ. ΡΟΛΛΑΝ σε μετάφραση Ν. ΔΕΤΖΩΡΤΖΗ

το βιβλίο που σημείωσε καταπληκτική επιτυχία

"ΙΚΑΡΟΣ"

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ : Σταδίου 8^Α — Τηλέφ. 21 - 657

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ

«*Η Γυναίκα της Ζάκυνθος*». Το περίφημο πεζογράφημα του μεγάλου ποιητή σε κριτική έκδοση του Λίνου Ν. Πολίτη.

■ ■

ΜΑΤΣΗ ΑΝΔΡΕΟΥ

«*Μάης, Ίούνης και Νοέμβρης*». Μιά θαρραλέα ευαισθησία για πρώτη φορά στην Έλληνική ποίηση. Μιά μοναδική καλλιτεχνική έκδοση.

■ ■

ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

«*Η καλλιτεχνική δημιουργία*». Ο έκλεκτος ποιητής και κριτικός δίνει ένα ολοκληρωμένο δοκίμιο πάνω στα προβλήματα της λογοτεχνίας και της τέχνης.

■ ■

ΠΑΝΟΥ ΚΑΡΑΒΙΑ

«*Απόπειρες για μια χαμένη υπόθεση*». Ένα βιβλίο εξαιρετης ευαισθησίας και συγκίνησης γραμμένο με μια ιδιορρυθμία που ξαφνιάζει.

■ ■

ΡΙΛΚΕ

«*Γράμματα σ' ένα νέο ποιητή*». Ένα αιώσιο κείμενο πολύτιμο για κάθε νέο άνθρωπο, μεταφρασμένο από το Μάριο Πλωρίτη.

■ ■

ΧΑΜΣΟΥΝ

«*Στο άστρο του φθινόπωρου*». Η τελευταία μετάφραση του Βάσου Δασκαλάκη. Ένα από τα ωραιότερα μυθιστορήματα του μεγάλου Νορβηγού συγγραφέα.

ΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ

Ένα άριστουργηματικό παλαιοδημοτικό κείμενο.

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΟΠΕΝ

Ένα ρομάντσο γεμάτο μουσική και ξέρωτα.

ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΜΟΝΟΔΑΣΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ

στην όριστική του μορφή.